

13 Ετών

ΑΡΧΑΙΑ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Μετάφραση, λεξιλόγιο, γραμματική,
συντακτικό και επιπλέον ασκήσεις

Στρατηγικές Παρέμβασης

Βασισμένο στις θεματικές ενότητες του
σχολικού βιβλίου «Αρχαία Α' Γυμνασίου»

ΧΑΡΙΤΟΥ ΚΑΡΑΣΤΑΤΗΡΑ ΜΙΡΑΝΤΑ

Καθηγήτρια κλασικής Φιλολογίας/ ΜΑ ειδικής αγωγής

Δραστηριότητες προσαρμοσμένες

στις ανάγκες των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες

Το παρόν έργο υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα. Η ειδική σήμανση πνευματικών δικαιωμάτων σε κάθε σελίδα του έργου, πρέπει να περιλαμβάνεται σε κάθε εκπαιδευτικό αντίγραφο. Αντίγραφα που δεν περιέχουν την ειδική σήμανση, παραβιάζουν το νόμο πνευματικών δικαιωμάτων και αποτελούν μη επιτρεπτή ενέργεια.

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτό το έργο είναι προσωπικές απόψεις του συγγραφέα, ο οποίος εγγυάται την πλήρη ιδιοκτησία και/ή το νόμιμο δικαίωμα δημοσίευσης του περιεχομένου αυτού του έργου.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς τη ρητή γραπτή συγκατάθεση του εκδότη. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του έργου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους. Όλα τα φύλλα εργασίας των εκπαιδευτικών αντιγράφων πρέπει να διατηρούν τη σήμανση πνευματικών δικαιωμάτων.

Upbility Publications LTD | Διγενή Γρίβα 81-83, Λευκωσία, 1090 Κύπρος
Τ: ΕΛΛΑΔΑ - 2103008090, ΚΥΠΡΟΣ - 22007137

e-mail: info@upbility.gr
www.upbility.gr

SKU: GR-EB1203

Συγγραφέας: Χαρίτου Καραστατήρα Μιράντα, Καθηγήτρια κλασικής Φιλολογίας/ ΜΑ ειδικής αγωγής

Ψηφιακή Επεξεργασία: Ανδρούτσου Έλσα

Επιμέλεια: Άγα Νεκταρία

ΜΗΤΡΩΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ

GR-EB1203

Το Μητρώο Δικαιωμάτων Χρήσης είναι μία πλατφόρμα προστασίας του Urbility για τους επιβεβαιωμένους κατόχους του ηλεκτρονικού υλικού της βιβλιοθήκης μας. Μετά από κάθε αγορά μέσω της ιστοσελίδας μας, η πλατφόρμα καταγράφει αυτόματα τα στοιχεία του αγοραστή και κατοχυρώνει τα δικαιώματα χρήσης του σε όλες τις διαθέσιμες συσκευές του (pc, tablet, print). Οποιαδήποτε προώθηση του υλικού ηλεκτρονικά ή έντυπα επιβαρύνει τον επιβεβαιωμένο αγοραστή, καθώς το αρχείο θα έχει τα δικά του στοιχεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	σελ. 1

1. ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 2-6
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 7
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 8
Γραμματική ενότητας (Φθόγγοι)	σελ. 9-11
Απαντήσεις στην άσκηση του σχολικού βιβλίου	σελ. 12
Επιπλέον άσκηση	σελ. 13

2. ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 14-17
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 18
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 19
Ετυμολογικά ενότητας	σελ. 20
Απαντήσεις σχολικού βιβλίου	σελ. 21
Γραμματική (Τόνοι, Πνεύματα, Παρεπόμενα)	σελ. 22-25
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 26-27
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 28

3. ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 29-32
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 33
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 34
Λεξιλογικά ενότητας	σελ. 35
Απαντήσεις σχολικού βιβλίου	σελ. 36
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 37
Ετυμολογικά ενότητας	σελ. 38
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 39-40
Επιπλέον άσκηση	σελ. 41
Γραμματική ενότητας (Άρθρο, Β' κλίση)	σελ. 42-44
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 45-46
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 47
Προσωπικές αντωνυμίες	σελ. 48
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 49
Επιπλέον ασκήσεις αντωνυμιών	σελ. 50

4. ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 51-55
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 56
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 57
Λεξιλογικά ενότητας	σελ. 58
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 59

Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 60
Ετυμολογικά ενότητες	σελ. 61-62
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 63
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 64
Γραμματική (είμι)	σελ. 65-66
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 67-68
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 69

5. ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 70-73
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 74
Επιπλέον ερώτηση	σελ. 75
Λεξιλογικά ενότητες	σελ. 76
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 77
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 78
Ετυμολογικά ενότητες	σελ. 79-80
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 81
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 82
Γραμματική ενότητας (Α' κλίση)	σελ. 83
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 84-85
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 86

6. ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 87-91
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 92
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 93
Λεξιλογικά	σελ. 94
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 95-96
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 97
Ετυμολογικά ενότητες	σελ. 98
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 99
Επιπλέον άσκηση	σελ. 100
Γραμματική ενότητας (είμι)	σελ. 101- 103
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 104-105
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 106-107

7. ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 108-109
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 110
Λεξιλογικά ενότητες	σελ. 111
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 112-113
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 114

Ετυμολογικά ενότητας	σελ. 115
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 116
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 117
Γραμματική ενότητας (β/κλιτα επίθετα, αντωνυμίες)	σελ. 118-120
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 119-122
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 123

8. ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 124-128
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 129
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 130
Λεξιλογικά ενότητας	σελ. 131
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 132
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 133
Ετυμολογικά ενότητας (Παραγωγή Ρημάτων)	σελ. 134
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 135
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 136
Γραμματική ενότητας (Αναδιπλασιασμός)	σελ. 137-139
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 140-141
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 142

9. ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 143-146
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 147
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 148
Λεξιλογικά ενότητας	σελ. 149
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 150
Επιπλέον ασκήσεις λεξιλογίου	σελ. 151
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 152-155
Επιπλέον ασκήσεις γραμματικής	σελ. 156

10. ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 157-161
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 162
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 163
Λεξιλογικά ενότητας	σελ. 164
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 165
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 166
Συντακτικό ενότητας	σελ. 167
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 168-169
Επιπλέον άσκηση	σελ. 170

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

11. ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Γραμματική ενότητας (Γ' κλίση)	σελ. 171-172
Συντακτικό ενότητας (Είδη Προτάσεων)	σελ. 173
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 174-175
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 176

12. ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Μετάφραση, Νόημα	σελ. 177-181
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 182
Επιπλέον άσκηση	σελ. 183
Λεξιλογικά	σελ. 184
Απαντήσεις ασκήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 184
Επιπλέον άσκηση	σελ. 184
Γραμματική ενότητας (Απαρέμφατο, μετοχή)	σελ. 185-187
Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου	σελ. 188-189
Επιπλέον ασκήσεις	σελ. 190

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ-ΑΣΚΗΣΕΩΝ	σελ. 191-194

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 195

Το συγκεκριμένο βοήθημα των Αρχαίων δημιουργήθηκε προκειμένου να διευκολύνει τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες στη σωστή εκμάθηση κι εμπέδωση του μαθήματος.

Επειδή είναι ένα μάθημα απαιτητικό και με πολλά νέα φαινόμενα, δημιουργήθηκε με σύγχρονες διδακτικές μεθόδους για την εκμάθηση των Αρχαίων ελληνικών ειδικά για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, ώστε να επιλύονται όλες οι απορίες για ζητήματα που θίγονται στο βιβλίο. Ταυτόχρονα να απαντούν με επιτυχία σε όλα τα είδη ερωτήσεων τόσο στην τάξη όσο και στις εξετάσεις.

Το βοήθημα περιλαμβάνει την ύλη του σχολικού βιβλίου **σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας**.

Η δομή του ακολουθεί τη ροή του σχολικού βιβλίου για εύκολη κατανόηση περιλαμβάνοντας πίνακες κατανόησης όλων των φαινομένων.

Αναλυτικότερα η δομή είναι η εξής:

- ▶ **Αρχαίο κείμενο Ενότητας** με τη μετάφραση λέξη προς λέξη και διευκρίνιση δυσκολονόητων όρων κειμένου καθώς και το νόημα του κειμένου. Ακολουθούν οι απαντήσεις σε ασκήσεις του σχολικού βιβλίου και οι επιπλέον ασκήσεις.
- ▶ **Λεξιλόγιο Ενότητας** με επεξηγήσεις δύσκολων λέξεων σύμφωνα με εγκεκριμένα λεξικά της Ελληνικής.
- ▶ **Ετυμολογικά φαινόμενα Ενότητας**
- ▶ **Γραμματική ανάλυση ενότητας** με επεξηγηματικούς πίνακες και διευκρινίσεις, ώστε γονείς κι εκπαιδευτικοί να τα χρησιμοποιούν καθημερινά.

Τέλος, υπάρχουν επιπλέον ασκήσεις σε όλα τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου για την ενίσχυση της γνωστικής ικανότητας και της αυτοβελτίωσης με τις απαντήσεις στο τέλος του βοηθήματος.

Η συγγραφέας,

Χαρίτου Καραστατήρα Μιράντα

Καθηγήτρια κλασικής Φιλολογίας/ ΜΑ ειδικής αγωγής

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα

Πλάτων, Πρωταγόρας 325c - 326c (ελεύθερη διασκευή)

Τι θα μάθεις:

Το εκπαιδευτικό σύστημα των αρχαίων Αθηναίων.

Το κείμενο

Ἐν Ἀθήναις τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσι. Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐπιμελοῦνται ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς, διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν ἐστι. Εἴτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, οἱ γονεῖς εἰς διδασκάλων πέμπουσιν, ἔνθα οἱ μὲν γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται ὅπως γράμματα μάθωσιν καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι, οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῷ κιθαρίζειν ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν πειρῶνται καὶ τὰς τῶν παιδῶν ψυχὰς πρὸς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν οἰκιοῦσι. Ἔτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις φοιτῶσιν, ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Πρώτοι δάσκαλοι παιδιού και σκοπός διδασκαλίας

Ἐν Ἀθήναις διδάσκουσι

Στην Αθήνα διδάσκουν

Ἐν Ἀθήναις > Στην Αθήνα

καὶ νουθετοῦσι τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας.

και **συμβουλεύουν** τα παιδιά με **φροντίδα**

νουθετοῦσι > του ρήμ. νουθετῶ = συμβουλεύω

ἐπιμελείας > του ουσ. ἡ ἐπιμέλεια = φροντίδα

Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ

πρώτα η παραμάνα και η μητέρα

ἡ τροφὸς = η παραμάνα

καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐπιμελοῦνται,

και ο παιδαγωγός και ο ίδιος ο πατέρας

ἐπιμελοῦνται > του ρημ. ἐπιμελοῦμαι = φροντίζω

φροντίζουν

ὅπως γενήσεται ὁ παῖς βέλτιστος,

πώς θα γίνει πολύ καλό παιδί

ὅπως = πώς

γενήσεται > του ρ. γίγνομαι = γίνομαι

ὁ παῖς = το παιδί

ὁ βέλτιστος = πολύ καλός

διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιόν ἐστι,

διδάσκοντας **ὅτι αυτό είναι δίκαιο**

τὸ μὲν = το ένα

ἐστι > γ' εν. του ρημ. εἶμι = είμαι

τὸ δὲ ἄδικον καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν.

το άλλο άδικο και **το άλλο** καλό και το άλλο κακό

τὸ δὲ = το άλλο

τότε = αυτό

ὁ αἰσχροός, ἡ αἰσχροά, τὸ αἰσχρόν = άσχημο

2^η Ενότητα: Δάσκαλοι και μαθήματα των παιδιών στην κατάλληλη ηλικία των παιδιών

Εἴτα δέ, ἐπειδάν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν,

Ἐπειτα, όταν τα παιδιά φτάσουν στην

εἴτα = έπειτα

κατάλληλη ηλικία

ἐπειδάν = όταν

εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν = φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία

οἱ γονεῖς εἰς (οἴκους) διδασκάλων πέμπουσιν
πέμπουσιν > του ρ. πέμπω = στέλνω

οἱ γονεῖς τα **στέλνουν** στους δασκάλους

ἔνθα οἱ μὲν γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται

ἔνθα = όπου

γραμματισταὶ = ον. πληθ. του ουσ. ὁ γραμματιστής
 = ο δάσκαλος της ανάγνωσης και της γραφής

ἐπιμελοῦνται > του ρ. ἐπιμελοῦμαι = φροντίζω

όπου οἱ δάσκαλοι της ανάγνωσης και της γραφής φροντίζουν

ὅπως γράμματα μάθωσιν

πώς να μάθουν γράμματα

καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι,

γεγραμμένα = τα γραμμένα

και να καταλάβουν τα γραμμένα

οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῷ κιθαρίζειν πειρῶνται

κιθαρισταὶ > ον. πληθ. του ουσ. ὁ κιθαριστής
 = ο μουσικοδιδάσκαλος

τῷ κιθαρίζειν > του ρ. κιθαρίζω = παίζω λύρα
 ή αυλό

πειρῶνται > του ρ. πειρῶμαι = προσπαθώ

Οἱ μουσικοδιδάσκαλοι με το να παίζουν λύρα ή αυλό προσπαθούν

ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν

ποιεῖν > του ρ. ποιῶ = κάνω

να τους κάνουν πιο ήμερους

καὶ οἰκειοῦσι τὰς ψυχὰς τῶν παίδων

οἰκειοῦσι > του ρ. οἰκειῶ = εξοικειώνω

και να εξοικειώσουν τις ψυχές τους

πρὸς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν.

με τον ρυθμό και την αρμονία.

Ἔτι οἱ παῖδες φοιτῶσιν

φοιτῶσιν > του ρ. φοιτῶ = συχνάζω

Ακόμα, τα παιδιά συχνάζουν

ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις,

γυμνασίοις > του ουσ. τὸ γυμνάσιον
 = το γυμναστήριο

παλαίστραις > του ουσ. ἡ παλαίστρα
 = η παλαίστρα

στα γυμναστήρια και στις παλαίστρες

ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι ποιοῦσι

ἔνθα = όπου

οἱ παιδοτρίβαι > ον. πληθ. του ουσ. ὁ παιδοτρίβης

= ο γυμναστής

ποιοῦσι > του ρ. ποιῶ = κάνω

όπου οι γυμναστές κάνουν

βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν,

βελτίω = πιο δυνατά

τα σώματα αὐτῶν **πιο δυνατά**

ὅπως γράμματα μάθωσιν

και να **εξοικειώσουν** τις ψυχές τους

ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν

ἀποδειλιᾶν > του ρ. ἀποδειλιῶ = δειλιάζω

για να μη αναγκάζονται **να δειλιάζουν**

διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων.

πονηρία = κακή κατάσταση

εξαιτίας **της κακής κατάστασης** των σωμάτων.

Νόημα με λίγα λόγια

Πού;	Ἐν Ἀθήναις
Ποιους;	τούς παῖδας
Τι κάνουν;	διδάσκουσι, νουθετοῦσι
Ποιοι;	τροφός, μήτηρ, πατήρ, παιδαγωγός

Ποιο το θέμα διδασκαλίας;

Τους διδάσκουν πώς να ξεχωρίζουν το **άδικο από το δίκαιο**, το **αισχρό από το καλό**.

Οι δάσκαλοι είναι οι εξής:

- 1) **οἱ γραμματισταί** → ὅπως γράμματα μάθωσιν → τα γεγραμμένα εννοῶσι
- 2) **οἱ κιθαρισταί** → πειρῶνται ποιεῖν αὐτούς ἡμερώτερους τῷ κιθαρίζειν
- 3) **οἱ παιδοτρίβαι** → ποιοῦσι βελτίω τα σώματα αὐτῶν.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του βιβλίου (σελ. 16)

1. Ποιοι είχαν την ευθύνη για τα πρώτα στάδια της αγωγής των παιδιών στην αρχαία Αθήνα;

Την ευθύνη της αγωγής των παιδιών στην αρχαία Αθήνα στα πρώτα χρόνια τους, σύμφωνα με το κείμενο, την είχαν η μητέρα, ο πατέρας και η τροφός. Το έργο τους ήταν πολύ σημαντικό, αφού μάθαιναν στο παιδί να έχει καλό χαρακτήρα, να μπορεί να ξεχωρίζει το καλό από το κακό, το δίκαιο από το άδικο.

2. Σε ποια σχολεία φοιτούσαν οι μικροί Αθηναίοι, από ποιες ειδικότητες δασκάλων εκπαιδεύονταν και τι μάθαιναν από τον καθένα;

Οι μικροί Αθηναίοι, όταν μεγάλωναν και μπορούσαν να πάνε σχολείο εκπαιδεύονταν από συγκεκριμένους δασκάλους. Αρχικά, τους μάθαιναν οι γραμματισταί ανάγνωση και γραφή για να διαβάζουν όλα τα κείμενα. Στη συνέχεια, τους δίδασκαν οι κιθαρισταί μουσική, ώστε να μπορούν να ηρεμούν την ψυχή τους με το παίξιμο της λύρας. Τέλος, το σώμα τους αναλάμβαναν οι παιδοτρίβαι. Έπρεπε να είναι δυνατοί, ώστε να μην δειλιάζουν στους κινδύνους και για αυτό πήγαιναν στα γυμναστήρια και στους χώρους πάλης.

Επιπλέον ασκήσεις!

1. Αντιστοίχισε τις ερωτήσεις της αριστερής στήλης με τις απαντήσεις της δεξιάς στήλης.

Α. Ποιοι έπιμελοῦνται την εκπαίδευση των παιδιών;

1. διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσι τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας

Β. Τι κάνουν οι γονεῖς ἐν Ἀθήναις;

2. τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ

Γ. Τι διδάσκουν στα παιδιά;

3. ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς

Δ. Και με ποιο σκοπό;

4. διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιόν ἐστι, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν

2. Βρίσκω τη σωστή απάντηση.

α) Οι γονεῖς μάθαιναν στα παιδιά τους

1. να γίνονται καλοί μαθητές
2. να ξεχωρίζουν το καλό από το κακό
3. να έχουν γυμνασμένα σώματα.

β) Οι παιδοτρίβαι αναλάμβαναν τα παιδιά

1. στα πρώτα χρόνια ζωής του παιδιού
2. σε μεγάλη ηλικία
3. στην κατάλληλη ηλικία

3. Συμπληρώνω τα κενά.

α. Το παιδί μάθαινε να ξεχωρίζει το δίκαιόν από το...

ἀ.....ν

β. Τι προσπαθούν να κάνουν τα παιδιά οι κιθαρισταί μέσω της μουσικής...

ή.....ς

γ. Οι παιδοτρίβαι κάνουν τα σώματα αυτών...

β.....ω

Γραμματική ενότητα

1. Φθόγγοι και γράμματα

Τι είναι ο φθόγγος;

Φθόγγος: ο ξεχωριστός ήχος ή φωνή που ακούγεται, όταν μιλάμε (τα = τ-α).

Πόσα είναι τα γράμματα;

Γράμματα: τα 24 σύμβολα με τα οποία παριστάνονται οι φθόγγοι και αποτελούν το ελληνικό αλφάβητο.

Διαίρεση φθόγγων – γραμμάτων

Οι φθόγγοι διαιρούνται σε φωνήεντα και σύμφωνα:

- 📖 **φωνήεντα (7):** α, ε, η, ι, υ, ο, ω
- 📖 **σύμφωνα (17):** β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (-ς), τ, φ, χ, ψ

* Τα **φωνήεντα** διαιρούνται σε **μακρόχρονα**, **βραχύχρονα** και **δίσχρονα**, με βάση τη διάρκεια της προφοράς τους.

- Τα βραχύχρονα ή βραχεία (σύμβολο βραχύτητας: $\sim$) προφέρονταν όπως και σήμερα, σε σύντομο (βραχύ) χρόνο: ἔλεος = ἔλεος.
- Τα μακρόχρονα ή μακρά (σύμβολο μακρότητας: $\bar{}$) προφέρονταν περίπου σε περισσότερο (μακρότερο) χρόνο.
- Το «η» ακουγόταν ως δύο «ε» (εε) και το «ω» ως δύο «ο» (οο): ἡώς (η χαραυγή).
- Τα δίσχρονα ήταν σε κάποιες λέξεις βραχεία και σε κάποιες μακρά ανάλογα την περίπτωση.

B Σύμφωνα

Είδη συμφώνων	Κατά φωνητικό όργανο			Κατά είδος της πνοής
	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά	
	κ	π	τ	Ψιλόπνοα
Άφωνα	γ	β	δ	Μέσα
	χ	φ	θ	Δασέα
	Υγρά	λ, ρ		
Ημίφωνα	Ένρινα ή έρρινα	μ, ν		
	Συρριστικό	σ ή ς		
Διπλά		ζ, ξ, ψ		

Μαθαίνω ότι:

Ονομάζονται:

Ουρανικά (κ, γ, χ), γιατί προφέρονται με τον ουρανίσκο.

Χειλικά (π, β, φ), γιατί προφέρονται με τα χείλη.

Οδοντικά (τ, δ, θ), γιατί προφέρονται ενώ η γλώσσα ακουμπά τα δόντια.

Ονομάζονται:

Ψιλά (κ, π, τ), επειδή προφέρονται με λεπτό ήχο.

Δασέα (χ, φ, θ), επειδή προφέρονται με παχύ ήχο.

Μέσα (γ, β, δ), επειδή προφέρονται με μέσο ήχο, ούτε λεπτό, ούτε παχύ.

Ονομάζονται:

Υγρά (λ, ρ), γιατί όταν προφέρονται, με τη βοήθεια της γλώσσας, παράγουν σίελο.

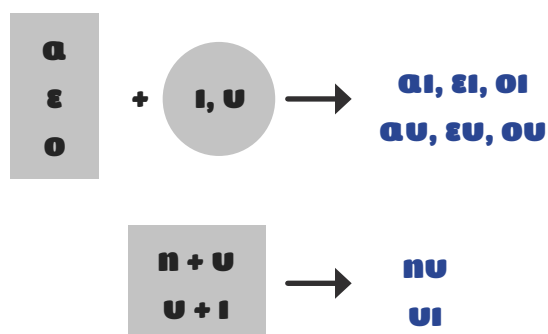
Ένρινα (μ, ν), γιατί όταν προφέρονται η πνοή μας περνάει μέσα από τη μύτη

Συρριστικό (ς), γιατί κατά την προφορά του ακούγεται ήχος σαν σφύριγμα.

Γ Δίφθογγοι

Οι δίφθογγοι αποτελούνταν από δύο φωνήεντα που προφέρονταν γρήγορα μαζί σε μία συλλαβή.

- Διακρίνονται σε οκτώ **κύριες** και τρεις **καταχρηστικές**.
- Οι **κύριες** σχηματίζονται από συνδυασμούς άλλων φωνηέντων με τα φωνήεντα ι και υ:

- Οι **καταχρηστικές** σχηματίζονται από τον συνδυασμό των α, η, ω με ένα ι που «υπογράφεται» (γράφεται από κάτω) και ονομάζεται **υπογεγραμμένη: α, η, ω**
- Είναι **μακρόχρονες** εκτός κάποιων εξαιρέσεων.

Απαντήσεις στην άσκηση του βιβλίου (σελ. 19)

Να σημειώσετε επάνω από τις συλλαβές των παρακάτω λέξεων το σημείο $\bar{\text{~}}$ για τις μακρόχρονες και το σημείο ~ για τις βραχύχρονες.

ζω-ή: ω(-), η (-)
 ἥ-βη: ἥ(-), η(-)
 ἡ-δέ-ως: ἡ(-), έ (-), ω(-)
 κοι-νός:οι (-), ο(̃)
 κρό-τος:ό (̃), ο (̃)
 νω-θρός: ω(-), ο(̃)
 νό-μος: ό (̃), ο (̃)
 οἰ-ω-νός: οἰ(-), ω(-),ο(-)
 μή-τηρ:ή (-), η (-)
 παῖ-δες:αι(-), ε(̃)
 γο-νεῖς: ο(̃), ει(-)
 πρῶ-τον: ω(-), ο(̃)

Επιπλέον άσκηση!

1. Να σημειώσετε επάνω από τις συλλαβές των παρακάτω λέξεων το σημείο $\bar{\hspace{0.5em}}$ για τις μακρόχρονες και το σημείο $\sim$ για τις βραχύχρονες.

ὄ-πως

αὐ-τούς

ποι-εῖν

πει-ρῶ-νται

παί-δων

πό-λει

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων

Ξενοφών, Απομνημονεύματα 2.7.6 (ελεύθερη διασκευή)

Τι θα μάθεις:

Για τα επαγγέλματα των πολιτών της αρχαίας Αθήνας.

Το κείμενο

Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι, ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται: Ναυσικύδης ναύκληρος ὦν περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν Ξένων ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος. Πολύζηλος ἀπὸ ἀλφιτοποιίας ἑαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε, ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει. Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε, Δημέας δὲ ἀπὸ χλαμυδουργίας διετρέφετο, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον, οἷον τὴν τῶν λιθοξόων, κεραμέων, τεκτόνων, σκυτοτόμων, καὶ πλεῖστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Γιατί εργάζονταν οι Αθηναίοι;

Ἀθηναῖοι, ὥς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες,
ὥς = ὅπως
οἱ κατοικοῦντες > του ρ. κατοικῶ = κατοικῶ
ἑτέρας > ἕτερος=άλλος

πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι,
βίος= ζωή
ἐπιτηδεύουσιν > του ρ. ἐπιτηδεύω= ασχολούμαι

ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται
πορίζωνται > του ρ. πορίζομαι = αποκτῶ
τὰ ἀναγκαῖα = τα απαραίτητα

*Οι Αθηναίοι ὅπως κι αυτοί που
κατοικούν στις άλλες πόλεις,*

ασχολούνται με πολλά στη ζωή τους,

για να αποκτήσουν τα απαραίτητα

2^η Ενότητα: Ποια επαγγέλματα ασκούν;

Ναυσικύδης ναύκληρος ὦν
ὦν > μτχ του ρ. εἰμί= είμαι
ναύκληρος = πλοιοκτήτης

περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν

ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε,
ἐσπούδαζε > του ρ. σπουδάζω = φροντίζω
τοῖς οἰκείοις > οἰκείος= ο συγγενής

τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν
τοῦτ' αὐτό δ' = κι αυτοί το ίδιο
ἐποίουν > του ρ. ποιῶ = κάνω

Ξένων ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος.
κάπηλος= μικροπωλητής

Πολύζηλος ἀπὸ ἀλφίτοποιίας ἑαυτὸν
ἀλφίτοποιία = η παρασκευή κριθάλευρου

Ο Ναυσικύδης που ήταν πλοιοκτήτης

για την τροφή του σώματος

φρόντιζε του δικό του και των συγγενών,

κι αυτοί το ίδιο έκαναν

*ο Ξένων ο έμπορος κι ο Ξενοκλής ο
μικροπωλητής.*

*ο Πολύζηλος από την παρασκευή του
κριθάλευρου*

καὶ οἰκέτας ἔτρεφε,
οἰκέτας = ουσ. ὁ οἰκέτης = ο οικιακός δούλος

ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει.

ἔτι= ακόμη

πολλάκις = πολλές φορές

ἐλειτούργει > του ρ. λειτουργῶ

= προσφέρω δημόσια υπηρεσία

Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει

καὶ βοῦς ἔτρεφε,

ὁ βοῦς = το βόδι

Δημέας δὲ ἀπὸ χλαμυδουργίας διετρέφετο,

διετρέφετο > του ρ. διατρέφομαι = ζω

ἡ χλαμυδουργία = κατασκευή χλαμύδων

Μεγαρέων δ' οἱ πλείστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας.

οἱ πλείστοι > πλείστος = ο περισσότερος

ἡ ἐξωμιδοποιία = η κατασκευή εξωμίδων

Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν,

τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον

τινὰ > κάποια

ἐξεμάνθανον > ρ. ἐκμανθάνω = μαθαίνω καλά

οἷον τὴν (τέχνην) τῶν λιθοξόων, κεραμέων,

οἷον = ὅπως,

τῶν λιθοξόων > ουσ. ὁ λιθοξόος = ο μαρμαράς

κεραμέων > του ουσ. ὁ κεραμεύς

= ο τεχνίτης του πηλού

τεκτόνων, σκυτοτόμων,

τεκτόνων > ουσ. ὁ τέκτων = ο μαραγκός

σκυτοτόμων > ουσ. ὁ σκυτοτόμος = ο τσαγκάρης

καὶ πλείστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

ἐξειργάζοντο > του ρ. ἐξεργάζομαι = εργάζομαι

πλείστα = πολλά

καὶ τοὺς **οικιακοὺς δούλους** ἔτρεφε

κι ακόμη πολλές φορές πρόσφερε

δημόσια υπηρεσία

ο Γλαύκων ἀπὸ το Χολαργό **ἦταν γεωργός**

κι ἔτρεφε **βόδια**

κι ο Δημέας **ζούσε ἀπὸ τὴν κατασκευὴ**

χλαμύδων

Κι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς **ἀπὸ**

τὴν κατασκευὴ εξωμίδων

Κι ὀχι λίγοι ἀπὸ τοὺς πολῖτες

μάθαιναν καλά κάποια τέχνη

ὅπως τὴν τέχνη τῶν μαρμαράδων,

τῶν τεχνιτῶν πυλού

τῶν μαραγκῶν καὶ τῶν τσαγκάρηδων

καὶ γιὰ **πολλά ἀπαραίτητα ἐργάζονταν**

στὴ ζωὴ τοὺς.

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιοι;	Αθηναίοι
Τι κάνουν;	πολλά έπιτηδεύουσι
Για ποιο λόγο;	ἵνα πορίζωνται τα αναγκαία
Επαγγέλματα Αθηναίων:	✓ ναύκληρος ✓ κατασκευαστής χλαμύδων, εξωμίδων, κεραμικών ✓ έμπορος ✓ μαραγκός ✓ εκτροφέας ζώων ✓ γεωργός ✓ μικροπωλητής ✓ τσαγκάρης ✓ τεχνίτης μαρμάρων ✓ οικιακός δούλος

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του βιβλίου (σελ. 21)

1. Να αναφέρετε στηριζόμενοι στο κείμενο επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων.

Οι Αρχαίοι Αθηναίοι σύμφωνα με το κείμενο είχαν διάφορα επαγγέλματα, για να μπορούν να ζουν τις οικογένειές τους. Συγκεκριμένα, άλλοι ήταν ναυτικοί, άλλοι μικροπωλητές, γεωργοί, κατασκευαστές χλαμύδων ή εξωμίδων. Επίσης, κάποιοι γίνονταν μαρμαράδες ή οικοδόμοι ή τεχνίτες του πυλού καθώς και τσαγκάρηδες.

2. Σε ποια επαγγελματική δραστηριότητα διακρίθηκαν οι Αθηναίοι εξαιτίας της αδυναμίας της γης τους να τους συντηρήσει; Ποια επαγγέλματα που αναφέρονται στο κείμενο σχετίζονται με αυτή τη δραστηριότητα;

Επειδή η Αθήνα ήταν άγονη περιοχή και δεν μπορούσαν να επιβιώσουν οι κάτοικοί της αναγκάστηκαν να στραφούν σε άλλα επαγγέλματα, όπου και διακρίθηκαν. Η θάλασσα τους πρόσφερε πολλές διεξόδους και πολλοί έγιναν ιδιοκτήτες και κυβερνήτες πλοίων (ναύκληροι). Άλλοι πουλούσαν προϊόντα στις πόλεις (έμποροι) ασχολούμενοι με τις εισαγωγές και τις εξαγωγές κι άλλοι με το λιανικό εμπόριο (κάπηλοι).

Άλλος τομέας ενασχόλησής τους ήταν οι βιοτεχνίες που επεξεργάζονταν προϊόντα και κατασκεύαζαν διάφορα αντικείμενα όπως ρούχα, παπούτσια και κεραμικά. Τέλος, μεγάλος αριθμός ανθρώπων ασχολούνταν με τις οικοδομές.

Επιπλέον ασκήσεις!

A. Ταίριαξε τα επαγγέλματα.

1. ναύκληρος	•	• α. μικροπωλητής
2. κάπηλος	•	• β. αλευράς
3. άλφιτοποιός	•	• γ. ο μαραγκός ή ο οικοδόμος
4. χλαμουργός	•	• δ. κατασκευαστής χλαμύδων
5. έξωμιδοποιός	•	• ε. κατασκευαστής εξωμίδων
6. λιθοξόος - λιθουργός	•	• ζ. ο τεχνίτης του πηλού
7. κεραμεύς	•	• η. ο τεχνίτης της πέτρας, ο μαρμαράς
8. τέκτων	•	• θ. карабоκύρης, πλοιοκτήτης

B. Συμπλήρωσε τα κενά.

i. Οι Αθηναίοι ασχολήθηκαν με άλλα επαγγέλματα γιατί η γη ήταν...

α_____η

ii. Αυτοί που ήταν πλοιοκτήτες στην αρχαιότητα λέγονταν...

ν_____οι

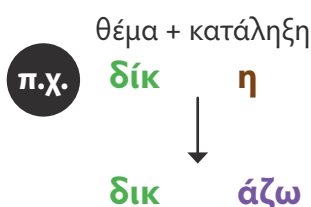
iii. Έκαναν άλλα επαγγέλματα για να πορίζονται τα...

α_____α

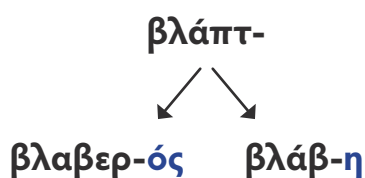
Ετυμολογικά ενότητας Παραγωγή και Σύνθεση

α) Δημιουργία λέξεων με **παραγωγή**, δηλαδή από μια πρωτότυπη λέξη και την προσθήκη κατάλληλων καταλήξεων.

Να ξέρεις ότι:

⇒ Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται **ρίζα**.

⇒ Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, αλλά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ' αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική λέξη**.

π.χ. **βλάπτ-ω**

⇒ Ομάδα λέξεων προερχόμενες από την ίδια **ρίζα** ονομάζονται **ομόρριζες**.

π.χ. **αρχή** < **ἀρχή** < **ἄρχω**

β) Δημιουργία λέξεων με **σύνθεση**, από την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων.

π.χ. ναῦς + κλήρος (ναύκληρος)   λόγος + γράφω (λογο-γράφος) < **γράφω**

Να ξέρεις ότι:

⇒ Το πρώτο μέρος της σύνθετης λέξης λέγεται **πρώτο συνθετικό** (μέρος) και το δεύτερο μέρος λέγεται **δεύτερο συνθετικό** (μέρος).

α' συνθετικό + β' συνθετικό
φίλος < φιλῶ + λόγος
φιλόλογος

Απαντήσεις στις ασκήσεις του βιβλίου (σελ. 23)

1. Να κατατάξετε τις λέξεις που ακολουθούν σε απλές και σύνθετες.

τρέφω: **απλή**, πόλις: **απλή**, βραχύβιος: **σύνθετη**, κωμόπολις: **σύνθετη**, βίος: **απλή**,
 ανατρέφω: **σύνθετη**, έξωμιδοποιία: **σύνθετη**, χλαμυδουργία: **σύνθετη**, τέχνη: **απλή**,
 κατοικῶ: **απλή**

2. Να αντιστοιχίσετε τις πρωτότυπες λέξεις της στήλης Α με τις παράγωγές τους στη στήλη Β.

1. ποιέω, ποιῶ → ε. ποίημα
2. κάπηλος → γ. καπηλεύω
3. πόλις → β. πολίτης
4. σθένος → στ. σθεναρός
5. μανθάνω → α. μαθητής
6. κοσμέω, κοσμῶ → δ. κόσμημα

3. Να αντιστοιχίσετε τις νεοελληνικές λέξεις της Α στήλης με τις αρχαίες ελληνικές της Β στήλης με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια.

1. συμφορά → στ. **φέρω** (=φέρω ή σηκώνω ένα φορτίο)
2. κρατικός → ε. **ἐπικράτησις** (=νίκη έναντι κάποιου)
3. τυχερός → α. **τυγχάνω** (=επιτυγχάνω)
4. φανερός → β. **φαίνω** (=φέρνω στο φως, φανερώνω)
5. επιτάχυνση → γ. **τάχος** (=γρηγοράδα, ταχύτητα)
6. διανομή → δ. **νέμω** (=διανέμω, μοιράζω)

Γραμματική ενότητα

1. Τόνοι και πνεύματα

Η Αρχαία ελληνική δεν γραφόταν με τόνους και πνεύματα αλλά για τη σωστή εκμάθηση από τους άλλους λαούς επινοήθηκαν **οι τόνοι και τα πνεύματα**.

Τόνοι

Σε κάθε λέξη πάνω από δίφθογγους ή φωνήεντα σημειώνουμε πάντα κάποιο τόνο. Οι τόνοι είναι: η **οξεία** ('), η **περισπωμένη** (~) και η **βαρεία** (`) που χρησιμοποιείται σπάνια.

Βασικοί Κανόνες τονισμού

1. Μακρόχρονη συλλαβή πριν από μακρόχρονη παίρνει πάντα οξεία

π.χ. **μνήμη**: μακρό (η) πριν από μακρό (η) = οξεία

2. Μακρόχρονη συλλαβή πριν από βραχύχρονη παίρνει πάντα περισπωμένη

π.χ. **κῆπος**: μακρό (η) πριν από βραχύ (ο) = περισπωμένη

3. Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, δεν ανεβαίνει ο τόνος **π.χ.** **ἄνθρωπου**

4. Η προπαραλήγουσα παίρνει πάντοτε οξεία **π.χ.** **ἕτερος**

5. Η βραχύχρονη συλλαβή παίρνει πάντοτε οξεία. **π.χ.** **νέο**

Πνεύματα

Εκτός από τους τόνους σημειώνουμε πνεύματα πάνω από τα **φωνήεντα**, τις δίφθογγους και το σύμφωνο ρ-. Αυτά είναι η **ψιλή** (') και η **δασεία** (*).

Κανόνες σημείωσης πνευμάτων

1. Μεγάλος αριθμός λέξεων που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο παίρνουν ψιλή(').
2. Η δασεία (*) σημειωνόταν αρχικά για να δηλώσει την παχιά προφορά των φωνηέντων και του συμφώνου ρ. Παρακάτω παρατίθεται ο πίνακας με όλες τις δασυνόμενες λέξεις.

Πίνακας δασυνόμενων λέξεων

1. Οι λέξεις που αρχίζουν από **υ** ή από **ρ**: ύβριζω, ρόδον.
2. Τα άρθρα **ὁ, ἡ, αἱ** και οι δεικτικές αντωνυμίες **ὁδε, ἥδε, οἶδε, αἶδε· οὗτος, αὕτη**.
3. Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα (εκτός από τα **ἐνθα, ἐνθεν**): **ὅς, ἥ, ὅ, κτλ., ὅπου, ὅθεν** κτλ.
4. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας **ἡμεῖς, ἡμῶν** κτλ., **οὗ, οἷ, ἐξ**, οι αντωνυμίες **ἕτερος, ἑκάτερος, ἕκαστος** και οι λέξεις που σχηματίζονται από αυτές (ἡμέτερος, ἑαυτοῦ, ἐτέρωθεν, ἑκάστοτε κτλ.).
5. Οι σύνδεσμοι **ἕως, ἤνικα, ἵνα, ὅμως, ὅποτε, ὅπως, ὅτε, ὅτι, ὥς, ὥστε**.
6. Τα αριθμητικά **εἷς, ἓν, ἕξ, ἐπτά, ἑκατόν**· επίσης τα παράγωγα από αυτά· **ἐνδεκα, ἑξακόσιοι, ἑβδομήκοντα, ἑκατοντάκις** κτλ.
7. Οι ακόλουθες λέξεις (και όσες είναι παράγωγες από αυτές ή σύνθετες με **α'** συνθετικό τις λέξεις αυτές):

Α.- ἄβρος, ἅγιος, ἄγνός, ἄιδης, ἄδρός, ἄθροος (στην αττική διάλεκτο), αἶμα, Αἷμος, αἰρέω-ῶ, αἶ ἄλαι (= η αλυκή), ἄλας, Ἀλιάκμων, γεν. -ονος, Ἀλίαρτος, ἀλιεύω (μτγν.), Ἀλικαρνασός, ἄλις (= αρκετά), ἀλίσκομαι- ἄλωσις, ἄλλομαι (= πηδῶ), Ἀλόνησος, ἀλουργίς, γεν. -ίδος (μτγν.), ὁ ἄλς, γεν. τοῦ ἄλδς (= αλάτι· συχνά σε πληθ. οἱ ἄλεις = αλάτι, αλυκή), ἡ ἄλς, γεν. τῆς ἄλδς (= θάλασσα), ἀλτήρ, πληθ. ἀλτῆρες, ἄλυσις, ἡ ἄλως (= αλώνι), ἅμα, ἅμαξα, ἁμαρτάνω, ἁμιλλα, ἅμμα (= δέσιμο, κόμπος· από το ἅπτω), ἀνύτω (αλλά και ἀνύ(τ)ω), ἀπαλός, ἅπαξ, ἀπλοῦς, ἅπτω-ἅπτομαι, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρμονία, ἀρμός, ἄρπαξ - ἀρπάζω, ἀφή, ἀψίκωρος, ἀψίς, γεν. -ιδος.

Ε.- (Ἑβραῖος), τὸ ἔδος (= θρόνος, ναός, ἀγάλμα), ἔδρα, ἐδώλιον, ἔζομαι (= κάθομαι), εἰλόμην (ἀόρ. β' του αἰροῦμαι), εἵμαρται - εἵμαρμένη, εἵργνυμι και εἵργνύω (= εμποδίζω την ἐξοδο, κλείνω μέσα· ενώ εἵργω = εμποδίζω την εἴσοδο, αποκλείω), εἵρκτή, Ἑκάβη, ἐκάς (= μακριά), Ἑκάτη, ἐκών, Ἑλένη, Ἑλικών (γεν. -ῶνος), ἡ ἔλιξ, ἐλίττω (= τυλίγω, στρέφω), ἔλκος, ἔλκω (μεταγ. ἐλκύω), Ἑλλάς, Ἑλλην, ἡ ἔλμινς (γεν. -ινθος = σκουλήκι των εντέρων), τὸ ἔλος, ἔνεκα ἡ ἔνεκεν, ἐξής, ἔξω (μέλλ. του ρ. ἔχω), ἐορτή, ἔρκος (= φραγμός), ἔρμα, ἐρμηνεύω, Ἑρμῆς, ἔρπω, ἐσπέρα, ἔσπερος, ἐσπόμεν (ἀόρ. β' του ἔπομαι), ἐστιάω-ῶ, ἐταῖρος, ἐτοιμος και ἐτοιμός, εὐρίσκω, ἐφθός (= βραστός· για τα μέταλλα = καθαρισμένος με φωτιά, καθαρός), ἔψω (= βράζω), ἔωλος (= παλιός, ὄχι πρόσφατος), ἡ ἔως (= πρῶι).

Η.- Ἡβη, ἡγέομαι -οῦμαι, ἡδομαι, ἡκιστα, ἡκω, ἡλιξ (= συνομήλικος, σύντροφος), Ἡλιαία, ἡλιος, ἡλος (= καρφί), ἡμέρα, ἡμερος, ἡμι- (αχώριστο μῦριο), ἡμισυς, ἡ ἡνία και τὰ ἡνία (= χαλινός), ἡπαρ, Ἡρα, Ἡρακλής, Ἡρόδοτος, ἥρως, Ἡσίοδος, ἡσυχος, ἡττα, ἡττάομαι -ῶμαι, ἡττων, Ἡφαιστος.

Ι.- ἰδρύω, ἰδρώς, ἰέραξ, ἰερός, ἱήμι, ἱκανός, ἱκέτης, ἱκνέομαι -οῦμαι, ἰλάσκομαι, ἰλαρός, ἰλεως, ἰμάς, ἰμάτιον, ἱμερος (= πόθος), ἵππος, (μεταγεν. ἵπταμαι), ἵστημι, ἰστός - ἰστίον, ἱστορία, ἱστορέω -ῶ, ἵστωρ (γεν. -ορος = ἐμπειρος, γνώστης).

Ο.- ὁδός, ὀλκάς (= πλοῖο που ρυμουλκεῖται, φορτηγό), ὀλκή (= ἔλξη, εισπνοή, βάρος), ὁ ὀλκός (= μηχανήμα με-το οποίο ἐσερναν τα πλοία, λουρί, χαλινός, τροχιά, αὐλάκι), ὄλμος, ὄλος, ὀρμαθός, ὀρμή, ὁ ὄρμος, ὁ ὄρος, τὸ ὄριον, ὀρίζω, ὀράω -ῶ, ὄσιος.

Ω.- ὦρα, ὠραίος, ὠριμος.

2. Μέρη του λόγου

Τόσο στα Αρχαία όσο και στα Νέα ελληνικά τα μέρη του λόγου είναι 10 και χωρίζονται ως εξής:

Άκλιτα (δεν κλίνονται)	Κλιτά (κλίνονται)
επιφώνημα πρόθεση σύνδεσμος επίρρημα	άρθρο ουσιαστικό επίθετο αντωνυμία ρήμα μετοχή

3. Παρεπόμενα των πτωτικών

Τα κλιτά μέρη του λόγου έχουν **και πτώσεις**.

Στην αρχαία ελληνική υπήρχε και η **δοτική** που πια χρησιμοποιείται σε **συγκεκριμένες**-στερεότυπες εκφράσεις:

➞ Έχεις εν μέρει δίκιο
 Εν πάση περιπτώσει, θα έρθω
 Δόξα τω Θεώ, δεν χτύπησε.

Αριθμοί	Ενικός	Πληθυντικός	Δυϊκός
Γένη	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Κλίσεις	Πρώτη	Δεύτερη	Τρίτη

Παρεπόμενα των ρημάτων

Πρόσωπα	Εγκλίσεις	Ονοματικοί τύποι
α	Οριστική	απαρέμφατο
β	Υποτακτική	μετοχές
γ	Ευκτική	
	Προστακτική	
Χρόνοι	Διαθέσεις	Φωνές
Ενεστώτας	Ενεργητική → Μέση	Ενεργητική
Παρατατικός	Παθητική → Ουδέτερη	Μέση
Μέλλοντας		
Αόριστος		
Παρακείμενος		
Υπερσυντέλικος		
Συντελεσμένος Μέλλοντας		

Απαντήσεις στις ασκήσεις του βιβλίου (σελ. 27)

1. Να τονίσετε τις ακόλουθες λέξεις, δικαιολογώντας την επιλογή σας, και να βάλετε το σωστό πνεύμα.

• θήκη (μακρό πριν από βραχύ: οξεία)	• δοῦλος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• λέγω (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)	• γενναίων (μακρό πριν από μακρό: οξεία)
• νῆσος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)	• οἶνος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• στάδιον (προπαραλήγουσα πάντα οξεία)	• γενναῖος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• περίβολος (προπαραλήγουσα πάντα οξεία)	• μῆκος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• ἄδυτον (προπαραλήγουσα πάντα οξεία)	• ζεῦγος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• ναῦλος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)	• οἶκτος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• κτήνος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)	• ῥώμη (μακρό πριν από μακρό: οξεία)
• μέσον (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)	• ῥήτωρ (μακρό πριν από μακρό: οξεία)
• τρόπος (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)	• ψῆφος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• λόγων (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)	• χῶρος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)
• νέος (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)	• πολέμων (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)
• βῶλος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)	• τραπέζης (βραχύχρονη συλλαβή οξεία πάντα)
• ταῦρος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)	• ἀνθρώπων (μακρό πριν από μακρό: οξεία)
• δούλων (μακρό πριν από μακρό: οξεία)	• τοῖχος (μακρό πριν από βραχύ: περισπωμένη)

2. Να συνδυάσετε τις φράσεις της στήλης Α με τις κατάλληλες της στήλης Β, ώστε να σχηματιστούν νοηματικώς αποδεκτές προτάσεις.

Η λέξη διετρέφετο	~~~~~➤	είναι ρήμα
Η λέξη τινά	~~~~~➤	είναι αντωνυμία
Η λέξη ἀπό	~~~~~➤	είναι πρόθεση
Η λέξη κεραμέων	~~~~~➤	είναι ουσιαστικό

3. Να γράψετε (με τη βοήθεια λεξικού) προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λόγιες φράσεις: *εν κινήσει, εν δράσει, εν ανάγκη, εν προκειμένω, ενόψει, επ' αυτοφώρῳ, εν καιρῷ, εν λευκῷ.*

- Πέταξε το σκουπίδι απ' το παράθυρο του αυτοκινήτου **εν κινήσει**.
- Τα παιδιά όλο το καλοκαίρι είναι **εν δράσει** και μαθαίνουν πολλά πράγματα.
- Δε χρειάζεται να αγχώνεσαι για την απώλεια της ταυτότητας, **εν ανάγκη** απευθύνσου στην αστυνομία.
- Δεν υπάρχει μεθοδικότητα από τους μαθητές στο διάβασμα, **εν προκειμένω** οφείλεται στην ενασχόλησή τους με άλλες δραστηριότητες.
- **Ενόψει** του αγώνα, όλοι οι αθλητές προπονούνταν σκληρά!
- Ο αστυνομικός συνέλαβε **επ' αυτοφώρῳ** τον κλέφτη και τον οδήγησε στο τμήμα.
- Θα μιλήσουμε **εν καιρῷ** για το θέμα της τιμωρίας σου, που παράκουσες τις εντολές μου!
- Σε εξουσιοδοτώ **εν λευκῷ** να αποφασίζεις για την περιουσία μου.

4. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις κατάλληλες λέξεις της στήλης Β, ώστε να σχηματιστούν λόγιες φράσεις που χρησιμοποιούνται στη ν.ε. Στη συνέχεια να σχηματίσετε με αυτές προτάσεις στη ν.ε.

- Πάση **θυσία** θα προσπαθήσω να πετύχω τον στόχο μου.
- Θα συζητήσουμε κάποια στιγμή ενώπιος **ενωπίῳ**.
- Επ' ουδενί **λόγῳ** δεν πιστεύω τις δικαιολογίες του για την τιμωρία του.
- Επί τη **ευκαιρία** της συνάντησής μας, να συγκεντρώσουμε χρήματα για φιλανθρωπικό σκοπό.
- Θα σας αποκαλύψω τον σκοπό της επίσκεψής μου εν ευθέτῳ **χρόνῳ**.

5. Αφού παρατηρήσετε την εικόνα, να επιλέξετε την κατάλληλη συνοδευτική φράση.

1. Γλύπται ἀγάλματα σμιλεύουσι.
2. Κεραμείς κρατῆρας (= αγγεία για κρασί) ἐκ πηλοῦ πλάττουσιν.
3. Χαλκεῖς ξίφη σιδηρᾶ ποιοῦσιν.

Επιπλέον ασκήσεις!

1. Βάλε το σωστό πνεύμα (ψιλή ή δασεία) στις παρακάτω λέξεις.

άρμα

έαρ

εγχείρημα

έδρα

ήμερος

2. Να τονίσσεις τις λέξεις και να αιτιολογήσεις την επιλογή σου.

κηπου	.....
θαλασσης	.....
δρομου	.....
νεος	.....
μηλον	.....

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Ένα ταξίδι επιστημονικής φαντασίας

Τι θα μάθεις: Για την απίστευτη συνάντηση του πρωταγωνιστή του μυθιστορήματος με κάτι... παράξενα φανταστικά πλάσματα.

Το κείμενο

Πλέομεν ὅσον τριακοσίους σταδίου καὶ νήσῳ μικρᾷ καὶ ἔρημῃ προσφερόμεθα. Μείναντες δὲ ἡμέρας ἓν τῇ νήσῳ πέντε, τῇ ἕκτῃ ἐξορμῶμεν καὶ τῇ ὀγδῷ καθορῶμεν ἀνθρώπους πολλοὺς ἐπὶ τοῦ πελάγους διαθέντας, ἅπαντα ἡμῖν προσεοικότας καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ μεγέθη, πλὴν τῶν ποδῶν μόνων· ταῦτα γὰρ φέλλινα ἔχουσιν· ἀφ' οὗ δὴ, οἶμαι, καλοῦνται Φελλόποδες. Θαυμάζομεν οὖν ὁρῶντες οὐ βαπτιζομένους, ἀλλὰ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων καὶ ἀδεῶς ὁδοιποροῦντας. Οἱ δὲ καὶ προσέρχονται καὶ ἀσπάζονται ἡμᾶς ἑλληνικῇ φωνῇ λέγουσί τε εἰς Φελλῶ τὴν αὐτῶν πατρίδα ἐπείγεσθαι. Μέχρι μὲν οὖν τινος συνοδοιποροῦσι ἡμῖν παραθέοντες, εἴτα ἀποτρεπόμενοι τῆς ὁδοῦ βαδίζουσιν εὐπλοῖαν ἡμῖν ἐπευχόμενοι.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Η συνάντηση με τους Φελλόποδες

Πλέομεν ὅσον τριακοσίους σταδίου

πλέομεν > του ρ. πλέω = ταξιδεύω

ὅσον = περίπου

τὸ στάδιον = αρχαία μονάδα μέτρησης μήκους

Ταξιδεύουμε περίπου στα τριακόσια στάδια

καὶ νήσῳ μικρᾷ καὶ ἔρημῃ προσφερόμεθα.

προσφερόμεθα > προσφέρομαι = αγκυροβολώ

και **αγκυροβολούμε** σε μικρό κι έρημο νησί.

Μείναντες δὲ ἐν τῇ νήσῳ πέντε ἡμέρας,

μείναντες > του ρ. μένω

Αφού μείναμε στο νησί πέντε μέρες

τῇ ἑκτῇ ἐξορμῶμεν καὶ τῇ ὀγδόῃ καθορῶμεν

ἐξορμῶμεν > του ρ. ἐξορμῶ = ξεκινῶ

καθορῶμεν > του ρ. καθορῶ = διακρίνω

Ξεκινούμε την ἑκτη και την ὀγδοη

διακρίνουμε

ἀνθρώπους πολλοὺς διαθέτοντας

διαθέτοντας > του ρ. διαθέω = τρέχω εδώ κι εκεί

ανθρώπους πολλούς **να τρέχουν εδώ κι εκεί**

ἅπαντα ἡμῖν προσεοικότα

προσεοικότας > του ρ. προσέοικω = μοιάζω με

να μοιάζουν ὅλοι με εμάς

καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ μεγέθη,

μέγεθος = ὕψος

και στα σώματα και **στα ύψη**

πλὴν τῶν ποδῶν μόνων.

εκτός από τα πόδια μόνο

ταῦτα γὰρ φέλλινα ἔχουσιν.

φέλλινα > φέλλινος = κατασκευασμένος από φελλό

αυτά είναι **κατασκευασμένα από φελλό**

ἀφ' οὗ δὴ, οἶμαι, καλοῦνται Φελλόποδες.

ἀφ' οὗ = για αυτόν τον λόγο

οἶμαι = νομίζω

καλοῦνται > καλοῦμαι = λέγομαι

για αυτόν τον λόγο, νομίζω λέγονται

Φελλόποδες

2^η Ενότητα: Γιατί θαυμάζουν τους Φελλόποδες

Θαυμάζομεν οὖν ὁρῶντες οὐ βαπτιζομένους,

θαυμάζομεν > του ρ. θαυμάζω

ὁρῶντες > ὁρῶ = βλέπω

βαπτιζομένους > μτχ του ρ.βαπτίζομαι=βουλιάζω

Τους **θαυμάζουμε**, λοιπόν, επειδή τους
βλέπουμε να μην **βουλιάζουν**

ἀλλὰ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων

ὑπερέχοντας > μτχ. του ρ. ὑπερέχω = μένω πάνω

ἀλλὰ να **μένουν πάνω** στα κύματα

καὶ ἀδεῶς ὁδοιποροῦντας.

ὁδοιποροῦντας > μτχ. του ρ. ὁδοιπορῶ=βαδίζω

ἀδεῶς > επίρρ. = χωρίς φόβο

και να **βαδίζουν χωρίς φόβο**

Οἱ δὲ καὶ προσέρχονται καὶ ἀσπάζονται ἡμᾶς

προσέρχονται > του ρ. προσέρχομαι = πλησιάζω

ἀσπάζονται > του ρ. ἀσπάζομαι = χαιρετώ

Αυτοί όμως και **πλησιάζουν και χαιρετούν**

ἐλληνικῇ φωνῇ λέγουσί τε

και λένε σε ελληνική γλώσσα

εἰς Φελλῶ τὴν αὐτῶν πατρίδα ἐπείγεσθαι.

ἐπείγεσθαι > του ρ. ἐπείγομαι = βιάζομαι

στη Φελλό την πατρίδα τους ότι **βιάζονται** (να φτάσουν)

Μέχρι μὲν οὖν τινος συνοδοιποροῦσι,

συνοδοιποροῦσι > του ρ. συνοδοιπορῶ
= συνοδεύω

Μέχρι ένα σημείο, λοιπόν, μας **συνοδεύουν**

ἡμῖν παραθέοντες

παραθέοντες > του ρ. παραθέω = τρέχω κοντά

τρέχοντας κοντά μας

εἶτα ἀποτρεπόμενοι τῆς ὁδοῦ

εἶτα = έπειτα

ἀποτρεπόμενοι > του ρ. ἀποτρέπομαι
= αλλάζω δρόμο

έπειτα αλλάζοντας δρόμο

εὐπλοῖαν ἡμῖν ἐπευχόμενοι.

εὐπλοῖαν = καλό ταξίδι

ἐπευχόμενοι > του ρ. ἐπεύχομαι = εύχομαι

«καλό ταξίδι» ευχόμενοι σε εμάς.

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιους συναντά ο συγγραφέας;

Τους Φελλόποδες

Περιγραφή τους:

ομοιότητες με ανθρώπους σε όλα > διαφορά: πόδια κατασκευασμένα από φελλό → επιπλέουν στο νερό

Συμπεριφορά → φιλικοί απέναντι στο συγγραφέα και με ανθρώπινα στοιχεία.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 29)

1. Ποια αξιοπερίεργα χαρακτηριστικά παρουσιάζουν οι Φελλόποδες που περιγράφει ο Λουκιανός;

Σύμφωνα με τον Λουκιανό οι Φελλόποδες έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τους ανθρώπους όπως το σώμα και το ύψος (προσεοικότας τα σώματα και τα μεγέθη) αλλά έχουν και ιδιαίτερα αξιοπερίεργα χαρακτηριστικά όπως πόδια από φελλό (γάρ φέλλινα ἔχουσιν). Με τα φέλλινα πόδια τους επιπλέουν στο νερό και περπατούν με άνεση(οὐ βαπτιζομένους, ἀλλὰ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων).

2. Πώς συμπεριφέρθηκαν οι Φελλόποδες στον αφηγητή και στους συντρόφους του;

Οι Φελλόποδες συμπεριφέρθηκαν στον αφηγητή και τους συντρόφους του πολύ φιλικά μιλώντας και στα ελληνικά τους συνόδευσαν μέχρι ένα σημείο και τους ευχήθηκαν καλό ταξίδι (Μέχρι μὲν οὖν τινος συνοδοιποροῦσι, εὖπλοιαν ἡμῖν ἐπευχόμενοι).

3. Να συγκρίνετε τους φανταστικούς ήρωες του Λουκιανού με τους αγαπημένους σας χαρακτήρες από τον κόσμο των κινουμένων σχεδίων ή της επιστημονικής φαντασίας.

Αγαπημένος μου ήρωας είναι ο μικρός Πρίγπηπας που μένει σε δικό του πλανήτη όπως οι Φελλόποδες. Εκείνος όμως ταξιδεύει στον κόσμο των ανθρώπων και τους συμβουλεύει να είναι ξεχωριστοί. Είναι ευγενικός όπως οι Φελλόποδες με τους ανθρώπους και σέβεται όλα τα πλάσματα και τα φυτά όπως τα τριαντάφυλλα και τα ζώα.

Επιπλέον ασκήσεις κειμένου

1. Αντιστοίχισε τις φράσεις σωστά.

i. Πώς λένε τους ήρωες;	•	• 1. Κι αφού μείναμε στο νησί πέντε μέρες, την έκτη ξεκινούμε
ii. Οί δε καὶ προσέρχονται καὶ ἀσπάζονται ἡμᾶς.	•	• 2. εκτός από τα πόδια μόνο
iii. Μείναντες δὲ ἡμέρας ἓν τῇ νήσῳ πέντε, τῇ ἕκτῃ ἐξορμῶμεν	•	• 3. Και αυτοί μας πλησιάζουν και μας καλωσορίζουν.
iv. πλὴν τῶν ποδῶν μόνων.	•	• 4. Φελλόποδες

2. Συμπλήρωσε τα κενά.

α. Έπλευσαν οι ταξιδιώτες περίπου 300 σ.....α

β. Εξόρμησαν στο νησί την ε.....η μέρα

γ. Έρχονται οι Φελλόποδες και τους μιλούν σε γλώσσα ε.....η.

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: η φωνή

Αρχαία ελληνική

ΑΠΛΕΣ

- ♦ **φώνημα:** ο ήχος συγκεκριμένου γράμματος
- ♦ **φωνητικός -ή -ό:** που αναφέρεται στη φωνή, που γίνεται με τη φωνή
- ♦ **φωνήεν:** φθόγγος που, κατά την άρθρωσή του, η αναπνοή βγαίνει σχετικά ανεμπόδιστα
- ♦ **φωνασμία:** θόρυβος από δυνατές φωνές
- ♦ **ἀναφωνῶ:** φωνάζω δυνατά
- ♦ **διαφωνῶ:** έχω διαφορετική γνώμη από άλλον
- ♦ **ἄφωνος:** χωρίς φωνή
- ♦ **καλλίφωνος:** αυτός που έχει ωραία φωνή
- ♦ **παράφωνος:** αυτός που δεν έχει καλή φωνή

Πρόσθετες λέξεις

- ♦ **αποφώνηση:** λόγος που απευθύνεται στο κοινό μετά το τέλος της κύριας ομιλίας, σε αντιδιαστολή προς την προσφώνηση
- ♦ **εκφωνῶ:** διαβάζω μεγαλοφώνως
- ♦ **αναφωνῶ:** φωνάζω δυνατά από φόβο ή από ενθουσιασμό
- ♦ **επιφωνῶ:** μιλάω, φωνάζω
- ♦ **κασετόφωνο:** μαγνητόφωνο που εγγράφει τον ήχο σε κασέτες
- ♦ **ξεφωνῶ:** διασύρω, κοροϊδεύω κάποιον
- ♦ **ομοφωνῶ:** συμφωνῶ σε κάτι με κάποιον
- ♦ **ορθοφωνία:** κανονική προφορά των λέξεων
- ♦ **στερεοφωνία:** τεχνική εγγραφής, αναπαραγωγής ήχου

Νέα ελληνική

ΣΥΝΘΕΤΕΣ

- ♦ **φωνάζω:** μιλάω δυνατά
- ♦ **φωνηεντικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται στα φωνήεντα
- ♦ **μεγαλόφωνα:** μιλάω δυνατά
- ♦ **γραμμόφωνο:** φωνογράφος που παίρνει επίπεδες πλάκες και που έχει χειροκίνητο μηχανισμό
- ♦ **φωνοληψία:** ηχοληψία
- ♦ **φωνολογία:** κλάδος της γλωσσολογίας που μελετά τα φωνήματα σε ένα γλωσσικό σύστημα

[Πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 30)

1. Συνδυάζοντας τις λέξεις της στήλης Α με τις κατάλληλες από τη στήλη Β να δημιουργήσετε ονοματικά σύνολα.

- α. μικροφωνική εγκατάσταση
- β. σύμφωνη γνώμη
- γ. φωνητικές χορδές
- δ. χάριν ευφωνίας
- ε. παράφωνη χορωδία
- στ. φωνηεντικά πάθη

2. Χρησιμοποιώντας λέξεις μόνο από τον Λεξιλογικό Πίνακα να δώσετε ένα συνώνυμο ή ένα αντώνυμο των παρακάτω λέξεων.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ

Έριδα= διαφωνία
 εύφωνος= καλλίφωνος
 πλουραλισμός=πολυφωνία
 κραυγάζω=φωνασκώ
 κακόφωνος=παράφωνος
 δυσαρμονία=παραφωνία

ΑΝΤΩΝΥΜΑ

χαμηλόφωνα → φωναχτά
 διαφωνία → συμφωνία
 ψιθυρίζω → φωνασκώ
 μονοφωνία → πολυφωνία

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να αντικαταστήσεις την έντονη λέξη/φράση με μια συνώνυμη.

1. Και γιατί **κάνετε τόσο φασαρία**;

- α) φωνασκείτε
- β) συμφωνείτε
- γ) διαφωνείτε

2. Οι **φιλονικίες** ανάμεσα στους συνεταίρους οδήγησαν στην καταστροφή.

- α) συμφωνίες
- β) διαφωνίες
- γ) πολυφωνίες

3. Η χορωδία του σχολείου ήταν **κακόφωνη** και δεν έγινε ωραία γιορτή.

- α) παράφωνη
- β) άφωνη
- γ) καλλίφωνη

4. Η δύναμη της Δημοκρατίας εκφραζόταν από την **ποικιλία στις απόψεις**.

- α) πολυφωνία
- β) συμφωνία
- γ) παραφωνία

2. Να σχηματίσεις φράσεις με την αντώνυμη της λέξης που σου δίνεται.

καλλίφωνος _____

_____

διαφωνώ _____

_____

άφωνος _____

_____

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή των ουσιαστικών από (α' μέρος):

ουσιαστικά

ρήματα

επίθετα

Σε αυτήν την ενότητα θα εξετάσουμε την παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά, όπως τα **υποκοριστικά**, τα **τοπικά** και τα **περιεκτικά**.

Υποκοριστικά Ονομάζονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν πραγματική ή συναισθηματική μείωση της πρωτότυπης λέξης.

Καταλήξεις υποκοριστικών

- ▷ **-ιον** κελίον< κελί (μικρό δωμάτιο)
- ▷ **-άριον** παλλικάριον<παλικάρι
- ▷ **-ις** νησίς<νήσος
- ▷ **-ίσκος** κολπίσκος<κόλπος
- ▷ **-ίδιον** βακτηρίδιον<βακτηρία
- ▷ **-ύδριον** τειχύδριον<τείχος
- ▷ **-ύλλιον** δενδρύλλιον<δένδρον

Τοπικά Ονομάζονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τόπο όπου εργάζεται ή διαμένει το πρόσωπο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή τον τόπο όπου γίνεται μια ενέργεια.

Καταλήξεις τοπικών

- ▷ **-(ε)ϊον** γραφεϊον<γράφω
- ▷ **-ιον** εμπόριον<έμπορος

Περιεκτικά Ονομάζονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή ίδια πράγματα που βρίσκονται στο ίδιο μέρος.

Καταλήξεις περιεκτικών

- ▷ **-ιά** στρατιά<στρατός
- ▷ **-(ε)ών** έλαιών<έλαία

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 32)

1. Να κατατάξετε τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά στην κατηγορία στην οποία ανήκουν. Στη συνέχεια να υπογραμμίσετε την κατάληξή τους.

παιδάριον: **υποκοριστικό** | λογεῖον: **τοπικό** | θυρίς: **υποκοριστικό**
 πυργίδιον | **υποκοριστικό**, παρθενών: **περιεκτικό**
 μαγειρεῖον: **τοπικό** | παιδίσκη: **υποκοριστικό** | φίδιον: **υποκοριστικό**

2. Να γράψετε την πρωτότυπη λέξη των ουσιαστικών της προηγούμενης άσκησης.

παιδάριον>παῖς
 λογεῖον>λόγος
 θυρίς>θύρα
 πυργίδιον>πύργος
 παρθενών>παρθένος
 μαγειρεῖον> μάγειρος
 παιδίσκη> παῖς
 φίδιον> ὄφις

3. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά της στήλης Α με τα πρωτότυπα ουσιαστικά της στήλης Β και να γράψετε στη στήλη Γ αν αυτά είναι υποκοριστικά, περιεκτικά ή τοπικά.

i. ἀρχεῖον>ἀρχή>**τοπικό**
 ii. σφηκιά>σφήξ>**περιεκτικό**
 iii. οἰκισμός>οἶκος>**υποκοριστικό**
 iv. σανδάλιον>σάνδαλον>**υποκοριστικό**
 v. ξενών>ξένος>**περιεκτικό**
 vi. σανίδιον>σανίς>**υποκοριστικό**

4. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά (στήλη Α) με την κατηγορία στην οποία ανήκουν (στήλη Β).

1. **πετρίδιον** > υποκοριστικό
2. **ἐπύλλιον** > υποκοριστικό
3. **κουρεῖον** > τοπικό
4. **περιστερεών** > περιεκτικό
5. **πλοιάριον** > υποκοριστικό
6. **ψηφίς** > υποκοριστικό
7. **χρυσίον** > υποκοριστικό

5. Να γράψετε παράγωγα ουσιαστικά των παρακάτω λέξεων που να δηλώνουν αυτό που ζητείται στην παρένθεση.

- **χῶρος**: χωρίον
- **γραφεύς**: γραφεῖον
- **κίων**: κιονίσκος/κiónιον
- **θήρ**: θηρίον
- **ὄμμα**: ὀμμάτιον
- **ὥδή**: ὠδεῖον

Επιπλέον άσκηση

Να αντιστοιχίσεις τα ουσιαστικά της στήλης Α με της στήλης Β και να φτιάξεις προτάσεις.

ΣΤΗΛΗ Α

- i. αρχεΐον
- ii. άμπελών
- iii. ούρανίσκος

ΣΤΗΛΗ Β

- 1. περιεκτικό
- 2. υποκοριστικό
- 3. τοπικό

Γραμματική ενότητας

1. Το άρθρο

Όπως στα νέα ελληνικά, έτσι και στα αρχαία χρησιμοποιούμε το άρθρο, μια μονοσύλλαβη λέξη τοποθετημένη πριν από το ουσιαστικό και το επίθετο. Στα αρχαία το άρθρο είναι το: **ὁ, ἡ, ὅ.**

Κλίση

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομαστική	ὁ	ἡ	τὸ
Γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
Δοτική	τῷ	τῇ	τῷ
Αιτιατική	τὸν	τὴν	τὸ
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομαστική	οἱ	αἱ	τὰ
Γενική	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτική	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αιτιατική	τούς	τάς	τὰ
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

Να ξέρεις ότι: ο τύπος **ὦ** δεν είναι τύπος του άρθρου, αλλά **επιφώνημα**, που χρησιμοποιείται μπροστά από ονόματα κλητικής πτώσης...

Να θυμάσαι ότι τα αρχαία σχηματίζουν μια επιπλέον πτώση, **τη δοτική**.

2. Β' κλίση ουσιαστικών

Στα αρχαία ελληνικά υπάρχουν τρεις κλίσεις: **η πρώτη**, **η δεύτερη** και **η τρίτη**.

Σε αυτή την ενότητα θα εξεταστεί η **β' κλίση**.

Β' ΚΛΙΣΗ

αρσενικά και θηλυκά
-ος

ουδέτερα
-ον

Καταλήξεις β' κλίσης

αρσενικό και θηλυκό	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	-ος	-οι
Γενική	-ου	-ων
Δοτική	-ω	-οις
Αιτιατική	-ον	-ους
Κλητική	-ε	-οι

ουδέτερο	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	-ον	-α
Γενική	-ου	-ων
Δοτική	-ω	-οις
Αιτιατική	-ον	-α
Κλητική	-ον	-α

Κανόνες β' κλίσης

- ☑ Η **Γενική** και **Δοτική ενικού** και **πληθυντικού** που τονίζονται στη λήγουσα **περισπώνται και στους δυο αριθμούς.**

π.χ. τοῦ στρατοῦ, τῶν στρατῶν

- ☑ Η **κατάληξη -α** των ουδετέρων (σε όλες τις κλίσεις) είναι πάντοτε βραχεία.

π.χ. τὰ δῶρα

- ☑ Τα **οξύτονα** και **παροξύτονα** ουσιαστικά β' κλίσης διατηρούν τον τόνο τους στην **ίδια** συλλαβή σε όλες τις πτώσεις.

π.χ. ὁ νομός, τοῦ νομοῦ, τῷ νομῷ

- ☑ Τα **προπαροξύτονα** ουσιαστικά β' κλίσης τονίζονται στην **προπαραλήγουσα**, όταν η **λήγουσα** είναι **βραχεία.**

π.χ. ὁ ἄνθρωπος, οἱ ἄνθρωποι

Ο τόνος τους κατεβαίνει στην **παραλήγουσα**, όταν η **λήγουσα** είναι **μακρά.**

π.χ. τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρώπων

- ☑ Η **δίφθογγος οι**, όταν βρίσκεται στο τέλος κλιτής λέξης (πλην ευκτικής ρήματος), είναι βραχεία.

π.χ. οἱ χῶροι (αλλά τοῖς χώροις)

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 33)

1. Να εντοπίσετε τα ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας που ανήκουν στη β' κλίση.

σταδίους και νήσω
ἐν τῇ νήσῳ
ἀνθρώπους
τῆς ὁδοῦ

2. Να συμπληρώσετε την κλίση του ουσιαστικού ὁ νόμος με τη βοήθεια του προηγούμενου πίνακα. Να προσθέσετε και το άρθρο.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ὁ νόμος	οἱ νόμοι
γεν.	τοῦ νόμου	τῶν νόμων
δοτ.	τῷ νόμῳ	τοῖς νόμοις
αιτ.	τόν νόμον	τούς νόμους
κλητ.	ὦ νόμε	ὦ νόμοι

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 34)

1. Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν στον παρακάτω πίνακα.

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	ή ἄμπελος	ὁ ταῦρος	αἱ ἄμπελοι	οἱ ταῦροι
γεν.	τῆς ἀμπέλου	τοῦ ταύρου	τῶν ἀμπέλων	τῶν ταύρων
δοτ.	τῇ ἀμπέλῳ	τῷ ταύρῳ	ταῖς ἀμπέλοις	τοῖς ταύροις
αιτ.	τὴν ἄμπελον	τόν ταῦρον	τὰς ἀμπέλους	τούς ταύρους
κλητ.	(ὦ) ἄμπελε	(ὦ) ταῦρε	(ὦ) ἄμπελοι	(ὦ) ταῦροι

2. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

τοῖς ὀφθαλμοῖς: **τῷ ὀφθαλμῷ**

τῇ νήσῳ: **ταῖς νήσοις**

τοῖς ἀνθρώποις: **τῷ ἀνθρώπῳ**

τὸν οἶνον: **τοὺς οἶνους**

τοὺς ὄρκους: **τὸν ὄρκον**

τῷ ποτηρίῳ: **τοῖς ποτηρίοις**

3. Να αντιστοιχίσετε τα ουσιαστικά της στήλης Α' με τις πτώσεις τους στη στήλη Β'.

Απάντηση: 1-γ, 2-β, 3-δ, 4-ε, 5-α

4. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις και να τονίσετε τα ουσιαστικά και τους τύπους του άρθρου.

Απάντηση: τοῦ μυστηρίου, τὴν νήσον, τοῖς σταδίοις, τὰ δένδρα, τῶν δώρων, τοῦ οἴκου, τὸν ἱατρόν, τῷ ἐφήβῳ, τοῦ καρποῦ, τοῖς ποταμοῖς, ταῖς ψήφοις, τοὺς γεωργοὺς, τοὺς ἀνθρώπους, τὸν Λουκιανόν

5. Στις προτάσεις που ακολουθούν να συμπληρώσετε την κατάλληλη πτώση του ουσιαστικού και στη συνέχεια να γράψετε την ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

Απάντηση: α. ταῦροι (ταῦρος),
β. νόσου (νόσων), ὀφθαλμούς (ὀφθαλμόν),
γ. ἄμπελοι (ἄμπελος), οἶνον (οἶνους),
δ. σύμμαχοι (σύμμαχος), πολέμιοι (πολέμιος), βάρβαροι (βάρβαρος),
ε. τοῦ θρήνου (τῶν θρήνων).

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να κλιθούν και στους δυο αριθμούς τα ουσιαστικά: ή κάθοδος, ό σπόρος, τό γήπεδον.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.		
γεν.		
δοτ.		
αιτ.		
κλητ.		

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.		
γεν.		
δοτ.		
αιτ.		
κλητ.		

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.		
γεν.		
δοτ.		
αιτ.		
κλητ.		

2. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

τοῦ λόγου: _____

τῆς νήσου: _____

τῷ σανίδιῳ: _____

3. Προσωπικές αντωνυμίες

Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

α) πρόσωπο: ἐγώ

β) πρόσωπο: σὺ

κλίση

Ενικός αριθμός	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ονομαστική	ἐγώ	σὺ
Γενική	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου
Δοτική	ἐμοί, μοι	σοί, σοι
Αιτιατική	ἐμέ, με	σέ, σε

Πληθυντικός αριθμός	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ονομαστική	ἡμεῖς	ὕμεῖς
Γενική	ἡμῶν	ὕμῶν
Δοτική	ἡμῖν	ὕμῖν
Αιτιατική	ἡμᾶς	ὕμᾶς

Να ξέρεις ότι: οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική (εκτός από ένα άλλου είδους αντωνυμία, **τη δεικτική οὗτος**).

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 35)

1. Να αντιστοιχίσετε τους τύπους προσωπικών αντωνυμιών της στήλης Α με τη γραμματική τους ταυτότητα στη στήλη Β.

Απάντηση: 1–γ, 2–δ, 3–ε, 4–α, 5–β

2. Να υπογραμμίσετε τις προσωπικές αντωνυμίες των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε γραμματικά.

- α. Αἱ ψυχὰὶ ἡμῶν καθαραὶ εἰσιν. (γεν. πληθ. α' προσώπου)
- β. Μάχονται ἡμῖν οἱ πολέμιοι. (δοτ. πληθ. α' προσώπου)
- γ. Αἶροῦνται ἡμᾶς στρατηγούς. (αιτ. πληθ. α' προσώπου)
- δ. Ἐγώ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. (ονομ. εν. α' προσώπου)
- ε. Ὁ λόγος σου γλυκύς ἐστι. (γεν. εν. β' προσώπου)
- στ. Οἱ πρόγονοι ὑμῶν γενναῖοι ἦσαν. (γεν. πληθ. β' προσώπου)
- ζ. Λέγω σοι καὶ τοῦτο. (δοτ. εν. β' προσώπου)

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας.

- α. Ὡ ἄνδρες, εὖνοιαν πλείω παρασχέσθαι _____ (ἐγώ, δοτ. εν.) τῷ ἀπολογουμένῳ.
- β. Τούτους τοὺς νόμους ἀναγράψαντες _____ (σύ, δοτ. πλ.) παρακατέθεντο, καὶ _____ (σύ, αιτ. πλ.) αὐτῶν ἐπέστησαν φύλακας.
- γ. Ἐτύγχανε δ' _____ (ἐγώ, γεν. πλ.) νεώτατος ὢν.
- δ. Ἐὰν δὲ κατάσχωμεν _____ (ἐγώ, ον. πλ.) ἃ βουλόμεθα.

2. Να υπογραμμίσετε τις προσωπικές αντωνυμίες των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε γραμματικά.

Μάχονται ὑμῖν οἱ πολέμιοι. _____

Λέγω σοι καὶ τοῦτο. _____

Ὁ λόγος μου γλυκύς ἐστι. _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Ο πλούτος της αττικής γης

Τι θα μάθεις: Για την ικανότητα της αττικής γης να συντηρεί τον πληθυσμό της Αττικής και τη μη αναγκαιότητα επίθεσης σε άλλες πόλεις.

Το κείμενο

Τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἔλεγόν τινες ὡς γινώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον, διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζονται ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις. Ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν εἴ πῃ δύναιнт' ἂν οἱ πολῖται διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν. Τοῦτο μὲν οὖν εὐθὺς ἀνεφαίνετό μοι ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἷα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι. Αἱ μὲν γὰρ ὥραι ἐνθάδε πρατόταταί εἰσιν· ἃ δὲ πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνει ἐνθάδε καρποφορεῖ. Ὡσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστίν. Καὶ μὴν ὅσαπερ οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρωαίτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτατα δὲ λήγει. Πρὸς τούτοις καὶ αἰδία ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα. Πέφυκε μὲν γὰρ λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος, ἐξ οὗ κάλλιστοι μὲν ναοί, κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίνονται, εὐπρεπέστατα δὲ θεοῖς ἀγάλματα. Ἔστι δὲ καὶ γῆ ἡ σπειρομένη μὲν οὐ φέρει καρπὸν, ὀρυττομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει ἢ εἰ σῖτον ἔφερε. Καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Ισχυρισμοί Αθηναίων πολιτικών και απόψεις Ξενοφώντα

Τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἑλεγόν τινές

Τῶν Ἀθήνησι = Της Αθήνας

προεστηκότων > του ρ. προΐσταμαι = είμαι ηγέτης

τινές > της αντ. τις = κάποιος

Της Αθήνας κάποιои ηγέτες ἔλεγον

ὥς γιγνώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον,

ὥς: ειδικός σύνδεσμος = ὅτι δήθεν

γιγνώσκουσι > του ρ. γιγνώσκω = γνωρίζω

ὅτι δήθεν γνωρίζουν το δίκαιο

διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζονται

πενίαν > ουσ. ἡ πενία = φτώχεια

εξαιτίας της **φτώχειας** του πλήθους

ἀναγκάζονται

ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις.

εἶναι > ἀπαρέμφατο του ρ. εἶμι = είμαι

περὶ > πρόθεση = ἀπέναντι σε

πιο ἀδικοι **να εἶναι ἀπέναντι** σε ἄλλες πόλεις

Ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν

σκοπεῖν > του ρ.σκοπῶ = εξετάζω

Εξαιτίας αὐτοῦ ἐπιχείρησα να **εξετάσω**

εἴ πη δύναντ' ἂν οἱ πολῖται διατρέφεσθαι

εἴ πη = αν

διατρέφεσθαι = του ρ. διατρέφομαι=συντηρούμαι

αν θα μπορούσαν οι πολίτες **να συντηρηθούν**

ἐκ τῆς ἑαυτῶν.

ἑαυτῶν > της αντωνυμίας ἑαυτός = δικός του

ἀπὸ τῆς **δικῆς τους** (χώρα).

Τοῦτο μὲν οὖν εὐθὺς ἀνεφαίνετό μοι

εὐθύς = αμέσως

ἀνεφαίνετο > του ρ. ἀναφαίνομαι

= φαίνομαι ξεκάθαρα

μοι > προσ. αντ. = σε μένα

Αὐτό λοιπόν **αμέσως φάνηκε ξεκάθαρα**

σε μένα

ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν

πέφυκεν > του ρ. φύω = υπάρχω εκ φύσεως

ὅτι η χώρα **υπάρχει εκ φύσεως**

οἷα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι.

πλείστος = πάρα πολύς

πρόσодος = έσοδο

2^η Ενότητα: Τα αγαθά της αττικής γης

Αἱ μὲν γὰρ ὥραι ἐνθάδε πραόταταί εἰσιν·

ὥρα = εποχή (του έτους)

ἐνθάδε = εδώ (επίρρημα)

πραότατος > του επιθ. ὁ ἡ πράος τὸ πράον = ήπιος

ἃ δὲ πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνει

ἃ > αναφορική αντωνυμία= ὅσος

πολλαχοῦ = σε πολλά μέρη (επίρρημα)

βλαστάνει > του ρ. βλαστάνω = φυτρώνω

ἐνθάδε καρποφορεῖ.

Ὡσπερ δὲ ἡ γῆ,

ὥσπερ = ὅπως ακριβώς

οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα

οὕτω = έτσι

παμφορωτάτη ἐστίν.

ὁ/ἡ πάμφορος, τὸ πάμφορον (< πᾶν + φέρω)

= ο πολύ εύφορος

Καὶ μὴν ὅσαπερ οἱ θεοὶ

ὅσαπερ: αναφ. αντων. = ὅσα βέβαια

ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι,

καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρωαῖτα

ἐνταῦθα = εδώ

πρωαῖτατα = πάρα πολύ νωρίς (επίρρημα)

μὲν ἄρχεται,

ἄρχεται > του ρ. ἄρχομαι = αρχίζω

να παρέχει **πάρα πολλά έσοδα**.

Οι εποχές του χρόνου **εδώ** είναι πιο **ήπιες**.

Όσα σε πολλά άλλα μέρη ούτε καν **φυτρώνουν**

εδώ καρποφορεῖ.

Όπως ακριβώς η γη,

έτσι και η θάλασσα γύρω από τη χώρα

πολύ εύφορη είναι.

Και **όσα βέβαια** οι θεοί

όλες τις εποχές αγαθά (τους) προσφέρουν

και όλα πάντα **εδώ πάρα πολύ νωρίς**

αρχίζουν,

ὄψιαίτατα δὲ λήγει.

ὄψιαίτατα = πάρα πολύ αργά (επίρρημα)

λήγει < του ρ. λήγω = τελειώνω

πάρα πολύ αργά όμως **τελειώνουν**.

Πρὸς τούτοις καὶ αἶδια ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα.

Πρὸς τούτοις = πέρα από αυτά

αἶδια < ὁ/ἡ αἶδιος, τὸ αἶδιον = διαρκής

Πέρα από αυτά και **διαρκή** αγαθὰ ἔχει η χώρα.

Πέφυκε μὲν γὰρ λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος,

πέφυκε > του ρ. φύομαι = υπάρχω εκ φύσεως

λίθος = το μάρμαρο

Υπάρχει εκ φύσεως μάρμαρο σε αυτή
ἀφθονο

ἐξ οὗ κάλλιστοι μὲν ναοί,

ἐξ οὗ = από το οποίο

κάλλιστοι < ὁ κάλλιστος = πάρα πολύ όμορφος

από το οποίο πάρα πολύ όμορφοι ναοί,

κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίνονται,

και **πάρα πολύ όμορφοι** βωμοί

δημιουργούνται,

εὐπρεπέστατα δὲ θεοὶς ἀγάλματα.

εὐπρεπέστατα < ὁ εὐπρεπής = ο κομψός

και πάρα πολύ κομψά ἀγάλματα για τους
θεούς.

Ἔστι δὲ καὶ γῆ ἡ σπειρομένη μὲν

ἔστι δὲ καὶ γῆ = υπάρχουν και μερικές περιοχές

σπειρομένη > του ρ. σπείρομαι = καλλιεργώ

Υπάρχουν όμως και μερικές περιοχές
που όταν **καλλιεργούνται**

οὐ φέρει καρπὸν,

δεν αποδίδει καρπό

ὀρυττομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει

ὀρυττομένη > του ρ. ὀρύττομαι

= όταν όμως αξιοποιούνται για εξόρυξη

πολλαπλασίους < ὁ πολλαπλάσιος

= ο πολύ περισσότερος

όταν **όμως αξιοποιείται για εξόρυξη**,
πολύ **περισσότερους** τρέφει

ἢ εἰ σίτον ἔφερε.

ἢ = παρά αν

σίτος = σιτάρι

παρά αν καλλιεργούνταν το **σιτάρι**.

Καὶ μὴν ὑπάργυρος ἔστι.

καὶ μὴν = και βέβαια

ὁ/ἡ ὑπάργυρος = αυτός που έχει κοιτάσματα αργύρου

Και βέβαια ἔχει **κοιτάσματα αργύρου**.

Νόημα με λίγα λόγια

Θέμα: εξεύρεση οικονομικών πόρων για την Αθήνα κατά τον Ξενοφώντα

αντιμετώπιση οικονομικών προβλημάτων και όχι
επίθεση σε άλλες πόλεις από τους Αθηναίους.

Πώς;

- ✓ Η γη της Αττικής είναι καρποφόρα και μπορούν να την αξιοποιήσουν
- ✓ Έχει ήπιο κλίμα
- ✓ Πλούσιο ορυκτό πλούτο, κυρίως μάρμαρο
- ✓ Άρα, δεν χρειάζεται να επιτίθεται σε άλλες πόλεις.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 38)

1. Ποιον ισχυρισμό προβάλλουν μερικοί άρχοντες των Αθηναίων, για να δικαιολογήσουν το ότι μερικές φορές αδικούν τους άλλους Έλληνες; Πώς αντιμετωπίζει τον ισχυρισμό τους αυτό ο Ξενοφών; Ποια επιχειρήματα προβάλλει, για να στηρίξει την άποψή του;

Σύμφωνα με τον Ξενοφώντα, οι Αθηναίοι ηγέτες υποστήριζαν ότι εκμεταλλεύονταν αναγκαστικά τις άλλες πόλεις και ζητούσαν φόρους, γιατί ο αθηναϊκός λαός ήταν φτωχός (διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζονται). Φαίνεται να μη συμφωνεί με τον ισχυρισμό υποστηρίζοντας ότι η αθηναϊκή περιοχή έχει καλό κλίμα (πράο) και καρπούς που διαρκούν περισσότερο από ό,τι σε άλλες περιοχές της Ελλάδας (ἃ δὲ πολλὰ οὐδὲ βλαστάνει ἐνθάδε καρποφορεῖ). Επίσης, υπάρχει πλούσιος ορυκτός πλούτος όπως μάρμαρο (λίθος) που έχουν χτίσει σημαντικά και όμορφα κτίσματα. Άρα, δε συμφωνεί με την πολιτική της Αθήνας.

2. Ο Ξενοφών περιγράφει την Αττική ως τόπο με ιδανικό κλίμα και εξαιρετικές δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης. Ποιες από αυτές πιστεύετε ότι έχουν αξιοποιηθεί από τους σύγχρονους Έλληνες, ποιες έχουν παραμεληθεί και ποιες έχουν χαθεί ανεπιστρεπτί;

Οι σύγχρονοι Έλληνες έχουν αξιοποιήσει κάποιες από τις δυνατότητες της Αττικής, όπως την εξόρυξη του ορυκτού πλούτου, το λιμάνι του Πειραιά και το ήπιο κλίμα της. Όμως, οδηγήθηκαν πολλές φορές και στην υπερεκμετάλλευση του εδάφους καταστρέφοντας την Πεντέλη που παρήγαγε το μάρμαρο και καταστρέφοντας και μολύνοντας την ατμόσφαιρα με αποτέλεσμα να καταστραφεί το κλίμα της Αττικής. Τέλος, αυτά που παραμελήθηκαν είναι οι ακτές και τα δάση και έχουν χαθεί τελείως τα ποτάμια (Ηριδανός, Κηφισός, Ιλισός), για την κατασκευή δρόμων.

3. Λαμβάνοντας υπόψη όσα γνωρίζετε από το μάθημα της Ιστορίας να αναφέρετε άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους διακρίθηκαν οι Αθηναίοι. Ποιοι γεωγραφικοί και άλλοι παράγοντες πιστεύετε ότι τους έστρεψαν σε αυτούς;

Οι Αθηναίοι λόγω της ιδιομορφίας της Αττικής ασχολήθηκαν από νωρίς με τη ναυτιλία κατασκευάζοντας τριήρεις, τα τελειότερα πολεμικά πλοία. Επίσης, διακρίθηκαν στο εμπόριο και στη βιοτεχνία με την κατασκευή πολλών κοσμημάτων κι εργαλείων. Δεν ασχολήθηκαν με τον αγροτικό τομέα γιατί η γη δεν ήταν εύφορη και δεν τους επέτρεπε και η γεωγραφική θέση της Αττικής, περιβάλλεται από θάλασσα από τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις και συνδέεται με την ξηρά μόνο από βόρεια.

Επιπλέον ασκήσεις κειμένου

1. Αντιστοίχισε το αρχαίο κείμενο με τη μετάφραση, περισσεύει μια φράση.

A. ὧν Ἀθήνησι προεστηκότων τινὲς ἔλεγον	•	• 1. να συντηρηθούν από τη χώρα τους.
B. ὥς γινώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον,	•	• 2. Εξαιτίας αυτού επιχείρησα να διερευνήσω
Γ. ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις	•	• 3. ὅτι δήθεν γνωρίζουν το δίκαιο,
Δ. Ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν	•	• 4. Είναι αδύνατον να τρέφονται οι πολίτες από τη πατρίδα τους
Ε. εἴ πη δύναιντο ἂν οἱ πολῖται διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν (χώρας).	•	• 5. να είναι άδικοι απέναντι στις (άλλες) πόλεις.
		• 6. κάποιοι από τους ηγέτες των Αθηναίων έλεγαν

2. Να εντοπίσεις την αρχαιοελληνική λέξη που κρύβεται...

α. Η Αθήνα ήταν πλούσια σε... λ.....ο.

β. Οι Αθηναίοι δήθεν γνωρίζουν το... δ.....ν.

γ. Αναγκάζονται να επιβάλλουν φόρους λόγω της... π.....ς.

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: Γη

Αρχαία ελληνική

- ♦ **γήινος:** που ανήκει ή που αναφέρεται στον πλανήτη γη
- ♦ **γεώδης:** που έχει τη σύσταση, το χρώμα ή την υφή του χώματος
- ♦ **γηγενής:** που γεννήθηκε στον τόπο στον οποίο κατοικεί
- ♦ **ἐπίγειος:** που αναφέρεται και ιδίως βρίσκεται στη γη ως χώρο κατοικίας και δραστηριότητας των ανθρώπων.
- ♦ **ἔγγειος:** (λόγ.) που αναφέρεται στη γη (στο έδαφος)

Πρόσθετες λέξεις

- ♦ **γεωδαισία** η: επιστήμη που ασχολείται με την καταμέτρηση, τον προσδιορισμό και την αναπαράσταση του μεγέθους και της μορφής της γήινης επιφάνειας
- ♦ **γεωμορφολογία** η: η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη της διαμόρφωσης της γήινης επιφάνειας και ιδίως με τα επί μέρους τοπογραφικά χαρακτηριστικά της
- ♦ **γεωθερμία** η: η θερμότητα που υπάρχει στο εσωτερικό της γης
- ♦ **γεωπολιτική** η: η μελέτη της επίδρασης των γεωγραφικών, οικονομικών και δημογραφικών παραγόντων στην πολιτική και κυρίως στην εξωτερική πολιτική των κρατών
- ♦ **γεωφυσική** η: επιστήμη που μελετά τη φυσική διάπλαση της γης, τις κινήσεις και τη σύστασή της, τις παραμορφώσεις της γήινης επιφάνειας, τα ρεύματα και τις σεισμικές δονήσεις, το ηλεκτρικό και μαγνητικό πεδίο
- ♦ **ήμιυπόγειος:** που ένα μόνο τμήμα του είναι υπόγειο

Νέα ελληνική

- ♦ **γεωλόγος:** ειδικός επιστήμονας που ασχολείται με τη γεωλογία
- ♦ **γεωδυναμική:** κλάδος της γεωλογίας που ερευνά τις δυνάμεις που προκαλούν αλλοιώσεις στο φλοιό της γης και συντελούν στη διαμόρφωσή της, καθώς και τα φαινόμενα που προκαλούν οι δυνάμεις αυτές
- ♦ **περίγειο** το: το σημείο της τροχιάς ουράνιου σώματος ή τεχνητού δορυφόρου το οποίο βρίσκεται στη μέγιστη απόσταση από τη Γη
- ♦ **υπέργειος:** που βρίσκεται επάνω από την επιφάνεια της γης

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 39)

1. Να εξηγήσετε τη σημασία των παρακάτω φράσεων της ν.ε. και να τις χρησιμοποιήσετε σε προτάσεις.

α. δίνω γη και ύδωρ: παραδίνομαι χωρίς όρους

β. η Γη της Επαγγελίας: ο παράδεισος, στόχοι που εκπληρώθηκαν

γ. όπου γης και πατρίς: πατρίδα είναι ο τόπος που ζούμε

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα.

α. Εγκαινιάστηκε η νέα υπόγεια γραμμή του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου.

β. Οι γεωλόγοι μελετούν τα στρώματα του φλοιού της Γης και τις μεταβολές τους.

γ. Οι ποδοσφαιριστές συγκεντρώθηκαν πριν από την έναρξη του αγώνα στο κέντρο του γηπέδου.

δ. Παρά τις επανειλημμένες γεωτρήσεις δεν μπόρεσαν να βρουν νερό.

ε. Το παραθαλάσσιο χωριό στο οποίο παραθερίσαμε φέτος ήταν ένας επίγειος παράδεισος.

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις με τις συνώνυμές τους.

α. Πατάτα •	• i. γήπεδο
β. Στάδιο •	• iii. γεώμηλο
γ. Ντόπιος •	• iii. γηγενής

2. Να σχηματίσεις φράσεις με τις λέξεις: γεώτρηση, απόγειο, ιθαγενής.

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή των ουσιαστικών από (β' μέρος)

1. Παρώνυμα 2. Εθνικά 3. Πατρωνυμικά 4. Γονεωνυμικά

Παρώνυμα Ονομάζονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν σχετικό πρόσωπο με αυτό της πρωτότυπης λέξης ή πρόσωπο που ανήκει σε αυτό.

Καταλήξεις παρωνύμων

- ▷ **-εύς:** κεραμεύς < κέραμος
- ▷ **-της: -(ι)της, -(έ)της, -(ώ)της**
πολίτης < πόλις
ναύτης < ναῦς
τεχνίτης < τέχνη
όφειλέτης < όφειλή
ήπειρώτης < ήπειρος, νησιώτης < νήσος

Εθνικά Ονομάζονται όσα ουσιαστικά παράγονται από κύρια ονόματα πόλεων, χωρών και τόπων και σημαίνουν αυτόν που κατάγεται από κάποιο τόπο ή ανήκει σε αυτόν.

Καταλήξεις εθνικών

- ▷ **-ιος: -(α)ϊος, -(ε)ϊος, -(ω)ιος > -ῶς**
Κορίνθιος < Κόρινθος,
Κερκυραῖος < Κέρκυρα
Κῶς < Κῶς
- ▷ **-εύς:** Μεγαρεύς < Μέγαρα, Χολαργεύς < Χολαργός
- ▷ **-νός:** Ἀσιανός < Ἀσία
- ▷ **-ῖνος:** Ἀμοργῖνος < Ἀμοργός
- ▷ **-της: -(ά)της, -(ιά)της, -(ή)της, -(ι)της, -(ώ)της**
Τεγεάτης < Τεγέα
Σπαρτιάτης < Σπάρτη, Νικαιώτης < Νίκαια
- ▷ **-ήσιος:** Μιλήσιος < Μίλητος

Πατρωνυμικά Ονομάζονται τα παραγόμενα ουσιαστικά που παράγονται από όνομα πατέρα, μητέρας ή άλλου απογόνου και δηλώνουν την κόρη, τον γιο.

Καταλήξεις πατρωνυμικών

- ▷ **-(ά)δης:** Αϊνειαδης < Αϊνείας, Λαερτιάδης < Λαέρτης
- ▷ **-(ε)ίδης:** Πριαμίδης < Πρίαμος, Άτρείδης < Άτρεύς
- ▷ **-ίων:** (κυρίως στην ποίηση) Κρονίων < Κρόνος

Γονεωνυμικά Ονομάζονται τα ουσιαστικά που δηλώνουν το νεογέννητο ζώο.

Καταλήξεις γονεωνυμικών

- ▷ **-ιδεύς:** λαγιδεύς < λαγώς (ν.ε. λαγός)

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 41)

1. Να καταγράψετε εθνικά ουσιαστικά της ν.ε. που σχηματίζονται με τις καταλήξεις που διδαχθήκατε.

Θεσσαλονικιός (Σαλονικιός), Μυκονιάτης, Αιγινίτης, Κορίνθιος,
Ζακυνθινός, Πελοποννήσιος, Ηρακλειώτης, Χανιώτης, Χιώτης

2. Να γράψετε τις παράγωγες λέξεις που ζητούνται συμπληρώνοντας τη σωστή κατάληξη στα παρακάτω ουσιαστικά με βάση τους πίνακες.

Έρετρια » Έρετρι-**εύς** (εθνικό) | γράμμα « γραμματ-**εύς** (παρώνυμο)
 άετός « άετ-**ιδεύς** (γονεωνυμικό) | Κρόνος « Κρον-**ίδης** (πατρωνυμικό)
 Μήλος « Μήλ-**ιος** (εθνικό) | πρέσβυς « πρεσβύ-**της** (παρώνυμο)
 Μυτιλήνη « Μυτιλην-**αῖος** (εθνικό)

3. Να αντιστοιχίσετε τα παράγωγα ουσιαστικά της στήλης Α με την κατηγορία στην οποία ανήκουν από τη στήλη Β.

Απάντηση: 1-γ, 2-β, 3-α, 4-α, 5-β

4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τις παράγωγες λέξεις που ζητούνται.

ἵππος	παρώνυμο	ἵππεύς
Τάνταλος	πατρωνυμικό	Τανταλίδης
Αἴγυπτος	εθνικό	Αἰγύπτιος
Πελαργός	γονεωνυμικό	πελαργιδεύς
ῥόδος	εθνικό	ῥόδιος
δήμος	παρώνυμο	δημότης

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να αναγνωρίσετε σε ποια κατηγορία ανήκουν τα παρακάτω ουσιαστικά.

	Παρώνυμα	Εθνικά	Πατρωνυμικά	Γονεωνυμικά
Θεσσαλονικεὺς				
ὄρνιδεὺς				
Τανταλίδης				
ἐρημίτης				

2. Να απαντήσεις με Σωστό ή Λάθος στα εξής:

 ο Σπαρτιάτης είναι παρώνυμο

☐

 ο Τεχνίτης είναι γονεωνυμικό

☐

 ο Ἀτρείδης είναι πατρωνυμικό

☐

Γραμματική ενότητας

1. Οριστική Ενεστώτα του είμι

Το ρήμα είμι είναι **βοηθητικό ρήμα**, σημαίνει *είμαι* και κλίνεται ως εξής:

ἐγώ	εἰμί	είμαι
σύ	εἶ	είσαι
(οὗτος, αὕτη, τοῦτο)	ἐστί(ν)	είναι
ἡμεῖς	ἐσμέν	είμαστε
ὕμεῖς	ἐστέ	είστε
(οὗτοι, αὗται, ταῦτα)	εἰσί(ν)	είναι

2. Οριστική Ενεστώτα και Μέλλοντα ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Από αυτή την ενότητα ξεκινούν οι κλίσεις των ρημάτων με πρώτη κατηγορία **τα βαρύτονα ρήματα**, δηλαδή όσα δεν τονίζονται στη λήγουσα. Η **Οριστική** είναι έγκλιση και δηλώνει το πραγματικό.

Οριστική Ενεστώτα

τοξεύ-ω	τοξεύω
τοξεύ-εις	τοξεύεις
τοξεύ-ει	τοξεύει
τοξεύ-ομεν	τοξεύουμε
τοξεύ-ετε	τοξεύετε
τοξεύ-ουσι(ν)	τοξεύουν

Οριστική Μέλλοντα

Θέμα Ενεστώτα + χρονικός
χαρακτήρας + κατάληξη Ενεστώτα

τοξεύ-σ-ω	θα τοξεύσω
τοξεύ-σ-εις	θα τοξεύσεις
τοξεύ-σ-ει	θα τοξεύσει
τοξεύ-σ-ομεν	θα τοξεύσουμε
τοξεύ-σ-ετε	θα τοξεύσετε
τοξεύ-σ-ουσι(ν)	θα τοξεύσουν

3. Οριστική Μέλλοντα ενεργητικής φωνής αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων

Τα αφωνόληκτα ρήματα έχουν χαρακτήρα άφωνο σύμφωνο, δηλ. χειλικό, ουρανικό ή οδοντικό. Σχηματίζουν την Οριστική Μέλλοντα όπως τα φωνηεντόληκτα αλλά από τη συγχώνευση του χαρακτήρα των θεμάτων προκύπτουν τα εξής:

Ουρανικός χαρακτήρας κ, γ, χ (ττ, σσ)

+

σ

ξ

λέγ-ω → λέγ + σ-ω → λέξω

τάττω (θ. ταγ-) → τάγ + σ-ω → τάξω

Οδοντικός χαρακτήρας τ, δ, θ (ζ)

+

σ

**αποβάλλεται ο
οδοντικός
χαρακτήρας και
μένει το -σ-**

πείθ-ω → πείθ + σ-ω → πείσω

ψεύδω → ψεύδ + σ-ω → ψεύσω

Χειλικός χαρακτήρας π, β, φ (πτ)

+

σ

ψ

βάφ-ω → βάφ + σ-ω → βάψω

βλάπτω (θ. βλαβ-) → βλάβ + σ-ω → βλάψω

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 43)

1. Να συμπληρώσετε τον σωστό τύπο του ρ. εἰμί στις παρακάτω φράσεις.

- α. Ἐγώ εἰμί ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.
- β. Ἡμεῖς ἐσμὲν προγόνων ἀγαθῶν.
- γ. Ὑμεῖς ἐστέ σύμμαχοι.
- δ. Ἡ πόλις ἡμῶν ἀρχαιοτάτη ἐστί (ν).
- ε. Οἱ ἄνθρωποι θνητοὶ εἰσὶ (ν).

2. Να αντιστοιχίσετε τις φράσεις των δύο στηλών.

Απάντηση: 1-ε, 2-δ, 3-α, 4-β, 5-γ

3. **παρέχουσι, λήγει:** Να γράψετε τον ίδιο τύπο της οριστικής μέλλοντα των ρηματικών τύπων.

παρέχουσι > παρέξουσι, λήγει > λήξει

4. Να κλίνετε τα ρήματα καταλύω, πείθω, τρέπω και λήγω στην οριστική ενεστώτα και μέλλοντα.

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
καταλύω	καταλύσω	πείθω	πείσω
καταλύεις	καταλύσεις	πείθεις	πείσεις
καταλύει	καταλύσει	πείθει	πείσει
καταλύομεν	καταλύσομεν	πείθομεν	πείσομεν
καταλύετε	καταλύσετε	πείθετε	πείσετε
καταλύουσι(ν)	καταλύσουσι(ν)	πείθουσι(ν)	πείσουσι(ν)

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
τρέπω	τρέψω	λήγω	λήξω
τρέπεις	τρέψεις	λήγεις	λήξεις
τρέπει	τρέψει	λήγει	λήξει
τρέπομεν	τρέψομεν	λήγομεν	λήξομεν
τρέπετε	τρέψετε	λήγετε	λήξετε
τρέπουσι(ν)	τρέψουσι(ν)	λήγουσι(ν)	λήξουσι(ν)

5. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού.

λέγουσι > λέγει, παρέχει > παρέχουσι(ν), βλαστάνει > βλαστάνουσι(ν), λήγει > λήγουσι(ν),
 ἔχει > ἔχουσι(ν), φονεύεις > φονεύετε, κρούσομεν > κρούσω, λούετε > λούεις,
 παύσουσιν > παύσει, λύεις > λύετε, ἰκετεύσετε > ἰκετεύσεις, ἰδρύομεν > ἰδρύω,
 ἀριστεύσει > ἀριστεύσουσι(ν), βασιλεύω > βασιλεύομεν, θεραπεύσουσιν > θεραπεύσει.

6. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω φράσεων από τον ενεστώτα στον μέλλοντα.

α. Ὁ στρατηγὸς κελεύει θαρσεῖν.	κελεύσει
β. Οἱ διδάσκαλοι παιδεύουσιν τοὺς μαθητάς.	παιδεύσουσι(ν)
γ. Ἡμεῖς λύομεν τὰς σπονδάς.	λύσομεν
δ. Ὑμεῖς θύετε τοῖς θεοῖς.	θύσετε

7. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων από τον μέλλοντα στον ενεστώτα.

α. Ἡμεῖς ἀριστεύσομεν.	ἀριστεύομεν
β. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς θεοὺς ἰκετεύουσιν.	ἰκετεύουσιν
γ. Οἱ πολέμιοι ἐνεδρεύουσιν.	ἐνεδρεύουσι(ν)
δ. Ὑμεῖς τοξεύσομεν ταύρους ἀγρίους.	τοξεύομεν
ε. Ὁ ἀλιεὺς ἰχθῦς ἀλιεύσει.	ἀλιεύει

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να δηλωθεί αν τα παρακάτω ρήματα είναι φωνηεντόληκτα ή συμφωνόληκτα.

βάλλω → _____
 βλάπτω → _____
 παύω → _____
 άμαρτάνω → _____
 λύω → _____

2. Να κλιθεί σε Ενεστώτα και Μέλλοντα το ρήμα γράφω.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

3. Να γραφεί ο κατάλληλος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας.

Ἐτύγχανε δ' _____ (ἐγώ, γεν. πλ.) νεώτατος ὢν.

Τά καλά πάρ' _____ (ἐγώ, δοτ. πλ.) και το τῆς ἀρετῆς ὄνομα.

Διατριβαὶ καὶ συνήθειαι μεθ' _____ (σύ, γεν. πλ.) ἐλευθέριοι.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Η ομορφιά δεν είναι το παν

Μύθος του Αισώπου (διασκευή)

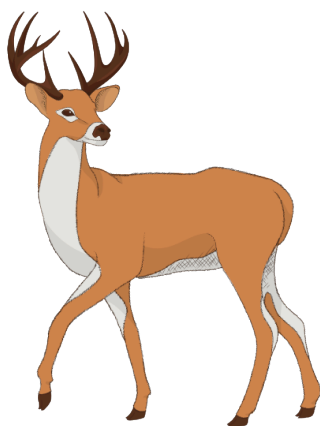

Τι θα μάθεις: Ότι το να είσαι μόνο όμορφος δεν είναι αρκετό!

Το κείμενο

Ἦλαφος εὐμεγέθης ὥρα θέρους διψῶν παραγίνεται ἐπὶ τινα πηγὴν διαυγὴ καὶ βαθεῖαν καὶ πίων ὅσον ἤθελεν προσεῖχεν τῇ τοῦ σώματος ἰδέᾳ. Καὶ μάλιστα μὲν ἐπὶ τὴν φύσιν τῶν κεράτων ὥς κόσμος εἶη παντὶ τῷ σώματι. Ἦψεγεν δὲ τὴν τῶν σκελῶν λεπτότητα ὥς οὐχ οἶων τε ὄντων φέρειν πᾶν τὸ βάρος. Ἐν ᾧ δὲ πρὸς τούτοις ἦν, ὕλακὴ τε κυνῶν αἰφνιδίως ἀκούεται καὶ κυνηγέται πλησίον. Ὁ δὲ πρὸς φυγὴν ὥρμα καὶ μέχρις ὅπου διὰ πεδίου ἐποιεῖτο τὸν δρόμον, ἐσώζετο ὑπὸ τῆς ὠκύτητος τῶν σκελῶν. Ἐπεὶ δὲ εἰς πυκνὴν καὶ δασεῖαν ὕλην ἐνέπεσεν, ἐμπλακέντων αὐτῷ τῶν κεράτων ἑάλω, πείρα μαθὼν ὅτι ἄρα ἄδικος ἦν τῶν ἰδίων κριτῆς ψέγων μὲν τὰ σώζοντα, ἐπαινῶν δὲ τὰ προδόντα αὐτόν.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Το ελάφι καμαρώνει την ομορφιά του!

Ἐλαφος εὐμεγέθης ὥρα θέρους

Ελάφι μεγάλο την εποχή του καλοκαιριού

Ἐλαφος = ελάφι

εὐμεγέθης = μεγαλόσωμος

ὥρα = εποχή

θέρος = καλοκαίρι

διψῶν παραγίνεται ἐπὶ τινα πηγὴν διαυγῇ

επειδὴ διψοῦσε πλησιάζει σε καθαρή πηγή

παραγίνεται > του ρ. παραγίνομαι = πλησιάζω

διαυγῇ < διαυγής=καθαρός

καὶ βαθεῖαν καὶ πίων ὅσον ἤθελεν

και αφού ήπιε όσο ήθελε

πίων > του ρ. πίνω

προσεῖχεν τῇ τοῦ σώματος ἰδέα.

πρόσεχε του σώματος τη μορφή.

προσεῖχεν < προσέχω

ἰδέα < μορφή

2^η Ενότητα: Τι θαύμαζε πάνω του και γιατί ντρεπόταν;

Καὶ μάλιστα μὲν ἐπῆναι τὴν φύσιν τῶν κεράτων

Και κυρίως επαινούσε τη φύση των κεράτων

μάλιστα = κυρίως

ἐπῆναι > του ρ. ἐπαινῶ

ὥς κόσμος εἶη παντὶ τῷ σώματι.

σαν να ήταν στολίδι για όλο το σώμα.

ὥς = σαν να

κόσμος = στολίδι

Ἐψεγεν δὲ τὴν τῶν σκελῶν λεπτότητα

Κορόιδευε τη λεπτότητα των ποδιών (του)

Ἐψεγεν < του ρ. ψέγω= κοροιδεύω

σκελῶν < σκέλος = πόδι

ὥς οὐχ οἶων τε ὄντων φέρειν πᾶν τὸ βάρος.

Επειδὴ κατὰ τη γνώμη του δεν μπορούσαν να σηκώσουν όλο το βάρος του.

ὥς οὐχ οἶων τε ὄντων = επειδὴ κατὰ τη γνώμη του

δεν μπορούσαν

φέρειν > του ρ. φέρω = σηκώνω

πᾶν: όλο

Ἐν ᾧ δὲ πρὸς τούτοις ἦν,

Ενώ με αυτά ασχολούνταν,

πρὸς τούτοις ἦν = με αυτά ασχολούνταν

3^η Ενότητα: Το πάθημα τίου ελαφιού

ύλακή τε κυνῶν αἰφνιδίως ἀκούεται

ύλακή = γαύγισμα

κυνῶν < του ουσ. ὁ ἢ κύων = το σκυλί

αἰφνιδίως = ξαφνικά

καὶ κυνηγέται πλησίον.

κυνηγέται > του ουσ. ὁ κυνηγέτης = ο κυνηγός

ἽΟ δὲ πρὸς φυγὴν ὥρμα

ὥρμα > του ρ. ὀρμάω-ὀρμῶ= τρέχει ορμητικά

πρὸς φυγὴν = για να ξεφύγει

καὶ μέχρις ὅπου διὰ πεδίου ἐποιεῖτο τὸν δρόμον,

μέχρις ὅπου = μέχρι που

πεδίου > το πεδίον = ομαλό έδαφος

ἐσώζετο ὑπὸ τῆς ὠκύτητος τῶν σκελῶν.

ὑπὸ τῆς ὠκύτητος = από την ταχύτητα

Ἐπεὶ δὲ εἰς πυκνὴν καὶ δασεῖαν ὕλην ἐνέπεσεν,

ἐνέπεσεν > του ρ. ἐμπίπτω = πέφτω

πυκνὴν < ὁ πυκνός = αδιαπέραστος

δασεῖαν < ὁ δασύς= πυκνός

ὕλην = το δάσος

ἐμπλακέντων αὐτῷ τῶν κεράτων ἑάλω,

ἐμπλακέντων < ἐμπλέκομαι = μπλέκομαι

ἑάλω < ἀλίσκομαι = παγιδεύομαι

πεῖρα μαθῶν ὅτι ἄρα ἄδικος ἦν

μαθῶν < μαθάνω = μαθαίνω

ἦν < Παρατατικός του εἰμί = ήμουν

τῶν ιδίων κριτῆς ψέγων μὲν τὰ σώζοντα,

τῶν ιδίων = των δικών του γνωρισμάτων

ψέγων > του ρ. ψέγω = κατηγορώ

ἐπαινῶν δὲ τὰ προδόντα αὐτόν.

προδόντα < του ρ. προδίδωμι=προδίδω

γαύγισμα σκυλιῶν ξαφνικά ακούγεται

και **κυνηγούς κοντά.**

Αυτό έτρεχε ορμητικά για να ξεφύγει

και **μέχρι που έτρεχε σε ομαλό έδαφος**

σωζόταν **από την ταχύτητα** των ποδιών.

Όταν όμως έπεσε σε **αδιαπέραστο** και **πυκνό δάσος**

επειδή μπλέχτηκαν τα κέρατά του **παγιδεύτηκε**

και **αφού έμαθε** από την πείρα του **ότι ήταν** **άδικος**

κατηγορούσε όσα το έσωζαν

και **επειδή επαινούσε** αυτά που το **πρόδωσαν.**

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιος;	Έλαφος
Πού;	σε μια πηγή
Πότε;	τό θέρος
Τι έκανε;	Έπινε νερό → τι συνέβη; Έβλεπε τον εαυτό του μέσα στο νερό → τι του άρεσε; Τα κέρατά του, γιατί ήταν στολίδια → τι δεν του άρεσε; τα πόδια του, ήταν πολύ αδύνατα για να σηκώσουν το βάρος του.
Τι συνέβη;	ακούγονται ξαφνικά γαβγίσματα και πλησιάζουν κυνηγοί
Πώς αντιδρά;	Αρχίζει να τρέχει → τα πόδια που έψεγε του δίνουν ταχύτητα → τα κέρατα που καμάρωνε το παγιδεύουν στα κλαδιά
Συμπέρασμα	ήταν άδικος κριτής των χαρακτηριστικών του, αφού το έσωσαν αυτά που κατηγορούσε, το πρόδωσαν αυτά που επαινούσε

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 46)

- 1. Γιατί καμάρωνε το ελάφι κοιτάζοντας την εικόνα του μέσα στο νερό; Ποιο ανατομικό χαρακτηριστικό του θεωρούσε ότι δεν ταίριαζε με τη συνολικά καλή εικόνα του;**

Το ελάφι καμάρωνε κοιτάζοντας την εικόνα του μέσα στο νερό γιατί του άρεσαν τα κέρατά του, τα θεωρούσε στολίδι (ώς κόσμος εἶη παντὶ τῷ σώματι). Αντίθετα, αισθανόταν πάρα πολύ άσχημα για τα πόδια του πιστεύοντας ότι δεν μπορούν να κρατήσουν το βάρος του σώματός του (ὡς οὐχ οἴων τε ὄντων φέρειν πᾶν τὸ βάρος).

- 2. Ποιο χαρακτηριστικό του ελαφιού το βοήθησε να ξεφύγει από τους κυνηγούς; Ποιο χαρακτηριστικό του, αντίθετα, αποδείχθηκε μοιραίο;**

Το βοήθησε να ξεφύγει από τους κυνηγούς το χαρακτηριστικό που μισούσε περισσότερο, τα πόδια του, που ήταν γρήγορα και ευέλικτα. Τα κέρατά του όμως που τα θεωρούσε στολίδι αποδείχτηκαν μοιραία, αφού εξαιτίας τους μπλέχτηκε στο πυκνό δάσος και τελικά δε μπόρεσε να σωθεί.

- 3. Τι νομίζετε ότι διδάσκει ο μύθος αυτός του Αισώπου;**

Ο μύθος του Αισώπου διδάσκει τους ανθρώπους να μην υποτιμούν τα εσωτερικά χαρίσματά τους και να υπερεκτιμούν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά, γιατί ανά πάσα στιγμή μπορεί να μην κρίνουν σωστά και να εκτεθούν. Σημαντικό είναι να προσπαθούν να καλλιεργηθούν εσωτερικά, ώστε να έχουν ποιότητα ως άνθρωποι.

- 4. Πιστεύετε ότι στις μέρες μας αποδίδουμε σημασία στην εξωτερική εμφάνιση ή στον εσωτερικό μας κόσμο; Να επικαλεστείτε συγκεκριμένα παραδείγματα.**

Στις μέρες μας αρκετοί άνθρωποι δίνουν σημασία στην εξωτερική εμφάνισή τους με αποτέλεσμα να υποτιμούν την εσωτερική τους ανάπτυξη θεωρώντας πως δεν έχει καμία σημασία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πάρα πολύ εμφανίσιμοι άνθρωποι που συνήθως αρκούνται σε αυτό και δεν τους ενδιαφέρει να αναπτυχθούν εσωτερικά πιστεύοντας ότι ακόμα και μόνο η ομορφιά αρκεί.

Επιπλέον ερώτηση

1. Να εντοπίσετε το σωστό και το λάθος.

- Α. Το ελάφι καμάρωνε για τα κέρατά του ☐
- Β. Το πάθημα του έγινε μάθημα ☐
- Γ. Οι κυνηγοί το θαύμαζαν ☐

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: Πίνω

Αρχαία ελληνική

- ♦ **πότης** ο: αυτός που καταναλίσκει συχνά και σε μεγάλες ποσότητες οينوπνευματώδη ποτά
- ♦ **ποτήρι** το: κοίλο σκεύος, κυρίως γυάλινο, διάφορων σχημάτων και μεγεθών με το οποίο πίνουμε νερό ή άλλα ποτά
- ♦ **πόση** η: η ενέργεια του πίνω
- ♦ **κατάποση** η: η ενέργεια του καταπίνω, το σύνολο των εκούσιων και αντανακλαστικών κινήσεων με τις οποίες μεταφέρεται κτ., στερεό ή υγρό, από τη στοματική κοιλότητα στο στομάχι, διά μέσου του οισοφάγου
- ♦ **πρόποση** η: σύντομος λόγος σε γιορτές, σε συνεστιάσεις κτλ., στο τέλος του οποίου αυτός που τον εκφωνεί σηκώνει ένα ποτήρι και προτρέπει να πουν όλοι μαζί προς τιμή κάποιου προσώπου ή γεγονότος
- ♦ **συμπόσιο** το: στην αρχαία Ελλάδα, συνεστίαση με οينوποσία που συνοδευόταν από τραγούδια, χορό και συζήτηση. || Το ~ του Πλάτωνα / του Ξενοφώντα, έργα του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα που αναφέρονται σε διαλόγους κατά τη διάρκεια συμποσίων.
- ♦ **ηδύποτο** το: οينوπνευματώδες ποτό με γλυκιά γεύση και άρωμα φρούτων, ανθέων

Νέα ελληνική

- ♦ **πίμα** το: (λαϊκότρ., ιδ. για οينوπνευματώδη ποτά) η πόση
- ♦ **ποτοποιός** ο: επιχειρηματίας ή εργαζόμενος στον κλάδο της ποτοποιίας
- ♦ **ποταπαγόρευση**: η απαγόρευση παραγωγής, πώλησης και κατανάλωσης οينوπνευματωδών ποτών

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 47)

1. Να γράψετε σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται οι παρακάτω φράσεις.

πίνω νερό στο όνομα (κάποιου): *ένδειξη εμπιστοσύνης σε κάποιον*

πίνω το αμίλητο νερό: *ένδειξη ότι δε θέλουμε να μιλήσουμε*

πίνω το πικρό ποτήρι (π.χ. της αχαριστίας): *ένδειξη ότι είμαστε στεναχωρημένοι*

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα.

α. Βάλε τα ποτήρια του κρασιού και πάρε αυτά του ούζου από το τραπέζι.

β. Το νερό της βρύσης είναι πόσιμο ή είναι καλύτερο να πίνουμε εμφιαλωμένο;

γ. Θα κάνω εγώ την πρόποση. Στην υγεία των νεόνυμφων!

δ1. Χτες το βράδυ γύρισε σπίτι πιωμένος.

δ2. Είχε μεγάλη στενοχώρια και προσπάθησε να βρει παρέα στο ποτό αλλά βέβαια ήταν για λύπηση.

ε. Σε αρκετές Πολιτείες των Ηνωμένων Πολιτειών ισχύει ποταπαγόρευση για νέους κάτω των 18 ετών.

στ. Ο Τομέας Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών διοργανώνει διεθνές επιστημονικό συμπόσιο με θέμα την αρχαία ελληνική λυρική ποίηση.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να σχηματιστούν φράσεις με τις λέξεις που δίνονται.

συμπόσιο _____
 _____
 οينوποσία _____
 _____
 πρόποση _____
 _____

2. Συμπληρώστε τα κενά με την κατάλληλη λέξη.

Διοργανώθηκε _____ για τις φιλολογικές σπουδές

α) συμπόσιο β) ηδύποτο γ) πίομα

Το Πάσχα όλο το χωριό πήγε στο νοσοκομείο γιατί το νερό δεν ήταν _____ και αρρώστησαν αρκετοί.

α) οينوποσία β) πόσιμο γ) ηδύποτο

Την περίοδο της _____ πολύς κόσμος στην Αμερική αγόραζε κρυφά.

α) οينوποσίας β) ποταπαγόρευσης γ) υδροποσίας

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (α' μέρος)

Ουσιαστικά μπορεί να παραχθούν και από ρήματα και να σημαίνουν:

- ▶ Ενέργεια, πάθος, κατάσταση
- ▶ Το πρόσωπο που ενεργεί
- ▶ Το αποτέλεσμα ενέργειας
- ▶ Το όργανο ή το μέσο
- ▶ Τον τόπο

□ Ουσιαστικά που δηλώνουν ενέργεια, πάθος, κατάσταση ή το αποτέλεσμα ενέργειας

το αποτέλεσμα μιας ενέργειας

- ▷ **-ος**   ψευδος < ψεύδομαι
- ▷ **-μη**   τομή < τέμνω
- ▷ **-μα**   ποίημα < ποιέω, ποιῶ

ενέργεια, πάθος, κατάσταση

- ▷ **σις**   φύσις < φύω
- ▷ **-σία**   δοκιμασία < δοκιμάζω
- ▷ **-ή**   φυγή < φεύγω
- ▷ **-ά**   χαρά < χαίρω
- ▷ **-ία**   μανία < μαίνομαι
- ▷ **-εία**   βασιλεία < βασιλεύω (κυρίως από ρήματα σε -εύω)
- ▷ **-ος**   τρόμος < τρέμω
- ▷ **-μός**   ὀδυρμός < ὀδύρομαι
- ▷ **-(ε)τός**   τρυγητός < τρυγάω, τρυγῶ

❑ Ουσιαστικά που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί

Καταλήξεις ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα και δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί

- ▷ **-τήρ** σωτήρ < σῶζω
- ▷ **-τωρ** πράκτωρ < πράττω
- ▷ **-εύς** γραφεύς < γράφω
- ▷ **-ός** ἄρωγός < ἀρήγω (= βοηθώ)
- ▷ **-της** κριτής < κρίνω
- ▷ **-άς** φυγάς < φεύγω
- ▷ **-μών** ἡγεμών < ἡγέομαι, ἡγοῦμαι

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 49)

1. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά με την κατηγορία στην οποία ανήκουν.

Απάντηση: α-2, 7, 8 β-1, 4, 9, γ-3, 5, 6

2. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα που δίνονται στη στήλη Α με τα παράγωγα ουσιαστικά τους στη στήλη Β.

Απάντηση: 1-β, η, 2-ζ, θ, 3-ε, 4-γ, στ, 5- α, δ, ι

3. Να κατατάξετε τα ουσιαστικά της στήλης Β της προηγούμενης άσκησης στην κατηγορία που ανήκουν με βάση το τι δηλώνουν.

αποτέλεσμα ενέργειας	ενέργεια – κατάσταση	πρόσωπο που ενεργεί
παίδευμα	παίδευσις	θεατής
τίμημα	φθορά	τιμητής
θέαμα	βοσκή	βοσκός
		παιδευτής

4. Χρησιμοποιώντας την κατάλληλη κατάληξη να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. που να δηλώνουν ό,τι ζητείται στην παρένθεση:

παύω	>	ή παῦ- σις (κατάσταση, ενέργεια)
στρέφω	>	ή στροφ- ή (ενέργεια)
αὔλέω, αὔλῳ	>	ὁ αὔλη- τής (πρόσωπο που ενεργεί)
πέμπω	>	ὁ πομπ- ός (πρόσωπο που ενεργεί)
τίκτω	>	ὁ τοκ- ετός (ενέργεια)
ποιέω, ποιῶ	>	τὸ ποίη- μα (αποτέλεσμα ενέργειας)
μηνύω	>	τὸ μήνυ- μα (αποτέλεσμα ενέργειας)

5. Να αναζητήσετε στα κείμενα των προηγούμενων Ενοτήτων και να καταγράψετε τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας.

Ενότητα 2: τροφός = πρόσωπο που ενεργεί, γραμματιστής = πρόσωπο που ενεργεί, γράμμα = αποτέλεσμα ενέργειας, καθαριστής = πρόσωπο που ενεργεί

Ενότητα 3: τροφή = ενέργεια, κατάσταση, χλαμυδουργία = ενέργεια, έξωμιδοποιία = ενέργεια

Ενότητα 4: κύμα = αποτέλεσμα ενέργειας

Ενότητα 5: ἄγαλμα = αποτέλεσμα ενέργειας, πενία = κατάσταση.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα παράγωγα ουσιαστικά της στήλης Β.

Α´		Β´
λανθάνω	•	• τιμή
τιμῶ	•	• λάθος
μανθάνω	•	• πομπή
πέμπω	•	• μάθηση

2. Να κατατάξετε τα ουσιαστικά της προηγούμενης άσκησης στην κατηγορία που ανήκουν και το δηλώνουν.

αποτέλεσμα ενέργειας	ενέργεια – κατάσταση	πρόσωπο που ενεργεί

Γραμματική ενότητας

Η α' κλίση των ουσιαστικών περιλαμβάνει αρσενικά και θηλυκά με τις εξής καταλήξεις:

Αρσενικά

✓ σε -ας

✓ σε -ης

Θηλυκά

✓ σε -α

✓ σε -η

Οι καταλήξεις των πτώσεων είναι οι εξής:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός
	αρσενικά	θηλυκά	αρσενικά και θηλυκά
Ονομαστική	-ας -ης	-α -η	-αι
Γενική	-ου -ου	-ας/-ης -ης	-ων
Δοτική	-α -η	-α/-η -η	-αις
Αιτιατική	-αν -ην	-αν -ην	-ας
Κλητική	-α -η/-α	-α -η	-αι

Παρατηρήσεις

- ✓ Η **γενική πληθυντικού** των ουσιαστικών α κλίσης τονίζεται πάντοτε στη **λήγουσα** και **περισπάται**, π.χ. τῶν κριτῶν.
- ✓ Η **κατάληξη -ας** είναι **μακρά**, π.χ. τοὺς κριτάς
- ✓ Η **δίφθογγος αι**, όταν βρίσκεται στο τέλος κλιτής λέξης (πλην ευκτικής ρήματος), είναι **βραχεία**, π.χ. οἱ κριταί (αλλά τοῖς κριταῖς).
- ✓ Η **γενική** και η **δοτική** των ουσιαστικών α κλίσης, όταν τονίζονται στη **λήγουσα**, **περισπώνται** και στους δύο αριθμούς, π.χ. τοῦ κριτοῦ, τῷ κριτῇ, τῶν κριτῶν, τοῖς κριταῖς.
- ✓ Τα **θηλυκά σε -η** στον ενικό διατηρούν το -η σε όλες τις πτώσεις. Τα **θηλυκά σε -α** στον ενικό διατηρούν το -α σε όλες τις πτώσεις, εκτός από όσα πριν από το -α έχουν **σύμφωνο** (πλην ρ). Τα τελευταία έχουν κανονικά κατάληξη -α **βραχύ** και το **τρέπουν στη γενική και δοτική του ενικού σε -η**, π.χ. ἡ χώρα → τῆς χώρας, τῇ χώρα, ἀλλά ἡ γλῶσσα → τῆς γλώσσης, τῇ γλώσσει.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 50)

1. Να συμπληρώσετε την κλίση των αρσενικών ουσιαστικών ὁ κοχλίας και ὁ κριτής με τη βοήθεια του πίνακα των καταλήξεων.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	α.ε.	α.ε.	α.ε.	α.ε.
ονομ.	ὁ κοχλίας	ὁ κριτής	οἱ κοχλίοι	οἱ κριταί
γεν.	τοῦ κοχλίου	τοῦ κριτοῦ	τῶν κοχλίων	τῶν κριτῶν
δοτ.	τῷ κοχλίῳ	τῷ κριτῇ	τοῖς κοχλίοις	τοῖς κριταῖς
αιτ.	τὸν κοχλίαν	τὸν κριτήν	τοὺς κοχλίας	τοὺς κριτάς
κλητ.	(ὦ) κοχλία	(ὦ) κριτά	(ὦ) κοχλίοι	(ὦ) κριταί

2. Να συμπληρώσετε την κλίση των θηλυκών ουσιαστικών ἡ ὥρα και ἡ πηγή με τη βοήθεια του πίνακα των καταλήξεων.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	α.ε.	α.ε.	α.ε.	α.ε.
ονομ.	ἡ ὥρα	ἡ πηγή	αἱ ὥραι	αἱ πηγαί
γεν.	τῆς ὥρας	τῆς πηγῆς	τῶν ὥρῶν	τῶν πηγῶν
δοτ.	τῇ ὥρα	τῇ πηγῇ	ταῖς ὥραις	ταῖς πηγαῖς
αιτ.	τὴν ὥραν	τὴν πηγὴν	τὰς ὥρας	τὰς πηγὰς
κλητ.	(ὦ) ὥρα	(ὦ) πηγή	(ὦ) ὥραι	(ὦ) πηγαί

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 51)

1. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

στρατιωτών → στρατιώτου	νομοθετών → νομοθέτου
μανδύαις → μανδύα	πολίτης → πολίται
θεατάς → θεατήν	κεφαλὴν → κεφαλάς
νεανίου → νεανίων	ιδιώτης → ιδιώται

2. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των παρακάτω ουσιαστικών και να τα τονίσετε.

τὴν ἀνδρείαν, τῇ μάζῃ, τῆς βοηθείας, αἱ χῶραι, τοὺς ἐργάτας, ὧ μαθηταί (πληθ.),
τῆς βασιλίσσης, τῶν ἀθλητῶν, τῷ ἐργάτῃ, τοῖς τεχνίταις, τῇ ἰδέᾳ, τῇ ὕλῃ

3. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που δίνεται στην παρένθεση.

- α. Οἱ στρατιῶται (στρατιώτης) ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ (ἀπορία) εἰσίν.
- β. Οἱ νόμοι ἐπιμελοῦνται (= φροντίζουν) τῶν πολιτῶν (πολίτης).
- γ. Τὴν πόλιν ὀπλῶν καὶ βελῶν καὶ σίτου καὶ παρασκευῆς (παρασκευή) ἀπάσης ἐνέπλησαν (= γέμισαν).
- δ. Οἱ πρεσβῦται (πρεσβύτης) θαυμάζουσι τὰς ἀρετάς (ἀρετή) τῶν νεανιῶν (νεανίας).
- ε. Μεγίστης τιμῆς (τιμή) ἀπολαύουσιν (= απολαμβάνουν) οἱ νικηταί (νικητής).

4. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις κατάλληλες λέξεις της στήλης Β και να σχηματίσετε με αυτές προτάσεις στη ν.ε. Κατόπιν να μεταγράψετε τις φράσεις στην Αρχαία Ελληνική.

1-γ: δημοσία δαπάνη, **2-ε:** ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν, **3-στ:** δόξα τῷ θεῷ,

4-α: ἐν βρασμῷ ψυχῆς, **5-β:** ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης, **6-δ:** ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ

- ☛ Η κηδεία του Κ. έγινε **δημοσία δαπάνη**.
- ☛ Το δικαστήριο του επέβαλε την **εσχάτη των ποινῶν** για το έγκλημα που διέπραξε.
- ☛ **Δόξα τω θεῷ** η θεία είναι υγιής.
- ☛ Το δικαστήριο του αναγνώρισε το ελαφρυντικό ότι έδρασε **εν βρασμῷ ψυχῆς**.
- ☛ Στο τέλος της χρονιάς οι εξετάσεις είναι **εφ' ὅλης της ὕλης**.
- ☛ **Επὶ τῇ ευκαιρίᾳ** θέλω να σου ζητήσω μια χάρη!

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού τα παρακάτω ουσιαστικά.

τὸν πολίτην → _____

τοῦ νεανίου → _____

(ῶ) πελτασταὶ → _____

τοὺς δεσμώτας → _____

τῶν μηνυτῶν → _____

2. Να συμπληρωθούν με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση οι παρακάτω προτάσεις.

Ἰατρὸς τῶν _____ (ἀτυχία) ὁ χρόνος ἐστί.

Οὕτως οἱ νέοι ἐν _____ (μετρία δίαιτα) διάγουσιν.

Ἡμεῖς _____ (πολίτης) τῆς _____ (πολιτεία) νομίζομεν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Η λύση του γόρδιου δεσμού

Τι θα μάθεις: Πώς ο Μ. Αλέξανδρος αντιμετώπισε μια δύσκολη κατάσταση.

Το κείμενο

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἐς Γόρδιον παρῆλθε, πόθος λαμβάνει αὐτὸν τὴν ἄμαξαν ἰδεῖν τὴν Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν. Πρὸς δὲ δὴ ἄλλοις καὶ τόδε περὶ τῆς ἀμάξης ἐμυθεύετο, ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν, τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας. Ἦν δὲ ὁ δεσμός ἐκ φλοιοῦ κρανίας καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ, ἄλутον δὲ περιδεῖν οὐκ ᾔθελε, μὴ τινα καὶ τοῦτο ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν ἐργάσῃται, παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμόν καὶ λελύσθαι ἔφη. Ἀπηλλάγη δ' οὖν ἀπὸ τῆς ἀμάξης αὐτός τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὡς τοῦ λογίου τοῦ ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ δεσμοῦ συμβεβηκότος. Καὶ γὰρ καὶ τῆς νυκτὸς ἐκείνης βρονταί τε καὶ σέλας ἐξ οὐρανοῦ ἐπεσήμηναν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε τῇ ὑστεραίᾳ Ἀλέξανδρος τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε σημεῖα καὶ τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Η άφιξη του Αλεξάνδρου και ο μύθος για το γόρδιο δεσμό

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἐς Γόρδιον παρήλθε,

ὡς = μόλις

παρήλθεν > αόρ. του ρ. παρέρχομαι = φτάνω

Ο Αλέξανδρος **μόλις έφτασε** στο Γόρδιον

πόθος λαμβάνει αὐτὸν τὴν ἄμαξαν ἰδεῖν

λαμβάνει < του ρ. λαμβάνω = καταλαμβάνω

πόθος = επιθυμία

ἰδεῖν < απαρέμφατο του ρ ὁρῶ = βλέπω

τον **κυριεύει επιθυμία να δει** την άμαξα

τὴν Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν.

του Γορδίου και του ζυγού της άμαξας το δεσμό.

Πρὸς δὲ δὴ ἄλλοις καὶ τόδε

πρὸς δὲ δὴ ἄλλοις = μεταξύ άλλων

Μεταξύ άλλων και αυτό

περὶ τῆς ἀμάξης ἐμυθεύετο,

ἐμυθεύετο > πρτ. του ρ. μυθεύομαι = λέγω

για την άμαξα **λεγόταν**,

ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν,

ὅστις = όποιος

όποιος θα έλυνε το δεσμό του ζυγού της άμαξας

τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας.

χρῆναι < απρ του ρ. χρή = χρήμαι

ἄρξαι < απρ του ρ. ἄρχω = εξουσιάζω

αυτός **ότι έχει χρησθεί να εξουσιάσει** την Ασία.

2^η Ενότητα: Ο γόρδιος δεσμός και η λύση του Μ. Αλεξάνδρου

Ἦν δὲ ὁ δεσμός ἐκ φλοιοῦ κρανίας

Ἦν < πρτ. του ρ. εἶμι = είμαι

φλοιοῦ = φλούδα

κρανίας = είδος δέντρου η κρανιά

Ήταν λοιπόν από **φλούδα δέντρου κρανιάς**

καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο.

και σε αυτό ούτε τέλος ούτε αρχή φαινόταν.

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν

ὡς: επειδή

ἀπόρως = απορία

Ο Αλέξανδρος **επειδή είχε απορία** (δυσκολία)

ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ,
ἐξευρεῖν < απρ του ρ. ἐξευρίσκω = βρίσκω

να βρει το λύσιμο του δεσμού,

ἄλυτον δὲ περιδεῖν οὐκ ἤθελε,
περιδεῖν < απρ του περιορῶ = αφήνω

άλυτο **να τον αφήσει**, όμως, δεν ήθελε

μή τινα καὶ τοῦτο ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν
μή = μήπως
κίνησιν = αναταραχή

μήπως αυτό στους πολλούς κάποια
αναταραχή

ἐργάσθαι,
ἐργάσθαι < του ρ. ἐργάζομαι = προκαλώ

προκαλέσει

παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμὸν
παίσας < του ρ. παίω = χτυπῶ
διέκοψε < του ρ. διακόπτω = κόβω

αφού χτύπησε με το ξίφος **έκοψε** το δεσμό

καὶ λελύσθαι ἔφη.
λελύσθαι < απαρ. Πρκ. του ρ. λύομαι = λύνομαι

και είπε ότι λύθηκε.

Ἀπηλλάγη δ' οὖν ἀπὸ τῆς ἀμάξης αὐτός.
ἀπηλλάγη < του ρ. ἀπαλλάττομαι=απομακρύνομαι
οὖν = λοιπόν

Αφού απομακρύνθηκε λοιπόν αυτός από
 την άμαξα

τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὡς τοῦ λογίου
ἀμφί = γύρω
λογίου = χρησμός

και οι γύρω από αυτόν με την ιδέα ότι ο
χρησμός

ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ δεσμοῦ ξυμβεβηκός.
ξυμβεβηκός <μτχ Πρκ του ρ. ξυμβαίνω
 =εκπληρώνω

για τη λύση του δεσμού έχει εκπληρωθεί.

3^η Ενότητα: Τα θεϊκά σημάδια του λυσίματος του δεσμού.

Καὶ γὰρ καὶ τῆς νυκτὸς ἐκείνης βρονταί
καὶ γὰρ = και πράγματι

Και πράγματι εκείνη τη νύχτα βροντές

τε καὶ σέλας ἐξ οὐρανοῦ ἐπεσήμηναν·

σέλας < το σέλας = φως

ἐπεσήμηναν < του ρ. ἐπισημαίνω=δίνω σημείο

και φως έδωσαν σημείο από τον ουρανό·

καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε τῇ ὑστεραίᾳ

ἐπὶ τούτοις = γι' αυτό τον λόγο

ἔθυε < πρτ. του ρ. θύω = θυσιάζω

τῇ ὑστεραίᾳ = την επόμενη μέρα

**και για αυτόν τον λόγο θυσιάζε την
επόμενη μέρα**

τοῖς φήνασι θεοῖς τὰ τε σημεῖα

τοῖς φήνασι < μτχ του ρ. φαίνω=φανερώνω

τὰ σημεῖα = τα σημάδια

**στους θεούς που του φανέρωσαν τα
σημάδια**

καὶ τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν.

και τον τρόπο λύσης του δεσμού.

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιος;	Ο Αλέξανδρος
Πού;	Στον Γόρδιο Δεσμό έφτασε
Τι;	Επεθύμησε να δει την άμαξα και τον δεσμό του ζυγού της → γιατί όποιος τον έλυνε , θα γινόταν κυρίαρχος της Ασίας.
Τι έκανε;	Αδυνατούσε να τον κόψει και για αυτό τον έλυσε με το ξίφος και θεώρησε ότι επιβεβαιώθηκε ο χρησμός.
Σημείο επιδοκιμασίας:	Βροντές τη νύχτα → έκανε θυσίες για να ευχαριστήσει τους θεούς.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 54)

1. Γιατί θέλησε ο Αλέξανδρος να λύσει τον γόρδιο δεσμό;

Ο Αλέξανδρος θέλησε να λύσει τον γόρδιο δεσμό για συγκεκριμένους λόγους. Αρχικά, γνώριζε ότι υπήρχε χρησμός που έλεγε, ότι όποιος λύσει τον χρησμό, θα γίνει κυρίαρχος της Ασίας και ύστερα φοβόταν την εξέγερση, αν δεν κατάφερνε να λύσει το δεσμό.

2. Ποιες δυσκολίες παρουσίαζε το εγχείρημα του Αλεξάνδρου και πώς τις ξεπέρασε ο νεαρός βασιλιάς;

Το εγχείρημα παρουσίαζε δυσκολίες για τον Αλέξανδρο σύμφωνα με τα σημάδια των θεών και τους χρησμούς. Ο δεσμός προερχόταν από φλοιό ξύλου κρανιάς και δε φαινόταν ούτε η αρχή ούτε το τέλος. Επειδή δεν ήθελε την εξέγερση του πλήθους, αποφάσισε να τον κόψει.

3. Πώς αποδεικνύεται από το κείμενο η πίστη του Αλέξανδρου στα θεϊκά σημάδια;

Η πίστη του Αλέξανδρου στα σημάδια των θεών αποδεικνύεται από τις θυσίες που έκανε στους θεούς αμέσως μετά τις βροντές στον ουρανό. Πίστεψε ότι πρόκειται για επιβεβαίωση της λύσεως του δεσμού και για αυτό αποφάσισε την προσφορά θυσιών προς τους θεούς.

4. Γνωρίζετε από την Ιστορία άλλα περιστατικά επίδειξης αποφασιστικότητας εκ μέρους σημαντικών ιστορικών προσώπων; Πώς αξιοποιήθηκαν αυτά τα περιστατικά από μέρους τους προκειμένου να πείσουν τις μάζες για την αξία τους και για τη σοβαρότητα των επιδιώξεών τους;

Παρόμοια περιστατικά επίδειξης αποφασιστικότητας είναι αυτό του Λεωνίδα και των 300. Στη μάχη των Θερμοπυλών αποφάσισε να πολεμήσει μόνο με τόσους λίγους τη δύναμη των Περσών και ο στρατός του τον ακολούθησε.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε το κείμενο με τη σωστή μετάφραση.

α. (φοβούμενος) μή καὶ
τοῦτο ἐργάσῃται κίνησιν
τινα ἐς τοὺς πολλοὺς

1. ο Αλέξανδρος επειδὴ
αδυνατούσε να βρει τη λύση
του δεσμού

β. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς
ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν
λύσιν τοῦ δεσμοῦ

2. γιατί φοβόταν μήπως
αυτό προκαλέσει
αναταραχή στο πλήθος

γ. οὐκ ᾔθελε δὲ περιδεῖν
ἄλυτον

3. δεν ήθελε να τον αφήσει
άλυτο

2. Να αναφέρεται τη λέξη που κρύβεται...

α. Ο Αλέξανδρος ήθελε να λύσει τον γόρδιο... **δ**.....**ν.**

β. Ο δεσμός ήταν από φλοιό... **κ**.....**ς.**

γ. Δεν ήθελε να παραμείνει ο δεσμός... **α**.....**ς.**

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: **Ζευγνύω**

Αρχαία ελληνική

- ♦ **ζεύγος:** δύο όμοια ή ταιριαστά
- ♦ **ζευγίτης:** ζευγάς, ζευγολάτης
- ♦ **ζυγός:** συσκευή με την οποία μετρούν το βάρος ενός σώματος
- ♦ **ζύγωμα:** (λογот.) πλησίασμα
- ♦ **διάζευξη:** το σχήμα με το οποίο παρουσιάζονται ως εξίσου δυνατές δύο διαφορετικές επιλογές
- ♦ **σύζευξη:** σύνδεση, συνένωση
- ♦ **συζυγία:** (γραμμ.) ο τρόπος που κλίνεται ένα ρήμα

Νέα ελληνική

- ♦ **ζευγίτης:** ζευγάς
- ♦ **ζυγωματικός:** τα δυο οστά του προσώπου που ενώνουν την κάτω σιαγόνα με το κρανίο
- ♦ **ζυγοστάθμιση:** η διαδικασία που αποβλέπει στη μείωση των κραδασμών που δημιουργούνται από την περιστροφική ή παλινδρομική κίνηση διαφόρων μαζών σε μηχανισμούς και μηχανές.
- ♦ **διαζευκτήριο:** το διαζύγιο.

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 55)

1. Να γράψετε τι δηλώνουν σε σχέση με όσα διδαχθήκατε στις προηγούμενες Ενότητες (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση κτλ.) τα παράγωγα ουσιαστικά του ρ. ζεύγνυμι.

ή ζεύξις	ενέργεια
τὸ ζεύγμα	αποτέλεσμα ενέργειας
τὸ ζεύγος	αποτέλεσμα ενέργειας

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις κατάλληλες από τη στήλη Β.

1. ζευγαρωτή	η. ομοιοκαταληξία
2. συζυγείς	ε. αριθμοί
3. τους ζυγούς	α. λύσατε
4. συζυγική	στ. κλίνη
5. ζυγαριά	ζ. ακριβείας
6. διαζευκτικός	δ. σύνδεσμος
7. παίρνω	γ. διαζύγιο
8. ρήματα	β. α' συζυγίας

3. Να γράψετε λέξεις της α.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα που αντιστοιχούν στους ορισμούς που δίνονται.

α. αυτός που δεν έχει ζευγάρι, ο άγαμος	ὁ ἄζυξ
β. ο διαχωρισμός	ἡ διάζευξις
γ. ο ενωμένος με κάποιον άλλο κάτω από τον ίδιο	ὁ ὁμόζυξ
ζυγό / ο έγγαμος	
δ. η ένωση	ἡ σύζευξις

4. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται στο πλαίσιο.

- α. «Στοιχηθείτε κατά ζεύγη» είπε ο γυμναστής και οι μαθητές έφτιαξαν δυάδες.
 β. Αβάσταχτος ήταν για τους Έλληνες ο ζυγός (μτφ.) του Τούρκου κατακτητή.
 γ. Η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου είναι από τα έργα υποδομής που έλυσαν χρόνια προβλήματα.
 δ. Από τα δώρα που πήρα για τη γιορτή μου αυτό που μου άρεσε ιδιαίτερα ήταν ένα ζευγάρι κόκκινα γάντια.

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις με τις συνώνυμές τους.

1. Διαζύγιο	•	• α. ένωση
2. Ζυγαριά	•	• β. σύζυγος
3. Ζεύξη	•	• γ. ζευγάρι
4. Σύζυξ	•	• δ. πλάστιγγα
5. Ζεύγος	•	• ε. διαζευκτήριο

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις με αντώνυμές τους.

1. μονός	•	• α. διαζύγιο
2. παντρεμένος	•	• β. ζυγός
3. απομακρύνομαι	•	• γ. άζυξ
4. γάμος	•	• δ. ζυγώνω

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (β' μέρος)

Ουσιαστικά που δηλώνουν όργανο ή μέσο

Καταλήξεις ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα και δηλώνουν μέσο ή όργανο

- ▷ **-τρον ή -θρον** ἄροτρον < ἄρώω, ἄρῶ
- ▷ **-τρα ή -θρα** ξύστρα < ξύω, ἀποβάθρα < ἀποβαίνω
- ▷ **-τήρ** λουτήρ < λούω
- ▷ **-τηρία** ἀρτηρία < αἰείρω
- ▷ **-τήριον** ποτήριον < πίνω
- ▷ **-ανον** δρέπανον < δρέπω
- ▷ **-άνη** σκαπάνη < σκάπτω
- ▷ **-όνη** ἀγχόνη < ἄγχω
- ▷ **-ίς** γραφίς < γράφω

Ουσιαστικά που δηλώνουν τόπο

Καταλήξεις ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα και δηλώνουν τόπο

- ▷ **-τήριον** ὀρμητήριον < ὀρμάομαι, ὀρμῶμαι
- ▷ **-τρα** παλαίστρα < παλαίω
- ▷ **-τρον** θέατρον < θεάομαι, θεῶμαι
- ▷ **-θρον** βάθρον < βαίνω

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 56)

1. Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά που να φανερώνουν όργανο ή μέσο από τα παρακάτω ρήματα.

θέλγω	→	τὸ θέλγη-τρον
κομίζω	→	τὰ κόμισ-τρα
φοβέω, φοβῶ	→	τὸ φόβη-τρον
πλήττω	→	τὸ πλήκ-τρον
λάμπω	→	ὁ λαμπ-τήρ
λύω	→	τὸ λύ-τρον
χέω	→	ἡ χύ-τρα
χέω	→	ἡ χο-άνη

2. Να σχηματίσετε από τα παρακάτω ρήματα παράγωγα ουσιαστικά που να φανερώνουν τόπο.

ἐργάζομαι	→	τὸ ἐργασ-τήριο
ὀρχέομαι, ὀρχοῦμαι	→	ἡ ὀρχή-τρα
δικάζω	→	τὸ δικασ-τήριο
γυμνάζω	→	τὸ γυμνασ-τήριο

3. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα παράγωγα ουσιαστικά τους στη στήλη Β και να γράψετε δίπλα στο καθένα τι δηλώνει.

1. κεράννυμι (= αναμειγνύω)	β. κρατήρ	ὄργανο ή μέσο
2. κλείω (= κλείνω)	δ. κλειθρον (= κλειδί)	ὄργανο ή μέσο
3. λέχομαι (= κοιμίζω κάποιον)	α. λέκτρον (= κρεβάτι)	τόπος
4. γλύφω (= σκαλίζω)	ε. γλύφανον (= σμίλη)	ὄργανο ή μέσο
5. νίζω / νίπτω (= πλένω)	γ. νιπήρ	ὄργανο ή μέσο

Επιπλέον άσκηση

1. Να βρείτε την πρωτότυπή τους λέξη (ρήμα).

ἀγγελία	< .....
αἰσθητήριον	< .....
ᾠδὸς	< .....
ἀπόβασις	< .....
ἀποστολεὺς	< .....

Γραμματική ενότητας

1. Η αύξηση

Τα ρήματα στα αρχαία ελληνικά όπως και στα νέα παίρνουν αύξηση μόνο στην **οριστική** των **ιστορικών χρόνων**, δηλ. του **παρελθόντος**, του **αορίστου** και του **υπερσυντελικού**, δηλαδή παίρνουν στην αρχή του θέματος αύξηση, η οποία δηλώνει το **παρελθόν**. Υπάρχουν δύο είδη αύξησης: η **συλλαβική** και η **χρονική**.

Συλλαβική αύξηση

Παίρνουν συλλαβική αύξηση τα ρήματα που ξεκινούν από **σύμφωνο**, δηλαδή προστίθεται ένα **ε** μπροστά από το θέμα:

προσθήκη ενός **ε**- πριν από το θέμα

λύω → **ε**-λυ-ον

γράφω → **ε**-γραφ-ον

Αλλά τα ρήματα που αρχίζουν από **ρ**-, όταν παίρνουν αύξηση, γράφονται με δύο **ρ**. → π.χ. **ρίπτω** → **ερριπτον**.

Χρονική αύξηση

Χρονική αύξηση παίρνουν όσα ρήματα ξεκινούν από **φωνήεν** εκκίνοντας το αρχικό βραχύχρονο φωνήεν σε μακρόχρονο.

έκταση

του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος

α, ε	→ η ἄρχω	→ ἤρχον ἐλπίζω	→ ἤλπιζον
αι, ει	→ η αἴρω	→ ἤρων εἰκάζω	→ ἤκαζον
ο	→ ω ὀρίζω	→ ὥριζον	
οι	→ ω οἰκίζω	→ ὥκιζον	
ι, υ	→ ἰ, ὕ ἰδρύω	→ ἰδρυον ὑβρίζω	→ ὑβριζον
αυ, ευ	→ ηυ αὔξω	→ ἡὔξον εὕδω	→ ἡὔδον

2. Οριστική παρατατικού ρήματος εἰμί

Ο Παρατατικός είναι ιστορικός χρόνος και δηλώνει ότι μια πράξη γινόταν στο παρελθόν συνεχώς.

κλίση

Οριστική παρατατικού εἰμί

ἦ και ἦν
ἦσθα
ἦν
ἦμεν
ἦτε
ἦσαν

3. Οριστική παρατατικού και αορίστου ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

Σχηματισμός των ιστορικών χρόνων της Οριστικής Παρατατικού και Αορίστου των βαρύτονων ρημάτων στην Ενεργητική Φωνή

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ Ε.Φ.

Αύξηση + θέμα + κατάληξη

ξ τόξευ ον

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΟΡΙΣΤΟΥ Ε.Φ.

Αύξηση + θέμα + χρονικός χαρακτήρας + κατάληξη

ξ τόξευ σ α

κλίση

Οριστική Παρατατικού	Οριστική Αορίστου
ἐ-τόξευ-ον	ἐ-τόξευ-σ-α
ἐ-τόξευ-ες	ἐ-τόξευ-σ-ας
ἐ-τόξευ-ε	ἐ-τόξευ-σ-ε(ν)
ἐ-τοξεύ-ομεν	ἐ-τοξεύ-σ-αμεν
ἐ-τοξεύ-ετε	ἐ-τοξεύ-σ-ατε
ἐ-τόξευ-ον	ἐ-τόξευ-σ-αν

4. Οριστική αορίστου ενεργητικής φωνής αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων

Συγχώνευση του **άφωνου χαρακτήρα** του ρήματος με τον **χρονικό χαρακτήρα -σ-** στον μέλλοντα.

ουρανικόληκτα	-ξα	π.χ.	λήγω → ἔληγ-σ-α → ἔληξα, τάπτω → ἔταξα
οδοντικόληκτα	-σα	π.χ.	πείθω → ἔπειθ-σ-α → ἔπεισα
χειλικόληκτα	-ψα	π.χ.	τρέπ-ω → ἔ-τρεπ-σ-α → ἔτρεψα, βλάπτω → ἔβλαψα

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 58-59)

1. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο οριστικής παρατατικού του ρήματος εἰμί στις παρακάτω φράσεις.

- α. Ὁ Ἀριστείδης δίκαιος ἦν.
- β. Ἰατρὸς ἦν ἄτεχνος.
- γ. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαὶ ἦσαν.
- δ. Ἐγὼ σύμβουλος ἀγαθὸς ἦν ὑμῖν.
- ε. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως οὗτος ἦν.

2. Να γράψετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στον αντίστοιχο τύπο του παρατατικού (όσα δίνονται στον ενεστώτα) ή του ενεστώτα (όσα δίνονται στον παρατατικό).

- α. Ὁ δοῦλος βοηθὸς ἦν ἔστί τοῦ κυρίου αὐτοῦ.
- β. Ὑμεῖς ἐστὲ ἦτε προγόνων ἀγαθῶν.
- γ. Οἱ τριάκοντα ἦσαν εἰσὶ τύραννοι.
- δ. Σὺ εἶ ἦσθα φίλος ἡμῖν.
- ε. Δημοσθένης ἦν ἔστί δεινότατος λέγειν.

3. Να μεταφέρετε τις ακόλουθες φράσεις στην α.ε.

νέα ελληνικά	αρχαία ελληνικά
εσύ άλλαζες	σὺ ἥλλαττες
εγὼ ἐβλαψα	ἐγὼ ἔβλαψα
εμεῖς διδάσκαμε	ἡμεῖς ἐδιδάσκομεν
εσεῖς ψηφίσατε	ὕμεῖς ἐψηφίσατε
οἱ πολῖτες κινδύνευαν	οἱ πολῖται ἐκινδύνευον

4. Να συμπληρώσετε τους αντίστοιχους τύπους των άλλων χρόνων.

ενεστώτας	παρατατικός	μέλλοντας	αόριστος
αγοράζεις	ήγόραζες	αγοράσεις	ήγόρασας
διώκει	έδίωκε	διώξει	έδίωξε
κόπτετε	έκόπτετε	κόψετε	έκόψατε
παύουσι	έπαυον	παύσουσι	έπαυσαν
τρέπομεν	έτρέπομεν	τρέψομεν	έτρέψαμεν

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων.

- α. Ὁ στρατηγὸς ἐκήρυξε (κηρύττει, οριστ. αορ.) τὸν πόλεμον.
 β. Αἱ μυροφόροι μύρον ἔφερον (φέρω, οριστ. παρατ.).
 γ. Οἱ πολέμιοι τὴν αὐτῶν δύναμιν ἤθροιζον (ἄθροίζω, οριστ. παρατ.).
 δ. Κύρος ἐκέλευσε (κελεύω, οριστ. αορ.) τοὺς στρατιώτας μάχεσθαι.
 ε. Σὺ ἐφύλαξας (φυλάττω, οριστ. αορ.) τὴν τῶν νόμων τάξιν.

6. Συμπληρώνοντας τις λέξεις που ζητούνται στα αντίστοιχα τετραγωνίδια θα σχηματιστεί στην έγχρωμη στήλη το όνομα της συζύγου του Περικλή.

- α. α' πληθ. οριστ. αορ. ρ. ἄθροίζω: **ἠθροίσαμεν**
 β. γ' εν. οριστ. αορ. ρ. κρούω: **ἔκρουσε**
 γ. β' εν. οριστ. παρατ. ρ. κόπτω: **ἔκοπτες**
 δ. β' εν. οριστ. αορ. ρ. σῶζω: **ἔσωσας**
 ε. γ' εν. οριστ. αορ. ρ. ἵππεύω: **ἵππευσε**
 στ. γ' πληθ. οριστ. παρατ. ρ. νομίζω: **ἐνόμιζον**
 ζ. β' πληθ. οριστ. αορ. ρ. ἐλπίζω: **ἠλπίσατε**

Λέξη: ΑΣΠΑΣΙΑ

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να κλιθεί ο Παρατατικός ενεργητικής φωνής του ρήματος λύω.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Να κλιθεί ο Αόριστος ενεργητικής φωνής του ρήματος αρπάζω.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Να μεταφέρεις τα ρήματα στους υπόλοιπους χρόνους διατηρώντας το ίδιο πρόσωπο.

Ενεστώτας		πράττω	
Παρατατικός			ἔλυε
Μέλλοντας			
Αόριστος	ἔγραψαμεν		

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Ένα μοιραίο λάθος

Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι 17 (διασκευή)/δε διδάσκεται σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας

Τι θα μάθεις: Την αξία της ατομικής προσπάθειας μέσα από τον μύθο του Αισώπου

Το κείμενο

Μύθος του Αισώπου

Το κείμενο της άσκησης 5, σελ. 67

Ἄνῆρ πλούσιος Ἀθηναῖος μεθ' ἐτέρων τινῶν ἔπλει. Καὶ δὴ χειμῶνος σφοδροῦ γενομένου καὶ τῆς νηὸς περιτραπείσης οἱ μὲν λοιποὶ πάντες διενήχοντο, ὁ δὲ Ἀθηναῖος παρ' ἑκάστα τὴν Ἀθηνᾶν ἐπικαλούμενος μυρία ἐπηγγέλλετο, εἰ περισωθείη. Εἷς δέ τις τῶν συννεναυαγηκότων παρανηχόμενος ἔφη πρὸς αὐτόν· σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Το πάθημα ενός πλούσιου Αθηναίου

Ἄνῆρ πλούσιος Ἀθηναῖος μεθ' ἐτέρων

ἄνῆρ = άνδρας

ἐτέρων > ὁ ἕτερος = άλλος

Ἄντρας πλούσιος Αθηναίος μαζί με άλλους

τινῶν ἔπλει.

ἔπλει < Παρατατικός του ρ. πλέω=ταξιδεύω

ταξίδευε.

Καὶ δὴ χειμῶνος σφοδροῦ γενομένου

χειμῶνος < χειμῶν = χειμῶνας

γενομένου < μτχ του ρ. γίγνομαι

Και ὅταν **έγινε** βαρύς ο **χειμῶνας**

καὶ τῆς νηδὸς περιτραπίσης

τῆς νηδὸς < ἡ ναῦς = το πλοίο

περιτραπίσης < μτχ του ρ. περιτρέπομαι
= ανατρέπομαι

και ὅταν το **πλοίο ανατράπηκε**

οἱ μὲν λοιποὶ πάντες διενήχοντο,

διενήχοντο < του ρ. διανήχομαι = κολυμπῶ

όλοι οι υπόλοιποι **κολυμπούσαν**

ὁ δὲ Ἀθηναῖος παρ' ἑκάστα τὴν Ἀθηναῖν

ο Αθηναίος ὁμως για ὅλα την Αθηνά

ἐπικαλούμενος μυρία ἐπηγγέλλετο,

μυρία = πολλά πράγματα

ἐπηγγέλλετο < ἐπαγγέλλομαι = τάζω

αφού **έταζε** πολλά **πράγματα**

Εἷς δὲ τις τῶν συννεναυαγηκότων

εἷς < αριθμητικό = ένας

Ένας από τους ναυαγούς

παρηνήχόμενος ἔφη πρὸς αὐτόν·

παρηνήχόμενος < του ρ. παρηνήχομαι= κολυμπῶ

ἔφη < Αόριστος του ρ. φημί = λέω

που κολυμπούσε δίπλα του **είπε** σε αυτόν

σὺν Ἀθηναῖ καὶ χεῖρα κίνει.

Μαζί με την **επίκληση** στην Αθηνά **κίνα** και τα **χέρια** σου.

Απάντηση στην άσκηση του σχολικού βιβλίου (σελ. 67)

Να εντοπίσετε στο κείμενο τα δευτερόκλιτα επίθετα και να τα μεταφέρετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού και στα τρία γένη.

πλούσιος: πλούσιοι, πλούσιαι, πλούσια

έτέρων: έτέρου, έτέρας, έτέρου

σφοδρού: σφοδρών, σφοδρών, σφοδρών

μυρία: μύριος, μυρία, μύριον

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: **ἐλεύθερος**

Αρχαία ελληνική

- ♦ **ἐλευθεριάζω:** ζω, συμπεριφέρομαι με τρόπο που ξεπερνά τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις μιας κοινώς αποδεκτής ηθικής, που δεν είναι σύμφωνος με τα χρηστά ήθη
- ♦ **ἐλευθερόστομος -η -ο:** που μιλά με τρόπο τολμηρό. α. που όταν μιλά, χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις τολμηρές, που αντιβαίνουν στους κοινώς αποδεκτούς περιορισμούς της ευπρεπούς και ηθικής συμπεριφοράς· αυθάδης ή, συνηθέστερα, αθυρόστομος
- ♦ **φιλελεύθερος -η -ο:** που αγαπάει την ελευθερία

Νέα ελληνική

- ♦ **ελευθεροτυπία:** η ελευθερία του τύπου
- ♦ **φιλελευθεροποιώ:** αίρω περιορισμούς και απαγορεύσεις, επιχειρώ φιλελευθεροποίηση
- ♦ **φιλελευθερισμός:** το σύνολο των ιδεών, των θεωριών και των αρχών με τις οποίες διακηρύσσεται η ελευθερία του ατόμου στο οικονομικό, στο πολιτικό και στο θρησκευτικό επίπεδο
- ♦ **απελευθερώνω:** αποδίδω σε κπ. την ελευθερία του

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 63)

1. Να γράψετε τι δηλώνουν τα παράγωγα ουσιαστικά **ἐλευθέρωσις** και **ἐλευθερωτής**, σε σχέση με όσα διδαχθήκατε στις προηγούμενες Ενότητες (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση κτλ.).

ἐλευθέρωσις	ενέργεια
ἐλευθερωτής	πρόσωπο που ενεργεί

2. α. Να συνδυάσετε σε φράσεις το επίθετο «**ελεύθερος**» με τα ουσιαστικά «**ζώνη**», «**σκοπευτής**», «**χρόνος**» και να γράψετε τη σημασία των φράσεων που θα σχηματίσετε.
β. Να γράψετε προτάσεις με τις φράσεις: «**προσωπική ελευθερία**», «**ελευθερία του λόγου**», «**ελευθερία του Τύπου**».

α. Οι στρατιώτες αφέθηκαν να περπατήσουν στην **ελεύθερη ζώνη** του στρατοπέδου (**ελεύθερη περιοχή**).

Ο **ελεύθερος σκοπευτής** συνελήφθη, όταν ετοιμαζόταν να πυροβολήσει (**σκοπευτής που στοχεύει από μακριά**).

Στον **ελεύθερό μου χρόνο** διαβάζω πολλά βιβλία (**χρόνος χωρίς υποχρεώσεις**).

β. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να σου στερήσει την προσωπική σου ελευθερία και να σου λείι τι να κάνεις.

Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα όπου η ελευθερία λόγου είναι δικαίωμα όλων.

Στο Σύνταγμα είναι κατοχυρωμένο δικαίωμα η ελευθερία του Τύπου.

3. Να αποδώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων φράσεων.

αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο	<i>αποσύρθηκε, δε συμμετείχε</i>
«καλή λευτεριά»	<i>καλή και εύκολη γέννα</i>
άφησε τον εαυτό σου ελεύθερο	<i>φέρσου αυθόρμητα</i>
ελεύθερος	<i>βγήκε από τη φυλακή</i>

4. Να βρείτε από τον Λεξιλογικό Πίνακα ν.ε. αντώνυμα των παρακάτω λέξεων.

υποδουλώνω	<i>απελευθερώνω</i>
κατακτητής	<i>ελευθερωτής</i>
έξαρτημένος / δεσμευμένος	<i>ελεύθερος</i>
εξάρτηση / δέσμευση	<i>ελευθερία</i>

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να βρεθούν τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων.

α. ελευθέρωση	•	• 1. σεμνός
β. σκλαβώνω	•	• 2. ελευθεροτυπία
γ. λογοκρισία	•	• 3. υποδούλωση
δ. αυθάδης	•	• 4. ελευθερώνω

2. Να συμπληρωθούν τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη.

α. Τα απολυταρχικά καθεστώτα περιορίζουν την _____ των πολιτών.

- ① ελευθέρωση ② ελευθεροτυπία ③ ελευθεροστομία

β. Οι Έλληνες το 1821 αγωνίστηκαν για να κερδίσουν την _____ τους.

- ① ελευθεριότητα ② ελευθέρωση ③ ελευθερία

γ. Δεν έχει καθόλου _____ χρόνο για τον εαυτό του.

- ① ελευθερόστομο ② ελεύθερο ③ ελευθερωτή

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή ουσιαστικών από επίθετα

Ουσιαστικά παράγονται κι από επίθετα και ονομάζονται αφηρημένα, φανερώνουν ιδιότητα και είναι γένους θηλυκού.

Καταλήξεις ουσιαστικών που παράγονται από επίθετα

- ▷ **-ία** από επίθετα β' κλίσης σε -ος και από μερικά γ' κλίσης
κακός > ή κακία, άτυχής > ή άτυχία
- ▷ **-(ε)ια** από επίθετα γ' κλίσης σε -ης, -ης, -ες
(προπαροξύτονα) υγιής > ή υγία
- ▷ **-(ο)ια** από συνηρημένα επίθετα β' κλίσης σε -ους
(προπαροξύτονα) ευνους > ή ευνιοια
- ▷ **-ος** από επίθετα γ' κλίσης σε -ύς, -εΐα, -ύ
πλατύς > τὸ πλάτος
- ▷ **-σύνη** από επίθετα β' κλίσης και γ' κλίσης σε -ων, -ων, -ον
δίκαιος > ή δικαιοσύνη
- ▷ **-(υ)της** από επίθετα γ' κλίσης σε -ύς, -εΐα, -ύ
βαρύς > ή βαρύτης, ταχύς > ή ταχυτής / ή ταχύτης
- ▷ **-(ό)της** από επίθετα β' κλίσης σε -ος
ἀρχαῖος > ή ἀρχαιότης
- ▷ **-άς** από αριθμητικά επίθετα
μόνος > ή μονάς

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 64)

1. Να γράψετε ουσιαστικά παράγωγα των παρακάτω επιθέτων.

σοφός	>	σοφ-ία
εὐγενής	>	εὐγέν-εια
δοῦλος	>	δουλο-σύνη
ἀγαθός	>	ἀγαθ-ότης
σώφρων	>	σωφρο-σύνη
γενναῖος	>	γενναι-ότης
δριμύς	>	δριμύ-της

2. Να βρείτε από ποια επίθετα προέρχονται τα παρακάτω ουσιαστικά.

ἀβρότης (= τρυφερότητα)	>	ἀβρ-ός
εὖρος	>	εὐρ-ύς
βραδυτής	>	βραδ-ύς
ἀπειθία	>	ἀπειθ-ής
ἀπειρία	>	ἄπειρ-ος
αὐθάδεια	>	αὐθάδ-ης
ὠραιότης	>	ὠραῖ-ος

3. Να συμπληρώσετε στα τετραγωνίδια παράγωγα ουσιαστικά των επιθέτων που δίνονται. Στην έγχρωμη στήλη σχηματίζεται παράγωγο ουσιαστικό του επιθέτου λαμπρός.

α. λεπτός	ΛΕΠΤΟΤΗΣ	στ. πρᾶος	ΠΡΑΟΤΗΣ
β. αἷτιος	ΑΙΤΙΑ	ζ. ἄτακτος	ΑΤΑΞΙΑ
γ. ἀμελής	ΑΜΕΛΕΙΑ	η. κύριος	ΚΥΡΙΟΤΗΣ
δ. ἄπνους	ΑΠΝΟΙΑ	θ. θρασύς	ΘΡΑΣΥΤΗΣ
ε. ἀκριβής	ΑΚΡΙΒΕΙΑ		

Λέξη: ΛΑΜΠΡΟΤΗΣ

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να βρείτε παράγωγα ουσιαστικά από τα εξής επίθετα.

α. σεμνός

β. ελεύθερος

γ. αληθής

2. Να αντιστοιχίσετε τα επίθετα της στήλης Α με τα αντίστοιχα παράγωγα ουσιαστικά της στήλης Β.

Α' (επίθετα)

1. φιλόπονος •
2. άσεβής •
3. άγχίνους (=ευφυής) •
4. βαρύς •
5. άγνώμων •
6. θρασύς •
7. βάρβαρος •

Β' (ουσιαστικά)

- α. βάρος
- β. άγνωμοσύνη
- γ. θρασύτης
- δ. φιλοπονία
- ε. βαρβαρότης
- στ. άγχίνοια (=ευφυΐα)
- ζ. άσέβεια

Γραμματική ενότητας

1. Δευτερόκλιτα επίθετα

Τα επίθετα όπως και στα νέα ελληνικά έτσι και στα αρχαία προσδίδουν μια **ιδιότητα** στα ουσιαστικά. Υπάρχουν δευτερόκλιτα και τριτόκλιτα επίθετα. Στα δευτερόκλιτα υπάρχουν τα τριγενή (**τρεις καταλήξεις για αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο**) και τα δικατάληκτα (**μια κοινή κατάληξη για αρσενικό και θηλυκό και μια ουδετέρου**).

Τρικατάληκτα	Δικατάληκτα
Αρσενικό: -ος	Αρσενικό & θηλυκό: -ος
Θηλυκό: -η	Ουδέτερο: -ον
Ουδέτερο: -ον	

Στα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα το **αρσενικό** και το **ουδέτερο** γένος κλίνονται σύμφωνα με τη **β' κλίση** των ουσιαστικών, ενώ το **θηλυκό** κλίνεται σύμφωνα με την **α' κλίση** των ουσιαστικών.

Δικατάληκτα είναι κυρίως τα περισσότερα σύνθετα επίθετα σε **-ος**.

π.χ. ό/ή άθάνατος, τὸ άθάνατον

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 66)

1. Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν.

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
	ενικός αριθμός		
ονομ.	ὁ φαιδρός	ἡ φαιδρά	τό φαιδρόν
γεν.	τοῦ φαιδροῦ	τῆς φαιδρᾶς	τοῦ φαιδροῦ
δοτ.	τῷ φαιδρῷ	τῇ φαιδρᾷ	τῷ φαιδρῷ
αιτ.	τόν φαιδρόν	τήν φαιδράν	τό φαιδρόν
	πληθυντικός αριθμός		
ονομ.	οἱ φαιδροί	αἱ φαιδραί	τά φαιδρά
γεν.	τῶν φαιδρῶν	τῶν φαιδρῶν	τῶν φαιδρῶν
δοτ.	τοῖς φαιδροῖς	ταῖς φαιδραῖς	τοῖς φαιδροῖς
αιτ.	τούς φαιδρούς	τάς φαιδράς	τά φαιδρά

2. Να εντοπίσετε τα δευτερόκλιτα επίθετα του κειμένου και να τα γράψετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού και στα τρία γένη.

παράσιτος	οἱ παράσιτοι, αἱ παράσιτοι, τὰ παράσιτα
τοῦ ἱκανοῦ	τῶν ἱκανῶν, τῶν ἱκανῶν, τῶν ἱκανῶν
παράδοξον	οἱ παράδοξοι, αἱ παράδοξοι, τὰ παράδοξα
τὸν ἄτεκνον	τοὺς ἀτέκνους, τὰς ἀτέκνους, τὰ ἄτεκνα
τὸν πλούσιον	τοὺς πλουσίους, τὰς πλουσίας, τὰ πλούσια
ἐπίτομον	τοὺς ἐπιτόμους, τὰς ἐπιτόμους, τὰ ἐπίτομα
ἔτοιμον	τοὺς ἐτοίμους, τὰς ἐτοίμους, / ἐτοίμας, τὰ ἔτοιμα
ἐλεύθερον	τοὺς ἐλευθέρους, τὰς ἐλευθέρους / ἐλευθέρας, τὰ ἐλεύθερα
παράδοξον	τοὺς παραδόξους, τὰς παραδόξους, τὰ παράδοξα
ἐτοίμους	τὸν ἔτοιμον, τὴν ἔτοιμον / ἐτοίμην, τὸ ἔτοιμον
τὸ ἀφάρμακτον	τοὺς ἀφαρμάκτους, τὰς ἀφαρμάκτους, τὰ ἀφάρμακτα
ὑποβολιμαῖος	οἱ ὑποβολιμαῖοι, αἱ ὑποβολιμαῖοι, τὰ ὑποβολιμαῖα

Γραμματική ενότητα

2. Η δεικτική αντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο

Η αντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο (= αυτός, -ή, -ό) είναι τρικατάληκτη.

Κλίση

	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
	ενικός	πληθυντ.	ενικός	πληθυντ.	ενικός	πληθυντ.
ονομ.	οὗτος	οὗτοι	αὕτη	αὗται	τοῦτο	ταῦτα
γεν.	τούτου	τούτων	ταύτης	ταύτων	τούτου	τούτων
δοτ.	τούτῳ	τούτοις	ταύτῃ	ταύταις	τούτῳ	τούτοις
αιτ.	τούτον	τούτους	ταύτην	ταύτας	τοῦτο	ταῦτα
κλητ.	οὗτος	---	αὕτη	----	----	----

Το **ουδέτερο** δεν έχει τελικό **-ν** στην **ονομαστική** και **αιτιατική** ενικού.

Οι τύποι του **ουδετέρου** γένους και οι **πλάγιες πτώσεις** του **αρσενικού** και του **θηλυκού** γένους έχουν αρχικό γράμμα **τ-**.

Η μόνη αντωνυμία που έχει **κλητική** πτώση στον **ενικό** αριθμό του **αρσενικού** και του **θηλυκού** γένους.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 67)

1. Να κλίνετε το ονομαστικό σύνολο: ή ώραία νήσος, ό καλός μαθητής, το γνήσιον τέκνον.

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ή ώραία	νήσος
γεν.	τῆς ώραίας	νήσου
δοτ.	τῇ ώραίᾳ	νήσῳ
αιτ.	τὴν ώραίαν	νήσον
κλητ.	ὦ ώραία	νήσε
	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	αἱ ώραῖαι	νήσοι
γεν.	τῶν ώραίων	νήσων
δοτ.	ταῖς ώραίαις	νήσοις
αιτ.	τὰς ώραίας	νήσους
κλητ.	ὦ ώραῖαι	νήσοι

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ό καλός	μαθητής
γεν.	τοῦ καλοῦ	μαθητοῦ
δοτ.	τῷ καλῷ	μαθητῇ
αιτ.	τὸν καλόν	μαθητήν
κλητ.	ὦ καλέ	μαθητά
	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ καλοί	μαθηταί
γεν.	τῶν καλῶν	μαθητῶν
δοτ.	τοῖς καλοῖς	μαθηταῖς
αιτ.	τούς καλούς	μαθητάς
κλητ.	ὦ καλοί	μαθηταί

	ενικός αριθμός	
ονομ.	τὸ γνήσιον	τέκνον
γεν.	τοῦ γνησίου	τέκνου
δοτ.	τῷ γνησίῳ	τέκνῳ
αιτ.	τὸ γνήσιον	τέκνον
κλητ.	ὦ γνήσιον	τέκνον
	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	τὰ γνήσια	τέκνα
γεν.	τῶν γνησίων	τέκνων
δοτ.	τοῖς γνησίοις	τέκνοις
αιτ.	τὰ γνήσια	τέκνα
κλητ.	ὦ τὰ γνήσια	τέκνα

2. Να γράψετε τα επίθετα που δίνονται στην παρένθεση στον κατάλληλο τύπο, ώστε να συμφωνούν με τα αντίστοιχα ουσιαστικά.

- α. τὰς δεινάς συμφοράς (δεινός)
- β. τὴν δικαίαν πολιτείαν (δίκαιος)
- γ. τῶν ἀκάρπων δένδρων (ἄκαρπος)
- δ. οἱ γενναῖοι στρατιῶται (γενναῖος)
- ε. τοῖς ἐντίμοις ἀνθρώποις (ἐντιμος)

3. Να μεταφέρετε τα παρακάτω επίθετα στα υπόλοιπα γένη διατηρώντας τον αριθμό και την πτώση.

αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
τοὺς ἀρχαίους	τὰς ἀρχαίας	τὰ ἀρχαῖα
τῷ δεξιῷ	τῇ δεξιᾷ	τῷ δεξιῷ
τῶν θείων	τῶν θείων	τῶν θείων
οἱ ὠφέλιμοι	αἱ ὠφέλιμαι	τὰ ὠφέλιμα
τῶν ὀλίγων	τῶν ὀλίγων	τῶν ὀλίγων

4. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της δεικτικής αντωνυμίας οὗτος, αὕτη, τοῦτο.

α. Οἱ τόποι οὗτοι χθαμαλοί εἰσιν.
β. Τὰ παιδιά ταῦτα οὐχ ἐγίνωσκον τοὺς κινδύνους.
γ. Τοῦτο τὸ ἀριστεῖον λαμβάνει.
δ. Ἐκεῖνοι εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα κατέστησαν ἡμᾶς.
ε. Αὕτη ἡ ψήφος τοῦ δικαστοῦ ἔστιν.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις που ακολουθούν με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου.

- α. Κόσμος τῆς ..... (ἀγαθός, θηλ. γεν. εν.) ψυχῆς ἀρετὴ ἐστὶ.
- β. Οἱ διδάσκαλοι τῶν Περσῶν ἦσαν ..... (σοφός, αρσ. ονομ. πληθ.) πολῖται.
- γ. Οἱ νέοι ..... (πονηρός, ουδ. γεν. πληθ.) ἔργων ἀπέχουσι.
- δ. Ἡ φιλία τῶν ..... (δίκαιος, αρσ. γεν. πληθ.) ἀνθρώπων ἐστὶ πηγὴ ἀγαθῶν.
- ε. Ἡ μέθη ..... (μικρός, θηλ. ονομ. εν.) ἐστὶ μανία.

2. Στην άσκηση που ακολουθεί να συμπληρωθούν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της δεικτικής αντωνυμίας οὗτος – αὕτη – τοὔτο.

- α. οὐκ ἦλθον εἰς..... τὴν πόλιν
- β. οἱ τόποι ..... χθαμαλοὶ εἰσι
- γ. γένοιτο, Κύριε, τῇ ἡμέρᾳ..... ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς
- δ. ἐν τῷ σταδίῳ ..... ἀγὼν γίγνεται
- ε. ἐν..... ταῖς ὁδοῖς ἐπορεύετο

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Ανυπέρβλητα πρότυπα

Τι θα μάθεις: Για το πόσο σημαντική ήταν η δόξα για τους Αρχαίους Έλληνες

Το κείμενο

Ὅρων, ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον τοῦ πατρὸς οὐ μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν ἐπιφερομένων, ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἡγησάμην Εὐαγόραν, εἴ τις ἐστὶν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσιν περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, χαίρειν ὀρώντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν. Πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχοι, εἴ τις δυνηθείη περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῶν κινδύνων αὐτοῦ ἀξίως εἰπεῖν· εὐρήσομεν γὰρ τοὺς φιλοτίμους καὶ μεγαλοψύχους τῶν ἀνδρῶν πάντα ποιοῦντας ὅπως ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην καταλείψουσιν. Τίς δ' οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν, ὅταν ὄρῃ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ γενομένους ὑμνουμένους, αὐτὸν δὲ προειδῇ, μὴδ' ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς ἐκείνων ἀρετάς, μὴδέποτε τοιούτων ἐπαίνων ἀξιωθησόμενον; Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος· οὕτω γάρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν, ὥσθ' ἥδιον ἂν εὐλογουμένων ἀκούοιεν οὐς οὐκ ἴσασι εἰ γεγόνασιν, ἢ τούτων ὑφ' ὧν εὖ πεπονθότες αὐτοὶ τυγχάνουσιν.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Ο λόγος που ο Ευαγόρας θα ήταν ευχαριστημένος με τις τιμές προς τιμή του

Ὅρων, ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε

Επειδή σε βλέπω, Νικοκλή, ότι τιμάς

τὸν τάφον τοῦ πατρὸς οὐ μόνον τῷ πλήθει

τον τάφο του πατέρα σου όχι μόνο με το

τῷ πλήθει < το πλήθος= σύνολο

σύνολο

καὶ τῷ κάλλει τῶν ἐπιφερομένων,

και της ομορφιάς των προσφερομένων

τῷ κάλλει < το κάλλος = η ομορφιά

τῶν ἐπιφερομένων < μτχ του ρ. ἐπιφέρωμαι
= προσφέρωμαι

ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν,

αλλά και με χορούς και μουσική και γυμνικούς αγώνες

ἀγῶσιν < δοτ. πληθ. ουσ. ὁ ἀγών= ο αγώνας

ἡγησάμην Εὐαγόραν,

θεωρούσα τον Ευαγόρα

ἡγησάμην < του ρ. ἡγοῦμαι = θεωρώ

εἴ τίς ἐστιν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσιν

αν κάποιος νιώθει κάτι από τους νεκρούς

τοῖς τετελευτηκόσιν < μτχ του ρ. τελευτῶ=πεθαίνω

περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων,

για όσα συμβαίνουν εδώ

γιγνομένων < μτχ του ρ. γίγνομαι=συμβαίνω

χαίρειν ὁρῶντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν

να χαίρεται να βλέπει τη φροντίδα για αυτόν

ἐπιμέλειαν = η φροντίδα

καὶ τήν σὴν μεγαλοπρέπειαν.

και τη δική σου μεγαλοπρέπεια.

τὴν σὴν < κτητ. αντων. β' προσ= η δική σου

2^η Ενότητα: Τι θα ευχαριστούσε περισσότερο τον Ευαγόρα κατά τον Ισοκράτη

Πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχοι,

Πολύ περισσότερη ευγνωμοσύνη θα όφειλε

πλείω < συγκρ. βαθμ. επιθ. πολὺς

χάριν ἔχοι < χάριν ἔχω= οφείλω ευγνωμοσύνη

εἴ τις δυνηθείη περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων
δυνηθείη < αόρ. του ρ. δύναμαι = μπορώ
τῶν ἐπιτηδευμάτων < το ἐπιτήδευμα = η αρχή

καὶ τῶν κινδύνων αὐτοῦ ἀξίως εἰπεῖν·

εὐρήσομεν γὰρ τοὺς φιλοτίμους
εὐρήσομεν < του ρ. εὐρίσκω = διαπιστώνω
τους φιλοτίμους < ὁ φιλότιμος = φιλόδοξος

καὶ μεγαλοψύχους τῶν ἀνδρῶν πάντα ποιοῦντας
μεγαλοψύχους < μεγαλόψυχος = γενναῖος

ὅπως ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτῶν καταλείψουσιν
καταλείψουσιν < του ρ. καταλαμβάνω = αφήνω

Τίς δ' οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν,
ἀθυμήσειεν < του ρ. ἀθυμῶ = στεναχωροέμαι

ὅταν ὄρᾳ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ
γενομένους ὑμνουμένους,

αὐτόν δέ προειδῇ,
προειδῇ < του ρ. πρόοιδα
= γνωρίζω εκ των προτέρων

μηδ' ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς ἐκείνων ἀρετάς,
ὑπερβάλλῃ < του ρ. ὑπερβάλλω = ξεπερνῶ

μηδέποτε ἀξιοθησόμενον τοιοῦτων ἐπαίνων;
ἀξιοθησόμενον < του ρ. ἀξιόυμαι
= εἶμαι ἀξιος ἐπαίνου

3^η Ενότητα: Το συμπέρασμα που καταλήγει ο Ισοκράτης

Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος·

οὕτω γάρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν,
πεφύκασιν < ΠΡΚ του ρ. φύω = γεννιέμαι

αν κάποιος μπορούσε **για τις αρχές**

να μιλήσει, όπως του άξιζε·

θα **διαπιστώσουμε ότι οι φιλόδοξοι**

και **γενναίους** άντρες να κάνουν τα πάντα

για να **αφήσουν** πίσω τους τη μνήμη τους

Ποιος δε **θα στενοχωριόταν,**

όταν βλέπει αυτούς την εποχή των Τρωικών
να υμνούνται,

ενώ **γνωρίζει εκ των προτέρων** για τον εαυτό
του,

ούτε αν **ξεπεράσει** τις αρετές εκείνων

ούτε θα γίνει **άξιος τέτοιων επαίνων;**

Αιτία είναι ο φθόνος

γιατί τόσο μικρόψυχοι **έχουν γεννηθεί**
μερικοί,

ὥσθ' ἦδιον ἂν εὐλογουμένων ἀκούοιεν
ἦδιον < συγκρ. επιρ. ἡδέως = ευχαρίστα

ὥστε **ευχάριστα** θα ἀκούγαν να επαινούνται

οὓς οὐκ ἴσασιν εἰ γεγόνασιν,
ἴσασιν < ορ. Ενεσ. του ρ. οἶδα = γνωρίζω

αυτοί για τους οποίους δεν ξέρουν **αν έχουν πράξει**

ἢ τούτων ὑφ' ὧν εὖ πεπονθότες
ἢ = παρά

παρά αυτοί από τους οποίους συμβαίνει

αὐτοί τυγχάνουσιν.

να **έχουν** ευεργετηθεί.

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιος;	Ο Νικοκλής
Τι;	Τιμά τον πατέρα του με τιμές
Γιατί θα χαιρόταν;	Γιατί θυμούνται όλοι τη γενναιότητά του
Τι θα τον λυπούσε;	Ότι κάποιοι παραλείπουν τον έπαινο λόγω φθόνου παρόλο που έχουν ευεργετηθεί.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 70)

1. Πώς τίμησε ο Νικοκλής τον πατέρα του; Τι θεωρεί ο Ισοκράτης ότι θα ικανοποιούσε περισσότερο τον Ευαγόρα;

Σύμφωνα με τον Ισοκράτη, ο Νικοκλής τίμησε τον νεκρό πατέρα του με μεγαλοπρέπεια, τέλεσε προς τιμή του μουσικούς και γυμνικούς αγώνες, όπως αρμόζει σε έναν άνθρωπο που έδωσε τη ζωή του για την πατρίδα. Όμως, κατά τον Ισοκράτη ο Ευαγόρας θα ικανοποιούνταν ακόμη περισσότερο αν και οι συμπολίτες του αναγνώριζαν την προσφορά όλων όσων έπεσαν για την πατρίδα, ώστε να είναι εκείνοι ελεύθεροι.

2. Πώς λειτουργεί ο φθόνος όταν πρόκειται να τιμηθούν κατορθώματα ένδοξων αντρών;

Ο φθόνος κατά τον Ισοκράτη κάνει τους ανθρώπους μικρόψυχους, ώστε να προτιμούν να ακούν επαίνους για τους ήρωες του Τρωικού πολέμου, παρά για τους ήρωες της δικής τους εποχής. Διαφαίνεται, λοιπόν, έντονα η αχαριστία τους για τους ανθρώπους εξαιτίας των οποίων είναι ελεύθεροι τώρα.

3. Ο Περικλής στον Επιτάφιο λόγο που εκφωνεί προς τιμήν των Αθηναίων που έπεσαν κατά το πρώτο έτος του Πελοποννησιακού πολέμου παρατηρεί: μέχρι γάρ τούδε άνεκτοί οί ἔπαινοί εἰσι περὶ ἐτέρων λεγόμενοι, ἔς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἰκανὸς εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσεν· τῷ δὲ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν (Θουκ. 2.35.2-3: γιατί μέχρι αυτού του σημείου είναι ανεκτοί οι έπαινοι, όταν λέγονται για άλλους, στον βαθμό δηλαδή που ο καθένας νομίζει ότι είναι ικανός να κάνει κάτι από όσα άκουσε· επειδή όμως καταλαμβάνονται από φθόνο για ό,τι τους ξεπερνάει, δείχνουν γι' αυτό δυσπιστία). Να συγκρίνετε την άποψη αυτή με όσα διαβάσατε στο κείμενο του Ισοκράτη.

Η άποψη του Περικλή στον Επιτάφιο συμφωνεί με αυτή του Ισοκράτη λέγοντας και οι δυο ρήτορες ότι όλοι δέχονται μόνο τους επαίνους για πράξεις και οι ίδιοι πιστεύουν ότι είναι άξιοι να πράξουν (άνεκτοί οί ἔπαινοί εἰσι περὶ ἐτέρων λεγόμενοι, Επιτάφιος) αλλά είναι καχύποπτοι και τους αποδέχονται με δυσκολία. Ειδικά χαρακτηρίζονται ως αχάριστοι και από τους δύο ρήτορες όσοι ενώ ευεργετήθηκαν, δεν αναγνωρίζουν τις θυσίες των συγχρόνων τους.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να απαντήσετε με σωστό ή λάθος στις παρακάτω ερωτήσεις.

✎ Ο Ευαγόρας θα χαιρόταν για τις πράξεις του γιου του αλλά των συμπολιτών του.

☐

✎ Ο Νικοκλής τίμησε τον πατέρα του με όλες τις τιμές.

☐

✎ Ο Ισοκράτης θεωρεί την απληστία τον λόγο του φθόνου των συμπολιτών του.

☐

✎ Χαρακτηρίζονται ως καλοί απέναντι στους συνανθρώπους τους που έπεσαν για την πατρίδα.

☐

2. Να γράψετε τη σωστή μετάφραση δίπλα από κάθε φράση του κειμένου.

Αἴτιος δέ τούτων ὁ φθόνος· .....

οὕτω γάρ δυσκόλως πεφύκασιν τινες, ...

ὥστε ἥδιον ἂν ἀκούοιεν εὐλογουμένων .....

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: **πατήρ**

Αρχαία ελληνική

- ♦ **πατρικός -ή -ό:** που ανήκει ή που αναφέρεται στον πατέρα ή που προέρχεται από αυτόν
- ♦ **πατριά:** η καταγωγή
- ♦ **πατριώτης:** αυτός που αγαπά την πατρίδα του
- ♦ **πατροπαράδοτος:** ο παραδοσιακός
- ♦ **ὁ ἀπάτωρ:** ο ορφανός
- ♦ **ὁμοπάτριος:** αδέρφια που έχουν τον ίδιο πατέρα αλλά όχι την ίδια μητέρα
- ♦ **φιλόπατρις:** πατριώτης
- ♦ **ἄπατρις:** ο χωρίς πατρίδα

Νέα ελληνική

- ♦ **πατρότητα:** η ιδιότητα του πατέρα
- ♦ **πατερικός:** που έχει σχέση με τους πατέρες της εκκλησίας
- ♦ **πατριωτισμός:** η ανιδιοτελής αγάπη για την πατρίδα
- ♦ **πατρώνυμο:** το όνομα του πατέρα
- ♦ **πατρογονικός:** που αναφέρεται στον πατέρα
- ♦ **πατρολογία:** κλάδος της θεολογίας που ασχολείται με τη μελέτη του συγγραφικού έργου και της διδασκαλίας των Πατέρων της Εκκλησίας και γενικότερα των εκκλησιαστικών συγγραφέων
- ♦ **πατριδολατρία:** η μεγάλη αγάπη για την πατρίδα
- ♦ **Πατριαρχείο το:** καθένας από τους πατριαρχικούς θρόνους της Ορθόδοξης Ανατολικής Εκκλησίας και το αντίστοιχο τμήμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας που υπάγεται στη δικαιοδοσία καθενός από τους πατριάρχες

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 71)

1. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β.

1. πατρογονικές	α. εστίες
2. πατριωτικός	γ. αγώνας
3. δεύτερη	ε. πατρίδα
4. πατερικό	στ. κείμενο
5. πατροπαράδοτη	β. φιλοξενία
6. Οικουμενικό	δ. Πατριαρχείο

2. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις της ν.ε. συνώνυμες των παρακάτω.

συμπολίτης, συντοπίτης	ομοπάτριος, πατριωτάκι
πρόγονος	προπάτορας
εθνικός	πατριωτικός
πατριωτισμός	φιλοπατρία, πατριδολατρία

3. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποια ειδικότερη σημασία χρησιμοποιούνται οι φράσεις;

«Πάτερ ημών»	α. Στην Κυριακή προσευχή, β. Σε τυποποιημένα λόγια
«Πατέρες της Εκκλησίας»	Οι πατέρες της εκκλησίας με πλούσιο συγγραφικό έργο
«πάτερ φαμίλιας»	α. Ο αρχηγός της οικογένειας, β. Ο αυταρχικός πατέρας
«πνευματικός πατέρας»	Ο ανάδοχος, νουνός
«παίρνω (κάτι) πατριωτικά»	Αντιμετωπίζω κάτι με ζήλο

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε το κενό με την κατάλληλη λέξη.

α. Συμπληρώστε στην αίτηση το _____ και το μητρώνυμο.

① πατρώνυμο ② πατρικό ③ πατερικό

β. Μετά τον γάμο θα ακολουθήσει το _____ γλέντι.

① παραδοσιακό ② πατροπαράδοτο ③ ομοπάτριο

γ. Είναι φοιτητής Θεολογίας και μελετά τα _____ κείμενα.

① πατερικά ② πατρικά ③ πατρωνυμικά

2. Να σχηματίσεις φράσεις με τις λέξεις: φιλόπατρης, πατροπαράδοτος, απάτωρ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ετυμολογικά ενότητας

Παραγωγή ρημάτων

Υπάρχουν ρήματα που παράγονται από ουσιαστικά ή επίθετα και σημαίνουν είμαι, έχω, κάνω ή προξενώ αυτό που δηλώνει το όνομα από το οποίο προέρχονται.

Χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις στον σχηματισμό ρημάτων από ονόματα:

Καταλήξεις ρημάτων που παράγονται από ονόματα

▷ -(ι)άω	τιμ-άω, τιμῶ < τιμή, ἐρυθρ-ιάω, ἐρυθριῶ < ἐρυθρός
▷ -έω	φθον-έω, φθονῶ < φθόνος
▷ -όω	ἄξι-όω, ἄξιῶ < ἄξιος
▷ -εύω	κινδυν-εύω < κίνδυνος
▷ -σσω / -ττω	αἰμά-σσω / -ττω (= ματώνω) < αἷμα
▷ -ζω	ἀγορά-ζω < ἀγορά
▷ -άζω	ὀνομ-άζω < ὄνομα
▷ -ίζω	ἀγν-ίζω < ἀγνός
▷ -αίνω	ὕγι-αίνω < ὕγιής
▷ -ύνω	αἰσχ-ύνω < αἴσχος
▷ -αίρω	καθ-αίρω < καθαρός
▷ -λω	ποικίλ-λω < ποικίλος

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 72)

1. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β.

A	B
1. ίκέτης	ια. ίκετεύω
2. παῖς	η. παιδεύω
	ι. παίζω
3. μέλας	θ. μελαίνω
4. ἐχθρός	ζ. ἐχθραίνω
5. ἀνία	γ. ἀνιάω, ἀνιῶ
6. σκηνή	ε. σκηνέω, σκηνῶ
7. δοῦλος	β. δουλόω, δουλῶ
	στ. δουλεύω
8. δόξα	δ. δοξάζω
9. βοή	α. βοάω, βοῶ

2. Να σχηματίσετε παράγωγα ρήματα από τα παρακάτω ονόματα.

τόλμη	>	τολμ-άω-ῶ
παγίς (-ίδος)	>	παγιδ-εύω
θερμός	>	θερμ-αίνω
εὐεργέτης	>	εὐεργετ-έω-ῶ
νόσος	>	νοσ-έω-ῶ
πόνος	>	πον-έω-ῶ

3. Να γράψετε από ποια ονόματα προέρχονται τα παρακάτω ρήματα.

ὀρίζω	<	ὄρος
λαμπρύνω	<	λαμπρός
φονεύω	<	φονεύς
ἐρίζω	<	ἔρις
στεφανῶ (-όω)	<	στέφανος
ὀρμάω (-άω)	<	ὄρμη

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να γράψετε ρήματα παράγωγα των παρακάτω ονομάτων.

ἐχθρός	>	
δυσχερής	>	
λαμπρός	>	
τόλμη	>	
πόνος	>	
βασιλεύς	>	
παῖς	>	
ἐλπίς	>	

2. Να αντιστοιχίσετε τα ονόματα της στήλης Α με τα παράγωγα ρήματα της στήλης Β.

Α´

ἀνία •
 ἐλπίς •
 φύλαξ •
 καθαρός •

Β´

• καθαίρω
 • φυλάττω
 • ἀνιάω-ῶ
 • ἐλπίζω

Γραμματική ενότητας

1. Ο αναδιπλασιασμός

Στα αρχαία οι συντελικοί χρόνοι, δηλαδή ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος, σχηματίζουν στην αρχή του θέματος **αναδιπλασιασμό** σε όλες τις εγκλίσεις και στους ονοματικούς τύπους (απαρέμφατο, μετοχή).

Τα είδη του αναδιπλασιασμού είναι **τρία**:

I. Επανάληψη του αρχικού συμφώνου + ε

γράφω → **γέ**γραφα

1. απλό σύμφωνο (εκτός του ρ-)

2. δύο σύμφωνα, από τα οποία:

- ▷ το πρώτο είναι άφωνο (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ)
- ▷ και το δεύτερο υγρό ή ένρινο (μ, ν, λ, ρ)

II. συλλαβική αύξηση

1. διπλό σύμφωνο

(ζ, ξ, ψ) **ψ**εύδω → **ξ**ψευκα

2. Επανάληψη του ρ

ράπτω → **ξ**ρραφα

3. δύο σύμφωνα

χωρίς να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο
κτείνω → **ξ**κτονα

4. τρία σύμφωνα

στρατεύω → **ξ**στράτευκα

III. Χρονική αύξηση

Τα φωνήεντα και οι δίφθογγοι
παίρνουν χρονική αύξηση

ἀθροίζω → ἤθροικα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στα σύνθετα ή παρασύνθετα ρήματα με α' συνθετικό πρόθεση ο αναδιπλασιασμός μπαίνει μετά την **πρόθεση**, π.χ. ἀπο-γράφω → ἀπο-**γέ**-γραφα.

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται στον αναδιπλασιασμό που παίρνουν τα ρήματα που **αρχίζουν από δασέα σύμφωνα (χ, φ, θ), τα οποία τρέπονται στα αντίστοιχα ψιλά (κ, π, τ)**:

χ → κ   χορεύω → κε-χόρευκα
φ → π   φυλάττω → πε-φύλαχα
θ → τ   θύω → τέ-θυκα

Μορφή αναδιπλασιασμού είναι και ο αττικός, όπου ρήματα που αρχίζουν από ε, ο, α, στους συντελικούς χρόνους επαναλαμβάνουν τους δυο πρώτους φθόγγους του θέματος και ταυτόχρονα τρέπουν σε μακρό το αρχικό φωνήεν:

ο → ω

ε → η

α → η

π.χ. ἀκούω → ἀκήκοα

2. Οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ Ε.Φ.

Αναδιπλασιασμός + Θέμα + καταλήξεις

ΤΕ

ΤΟΞΕΥ

ΚΑ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΥ Ε.Φ.

Συλλαβική αύξηση + αναδιπλασιασμός + θέμα + καταλήξεις

Ξ

ΤΕ

ΤΟΞΕΥ

ΚΕΙΝ

Κλίση

οριστική παρακειμένου

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΑ

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΑΣ

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕ

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΑΜΕΝ

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΑΤΕ

ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΑΣΙ(Ν)

οριστική υπερσυντελικού

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΙΝ

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΙΣ

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΙ

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΜΕΝ

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΤΕ

Ξ-ΤΕ-ΤΟΞΕΥ-ΚΕΣΑΝ

3. Οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων

ΧΕΙΛΙΚΟΛΗΚΤΑ: Σχηματίζουν την οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού με μετατροπή του χειλικού χαρακτήρα του θέματος σε -φ-

π.χ. τρίβω → τέ-τριφ-α → Ξ-τε-τρίφ-ειν.

ΟΔΟΝΤΙΚΟΛΗΚΤΑ: Σχηματίζουν την οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού με τον χρονικό χαρακτήρα -κ-, αφού προηγουμένως **αποβάλουν τον οδοντικό χαρακτήρα**

π.χ. πείθω → πέ-πει-κα → Ξ-πε-πεί-κειν

ΟΥΡΑΝΙΚΟΛΗΚΤΑ: Σχηματίζουν την οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού με μετατροπή του ουρανικού χαρακτήρα του θέματος σε -χ-

π.χ. κηρύττω → κε-κήρυχ-α → Ξ-κε-κηρύχ-ειν

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 75)

1. Να κλίνετε την οριστική του παρακειμένου και του υπερσυντελικού των ρημάτων:
ιδρύω, κωλύω, πράττω.

Παρακείμενος: ίδρυκα / ίδρυκας / ίδρυκε / ιδρύκαμεν / ιδρύκατε / ιδρύκασιν

Υπερσυντέλικος: ιδρύκειν / ιδρύκεις / ιδρύκει / ιδρύκεμεν / ιδρύκετε / ιδρύκεσαν

Παρακείμενος: κεκώλυκα / κεκώλυκας / κεκώλυκε / κεκωλύκαμεν / κεκωλύκατε / κεκωλύκασιν

Υπερσυντέλικος: έκεκωλύκειν / έκεκωλύκεις / έκεκωλύκει / έκεκωλύκεμεν / έκεκωλύκετε / έκεκωλύκεσαν

Παρακείμενος: πέπραχα / πέπραχας / πέπραχε / πεπράχαμεν / πεπράχατε / πεπράχασιν

Υπερσυντέλικος: έπεπράχαιν / έπεπράχεις / έπεπράχει / έπεπράχεμεν / έπεπράχετε / έπεπράχεσαν

2. Να μεταφέρετε τα ρήματα από την οριστική του ενεστώτα στην οριστική των χρόνων που ζητούνται.

- τaráττει / τετάραχε / έτεταράχει
- βλάπτομεν / βεβλάφαμεν / έβεβλάφαμεν
- σπουδάζετε / έσπουδάκατε / έσπουδάκετε
- πταΐουσιν / έπταΐκασιν / έπταΐκεσαν

3. Στις προτάσεις που ακολουθούν να συμπληρώσετε τον σωστό τύπο της οριστικής του παρακειμένου.

- 'Η πόλις ήμῶν σύμπασαν τήν 'Ελλάδα πολλάκις ἤδη σέσωκε (σώζω).
- 'Ημεῖς έστρατεύκαμεν (στρατεύω) ἐπὶ βασιλέα.
- 'Υμεῖς ταῦτα πεπρέχατε (πράττω) κατὰ τοὺς θεῶν ὅρκους.
- Σὺ δὲ πεφρόντικας (φροντίζω), ὥστε μηδὲν τῶν ἐπιτηδείων ἐλλείπειν (= ὥστε να μη λείπει τίποτε ἀπὸ τα ἀναγκαῖα).
- 'Αλκιβιάδης βέβλαφε (βλάπτω) τοὺς συνόντας (= αὐτοὺς που τον συναναστρέφονται).

4. Να συμπληρώσετε οριζοντίως τους αντίστοιχους τύπους των άλλων χρόνων των παρακάτω ρημάτων.

- γυμνάζεις / ἐγύμναζες / γυμνάσεις / ἐγύμνασας / γεγύμνακας / ἐγεγυμνάκεις
- πιστεύουσιν / ἐπίστευον / πιστεοῦσουσιν / ἐπίστευσαν / πεπιστεύκασιν / ἐπεπιστεύκεσαν
- σκευάζει / ἐσκεύαζε / σκευάσει / ἐσκεύασε / ἐσκεύακε / ἐσκευάκει
- διαπράττομεν / διεπράττομεν / διαπράξομεν / διεπράξαμεν / διαπεπράχαμεν / διεπεπράχεμεν
- κηρύττομεν / ἐκηρύττομεν / κηρύξομεν / ἐκηρύξαμεν / κεκηρύχαμεν / ἐκεκηρύχεμεν
- θύετε / ἐθύετε / θύσετε / ἐθύσατε / τεθύκατε / ἐτεθύκετε

5. Να μεταφέρετε τα υπογραμμισμένα ρήματα στην οριστική του παρακειμένου και του υπερσυντελικού.

- Ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω (= τόσο μεγάλη εμπιστοσύνη έχω στον εαυτό μου), ὥστε σύνειμι ἀδεῶς (= συναναστρέφομαι χωρίς φόβο) τοῖς πονηροτάτοις.
(**πεπίπστευκα / ἐπεπιστεύκειν**)
- Θαυμάζω δὲ Λακεδαιμονίων πάντων μάλιστα. (**τεθαύμακα / ἐτεθαυμάκειν**)
- Καὶ οὐ τοῦτο μόνο συνεβούλευον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔδωκα τριάκοντα δραχμὰς ἐκατέρῳ. (**συμβεβούλευκον / συνεβεβουλεύκειν**)
- Τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ἰδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει.
(**βέβλαφε / ἐβεβλάφει**)

6. Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα στην α.ε.

- έχει αλλάξει (ἀλλάττω) - **ἥλλαχε**
- έχουμε φυλάξει (φυλάττω) - **πεφυλάχαμεν**
- είχες καταδιώξει (διώκω) - **ἐδεδιώχεις**
- είχαν γράψει (γράφω) - **ἐγεγράφεσαν**

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε βήμα-βήμα τον Παρακείμενο των παρακάτω ρημάτων χρησιμοποιώντας σωστά τον αναδιπλασιασμό του αρχικού συμφώνου και την τελική κατάληξή του.

λύω → .....
 πιστεύω → .....
 βουλεύω → .....
 κελεύω → .....

2. Να σχηματίσετε τον Παρακείμενο και τον Υπερσυντέλικο των παρακάτω ρημάτων δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή τόσο στην αρχική αύξηση και τον αναδιπλασιασμό όσο και στην τελική κατάληξη -κα, -χα, -φα.

	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
χορεύω		
πράττω		
τάττω		

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Ο Σωκράτης για τη φιλία

Ξενοφών, Ἀπομνημονεύματα 2.4.1-7 (διασκευή)

Τι θα μάθεις: Για την αξία της φιλίας

Το κείμενο

Τοῦτο μὲν πολλῶν ἀκούω, ὥς πάντων κτημάτων κράτιστόν ἐστι φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός, παντὸς δὲ μᾶλλον ἐπιμέλονται οἱ πολλοὶ ἢ φίλων κτήσεως. Καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγρούς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη ἐπιμελῶς κτῶνται, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, οὐχ ὅπως κτήσωνται φροντίζουσι. Καίτοι ποῖος ἵππος ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; Ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνουν καὶ παραμόνιμον; Ἡ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ καί, ἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ, συνεπισχύει, ἂν τέ τις φόβος ταραττή, συμβοηθεῖ, καὶ εὖ μὲν πράττοντα πλείστα εὐφραίνει, σφαλλόμενον δὲ πλείστα ἐπανορθοῖ. Ἄλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλείστοι ἐπιμέλονται.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Αντίφαση που διαπιστώνει ο Σωκράτης σχετικά με την φιλία

Τοῦτο μὲν πολλῶν ἀκούω,

ὥς πάντων κτημάτων κράτιστόν

κτημάτων: κτῆμα = απόκτημα

κράτιστον < υπερθ. του ἀγαθός = σημαντικός

ἔστι φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός,

παντὸς δὲ μᾶλλον ἐπιμέλονται οἱ πολλοὶ

ἐπιμέλονται < του ρ. ἐπιμελοῦμαι = φροντίζω

ἢ φίλων κτήσεως.

κτήσεως < κτήσις = απόκτηση

Καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα

ἀνδράποδον = ο δούλος

καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη ἐπιμελῶς κτῶνται,

βοσκήματα < το βόσκημα = το ζώο

κτῶνται < του ρ. κτῶμαι = αποκτώ

φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν,

φασιν < του ρ. φημί = ισχυρίζομαι

οὐχ ὅπως κτήσωνται φροντίζουσι.

Αυτά βέβαια ακούω από πολλούς,

ὅτι από όλα τα **αποκτήματα το σημαντικότερο**

εἶναι ο φίλος ο σαφής και ο καλός

ὁμως περισσότερο **φροντίζουν** οι πιο πολλοί για οτιδήποτε άλλο

παρά για την **απόκτηση** φίλων.

Και σπίτια και αγρούς και **δούλους**

και **ζώα** και σκεύη με φροντίδα **αποκτούν**

τον φίλο, ὁμως, **ισχυρίζονται** ὅτι εἶναι το μεγαλύτερο ἀγαθό

πώς να το αποκτήσουν, δε φροντίζουν.

2^η Ενότητα: Η αξία του φίλου κατά τον Σωκράτη

Καίτοι ποῖος ἵππος ἢ ποῖον ζευγος οὕτω χρήσιμον

ἵππος = το ἄλογο

ζευγος = ζευγάρι ζώων για αγροτικές δουλειές

ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος;

χρηστὸς = ἐνάρετος

Ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως

ἀνδράποδον = ο δούλος

Κι ὁμως ποιο ἄλογο ἢ ποιο ζευγάρι ζώων ἔτσι χρήσιμο (θα εἶναι)

ὅπως ο **ἐνάρετος** φίλος;

Ποιος δούλος ἔτσι

εὖνουν καὶ παραμόνιμον;

εὖνουν < του επιθ. εὖνους = καλοπροαίρετος

παραμόνιμον < του επιθ. παραμόνιμος = πιστός

καλοπροαίρετος και πιστός (είναι);

Ἦ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον;

Πάγχρηστον < του επιθ. πάγχρηστος

= χρήσιμος σε όλα

Ἦ ποιο ἄλλο ἀπόκτημα εἶναι **χρήσιμο σε όλα;**

Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν

τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ

τὸ ἐλλείπον = η ἀνάγκη

Ο καλὸς φίλος τάσσει τον εαυτό του προς

κάθε **ανάγκη** του φίλου

καί, ἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη,

δέη < του απρ. ρ. δεῖ = πρέπει

και, αν **θα πρέπει** να πράξει καλά

συνεπισχύει, ἂν τέ τις φόβος ταραττή

συνεπισχύει < του ρ. συνεπισχύω

= ενισχύω κάποιον βοηθώντας τον

και να **ενισχύει βοηθώντας τον**, αν κάποιος φόβος τον ταραξεί

συμβοηθεῖ καὶ εὖ μὲν πράττοντα

πλεῖστα εὐφραίνει,

εὐφραίνει < του ρ. εὐφραίνω = χαίρομαι

τον βοηθά μαζί με άλλους και όταν ευτυχεί

περισσότερο **χαίρεται**,

σφαλλόμενον δὲ πλεῖστα ἐπανορθοῖ.

σφαλλόμενον <μτχ του σφάλλομαι=κάνω λάθος

ἐπανορθοῖ < του ρ. ἐπανορθῶ = ξαναπροσπαθῶ

ὅταν κάνει λάθος όμως, περισσότερο ξαναπροσπαθεί.

Ἄλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν

ἐνιοι < αόριστη αντωνυμία = μερικοί

πειρῶνται < του ρ. πειρῶμαι= προσπαθῶ

Αλλά όμως **μερικοί προσπαθούν να** θεραπεύσουν τα δέντρα

τοῦ καρποῦ ἔνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος,

ἔνεκεν = εξαιτίας

παμφορωτάτου < υπερθ.του επιθ.πάμφορος

= αυτός που παράγει καρπούς

εξαιτίας του καρπού τους, ενώ το κτήμα που παράγει **κάθε λογής καρπούς**

ὃ καλεῖται φίλος,

το οποίο λέγεται φίλος

ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

ἀνειμένως = με βραδύτητα

αργά και **με βραδύτητα** οι περισσότεροι φροντίζουν.

Νόημα με λίγα λόγια

Ο Σωκράτης αναφέρει ότι **φίλος** είναι αυτός που είναι σημαντικότερος από όλα τα υλικά αγαθά

⇒ **όμως** όλοι επιθυμούν χωράφια, πλούτη και όχι **φίλους**

Γιατί είναι σημαντικός ο καλός φίλος;

- ✓ φροντίζει για την κάλυψη των αναγκών του φίλου του
- ✓ χαίρεται με τη χαρά του φίλου του
- ✓ όταν λυπάται, φροντίζει να τον κάνει να αισθανθεί καλά.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 77)

1. Ποια αντίφαση διαπιστώνει ο Σωκράτης ανάμεσα σε όσα ακούει να λέγονται για τη φιλία και σε όσα βλέπει να συμβαίνουν;

Ο Σωκράτης διαπιστώνει μια αντίφαση μεταξύ των όσων λέγονται και συμβαίνουν με τους φίλους. Δηλαδή, οι άνθρωποι ενώ θέλουν φίλους, δεν καλλιεργούν τη φιλία και ψάχνουν μόνο τα υλικά αγαθά, δηλαδή αγοράζουν σπίτια, αγρούς και ζώα και αδιαφορούν για την πραγματική φιλία.

2. Γιατί ο καλός και πιστός φίλος είναι αναντικατάστατος κατά τον Σωκράτη; Ποια επιχειρήματα προβάλλει, για να ενισχύσει την άποψή του;

Σύμφωνα με τον Σωκράτη ο καλός και πιστός φίλος είναι αναντικατάστατος, γιατί σε όλες τις σημαντικές στιγμές του φίλου του είναι εκεί. Πιο συγκεκριμένα, στη λύπη του δίνει θάρρος για να αισθανθεί καλύτερα και να προχωρήσει μπροστά και στη χαρά χαίρεται μαζί του και το δείχνει.

3. Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει μια φιλική σχέση στην εποχή μας;

Στην εποχή μας οι φιλικές σχέσεις είναι πολύ δύσκολες. Αρχικά, λόγω του γρήγορου ρυθμού ζωής οι άνθρωποι δε βλέπονται συχνά και αποξενώνονται με αποτέλεσμα να μην χτίζονται ουσιαστικές φιλικές σχέσεις. Επιπλέον, επικρατεί το συμφέρον με αποτέλεσμα οι περισσότεροι απλά να έχουν κάποιους φίλους για τις εξόδους τους.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να απαντήσεις με σωστό ή λάθος στις παρακάτω ερωτήσεις.

- ✎ α. Ο φίλος είναι πιο σημαντικός από τα υλικά αγαθά
- ✎ β. Όλους τους φίλους οφείλουμε να τους εμπιστευόμαστε
- ✎ γ. Τα υλικά αγαθά αγαπούν όλοι και δεν προτιμούν τους φίλους

☐
☐
☐

2. Θυμήσου ότι η νέα ελληνική είναι εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής. Προσπάθησε να βρεις μέσα στο αρχαίο κείμενο τις παρακάτω λέξεις.

ο καλύτερος
το σπίτι
ισχυρίζονται
σφάλμα
πράξη
απόπειρα

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: **κτάομαι, κτῶμαι [= αποκτώ]**

Αρχαία ελληνική

- ♦ **κτητικός:** το συναίσθημα, το αποτέλεσμα ή το κίνητρο της κτητικής συμπεριφοράς ή πρόθεσης, η ανάγκη και η τάση κάποιου να του ανήκουν όλα
- ♦ **κτηνώδης -ης -ες:** για τρόπο ενέργειας, συμπεριφορά κτλ., που δεν ταιριάζει με την ανώτερη ηθική και πνευματική υπόσταση του ανθρώπου
- ♦ **ἀκτήμονας** ο: ο γεωργός που δεν έχει στην ιδιοκτησία του καλλιεργήσιμη γη

Νέα ελληνική

- ♦ **κτητορικός:** που ανήκει ή αναφέρεται στον κτήτορα
- ♦ **αποκτώ & -άω, -ιέμαι** αόρ. και **απέκτησα & -ώμαι & αποχτώ & -άω, -ιέμαι:** γίνομαι κάτοχος κάποιου πράγματος (που προηγουμένως δεν είχα)
- ♦ **κτηματαγορά** η: το σύνολο των τιμών και των όρων που έχουν σχέση με την αγοραπωλησία ακινήτων
- ♦ **κτηματολόγιο** το: καταγραφή με την οποία καθορίζονται η θέση, η έκταση, η αξία και η κυριότητα των κτημάτων μιας περιοχής
- ♦ **κοινοκτημοσύνη** η: σε ένα κοινωνικό σύνολο

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 78)

1. Να γράψετε τι δηλώνουν τα παράγωγα ουσιαστικά ή κτήσις, ό κτήτωρ, τò κτήμα σε σχέση με όσα διδαχτήκατε σε προηγούμενες Ενότητες (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση κτλ.).

ή κτήσις	→	ενέργεια/κατάσταση
ό κτήτωρ	→	πρόσωπο που ενεργεί
τò κτήμα	→	αποτέλεσμα ενέργειας

2. Να εξηγήσετε σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις.

- ✓ **Υπερασπίζομαι τα κεκτημένα μου:** Υπερασπίζομαι όσα έχω κατακτήσει (δικαιώματα, υπάρχοντα κτλ)
- ✓ **Λόγω κεκτημένης ταχύτητας:** Λόγω βιασύνης
- ✓ **Κτήμα ες αεί:** Ένα δημιούργημα που θα μείνει στις επόμενες γενιές

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από αυτές που σας δίνονται στο πλαίσιο, αφού τις προσαρμόσετε στην κατάλληλη πτώση και -στην περίπτωση των επιθέτων- στο κατάλληλο γένος.

- ✓ Οι αντωνυμίες που φανερώνουν τον κτήτορα ονομάζονται κτητικές αντωνυμίες.
- ✓ Τονίστηκε η επιτακτική ανάγκη σύνταξης εθνικού κτηματολογίου.
- ✓ Θεωρούσε σπουδαιότερο κτήμα του το υπερπολυτελές αυτοκίνητό του.
- ✓ Μετά από πολλά χρόνια σκληρής προσπάθειας απέκτησε τις απαραίτητες γνώσεις, ώστε να αντιμετωπίζει τα προβλήματα αποτελεσματικά.

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να εξηγήσετε τη χρήση στις παρακάτω φράσεις.

Αμφισβητεί τα κεκτημένα του →	
Η κτηνωδία δεν είχε τέλος →	

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από αυτές που σας δίνονται στην παρένθεση (κτηματολόγιο, αποκτήσω, κτήμα, κτηματίας).

- α.** Σύντομα θα _____ μια τεράστια βιβλιοθήκη
- β.** Αυτός έχει πολλά _____ και ασχολείται με γεωργικές εργασίες και για αυτό είναι _____.
- γ.** Όποιος δεν έχει δηλώσει στο _____ τα κτήματά του κινδυνεύει με πρόστιμο.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 79)

1. Να συμπληρώσετε τους πίνακες με κατάλληλες παράγωγες λέξεις της α.ε.

↓	Πρόσωπο που ενεργεί	↓	Ενέργεια / κατάσταση	↓	Όργανο ή μέσο
αγοράζω	αγοραστής	λαμβάνω	λήψις	ξύω	ξύστρα
γεννάω, -ῶ	γεννήτωρ, γονεύς	κρούω	κρούσις	αποβαίνω	αποβάθρα
φονεύω	φονεύς	λέγω	λέξις	σκάπτω	σκαπάνη
ήγοῦμαι	ηγέτης, ήγεμών	χαίρω	χαρά		

2. Να ενώσετε τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. με τη σωστή κατηγορία σημασίας.

- ✓ **Τόπος ενέργειας:** ὀρχήστρα, βουλευτήριον, παλαίστρα, βᾶθρον
- ✓ **Όργανο ή μέσο ενέργειας:** φόβητρο, τα κόμιστρα, ἀγχόνη
- ✓ **Πρόσωπο που ενεργεί:** τροφός
- ✓ **Αποτέλεσμα ενέργειας:** δόγμα, ψεύδος, νόμισμα, βῆμα

3. Να εντάξετε, ανάλογα με τη σημασία τους, τα παρακάτω ουσιαστικά στην κατάλληλη στήλη.

- ✓ **Υποκοριστικά:** ἀσπίδιον, ἵππάριον, παιδίσκη, πυργίσκος, γραῖδιον, σωματίον
- ✓ **Περιοριστικά:** παρθενών
- ✓ **Τοπικά:** πρυτανεῖον, γυμνάσιον
- ✓ **Παρώνυμα:** τεχνίτης, θιασώτης
- ✓ **Εθνικά:** Σταγειρίτης, Κροτωνιάτης

4. Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά από τα επίθετα.

- ✓ κακός > κακία
- ✓ εὐγενής > εὐγένεια
- ✓ εὖνους > εὖνοια
- ✓ ἄφρων > ἀφροσύνη
- ✓ εὖπορος > εὐπορία

5. Χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες καταλήξεις από τη στήλη Β να σχηματίσετε ρήματα παράγωγα από τα ουσιαστικά της στήλης Α. Να χρησιμοποιηθούν όλες οι καταλήξεις.

- ✓ πόνος → πονῶ
- ✓ σῆμα → σημαίνω
- ✓ βαρύς → βαρύνω
- ✓ βασιλεύς → βασιλεύω
- ✓ ἐλπίς → ἐλπίζω

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 80-81)

1. Να κλίνετε τα ονομαστικά σύνολα: ὁ ἀγαθὸς φίλος, τὸ μέγιστον ἀγαθόν.

- ✎ ὁ ἀγαθὸς φίλος / τοῦ ἀγαθοῦ φίλου / τῷ ἀγαθῷ φίλῳ / τὸν ἀγαθὸν φίλον / ὃ ἀγαθὲ φίλε // οἱ ἀγαθοὶ φίλοι / τῶν ἀγαθῶν φίλων / τοῖς ἀγαθοῖς φίλοις / τοὺς ἀγαθοὺς φίλους / ὧ ἀγαθοὶ φίλοι
- ✎ τὸ μέγιστον ἀγαθόν / τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ / τῷ μεγίστῳ ἀγαθῷ / τὸ μέγιστον ἀγαθόν / ὧ μέγιστον ἀγαθόν // τὰ μέγιστα ἀγαθὰ / τῶν μεγίστων ἀγαθῶν / τοῖς μεγίστοις ἀγαθοῖς / τὰ μέγιστα ἀγαθὰ / ὧ μέγιστα ἀγαθὰ

2. Να εντοπίσετε τα δευτερόκλιτα επίθετα του κειμένου της Ενότητας και να τα γράψετε στο ίδιο γένος και στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

κράτιστον → **κράτιστα**

φίλος → **φίλοι**

ἀγαθὸς → **ἀγαθοὶ**

μέγιστον → **μέγιστα**

χρήσιμον → **χρήσιμα**

χρηστὸς → **χρηστοὶ**

παραμόνιμον → **παραμόνιμα**

πάγχρηστον → **πάγχρηστα**

πλείστα → **πλείστον**

παμφορωτάτου → **παμφορωτάτων**

πλείστοι → **πλείστος**

3. Να γράψετε τις παρακάτω λέξεις στη γενική και δοτική ενικού.

τοὺς ἀγρούς → **τοῦ ἀγροῦ | τῷ ἀγρῷ**

ἡ οἰκία → **τῆς οἰκίας | τῇ οἰκίᾳ**

τὰ ἀνδράποδα → **τοῦ ἀνδραπόδου | τῷ ἀνδραπόδῳ**

τοῦ ἵππου → **τοῦ ἵππου | τῷ ἵππῳ**

ὧ φόβε → **τοῦ φόβου | τῷ φόβῳ**

τοῖς δένδροις → **τοῦ δένδρου | τῷ δένδρῳ**

τοῦ καρποῦ → **τοῦ καρποῦ | τῷ καρπῷ**

4. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα.

- ✎ οὗτος ὁ ποταμὸς / τούτου τοῦ ποταμοῦ / τούτῳ τῷ ποταμῷ / τοῦτον τὸν ποταμὸν // οὗτοι οἱ ποταμοὶ / τούτων τῶν ποταμῶν / τούτοις τοῖς ποταμοῖς / τούτους τοὺς ποταμοὺς
- ✎ αὕτη ἡ εὐφορος χώρα / ταύτης τῆς εὐφόρου χώρας / ταύτῃ τῇ εὐφόρῳ χώρᾳ / ταύτην τὴν εὐφορον χώραν // αὗται αἱ εὐφοροὶ χῶραι / τούτων τῶν εὐφόρων χωρῶν / ταύταις ταῖς εὐφόροις χώραις / ταύτας τὰς εὐφόρους χώρας

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με τον κατάλληλο τύπο της δεικτικής αντωνυμίας οὗτος, αὕτη τοῦτο.

- ☒ Δαρεῖος οὐκ ἦλθεν εἰς ταύτην τὴν οἰκίαν.
- ☒ Καὶ τῆς νυκτὸς ταύτης οὐδεὶς ἐκοιμήθη.
- ☒ Τὰ παιδιά ταῦτα οὐκ ἐγίνωσκον τοὺς κινδύνους.
- ☒ Ἀλκιβιάδης ἐν ταύταις ταῖς ὁδοῖς ἐπορεύετο.

6. Να εντοπίσετε τα δευτερόκλιτα επίθετα του κειμένου της Ενότητας και να τα γράψετε στο ίδιο γένος και στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

τάττει / ἔταττε / τάξει / ἔταξε / τάταχε / ἔτετάχει

συνεπισχύεις / συνεπίσχυες / συνεπισχύσεις / συνεπίσχυσας / συνεπίσχυκας / συνεπισχύκεις

θεραπαύουσι / ἐθεράπευον / θεραπεύσουσι / ἐθεράπευσαν / τεθεραπεύκασι / ἔτεθεραπεύκεσαν

7. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην οριστική ενεστώτα και μέλλοντα (στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό).

Τῆς πόλεως ἦρχον οἱ πλούσιοι. (ἄρχουσι | ἄρξουσι)

Οὐκ ἔπεισαν τοὺς συμμάχους οἱ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις. (πείθουσι | πείσουσι)

Δαρεῖος ἔπεμψεν ἄγγελον εἰς τὰς Ἀθήνας. (πέμπει | πέμψει)

Οἱ Πέρσαι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον τοῖς Ἀθηναίοις. (κηρύττουσι | κηρύξουσι)

Οἱ παῖδες ἐφύλαξαν τὰς τοῦ πατρὸς συμβουλὰς. (φυλάττουσι | φυλάξουσι)

8. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην οριστική παρατατικού και αορίστου (στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό).

Ὁ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ. (ἔταττε | ἔταξε)

Οἱ σύμμαχοι κινδυνεύουσιν. (ἐκινδύνευον | ἐκινδύνευσαν)

Ὁ παιδοτρίβης τοὺς παῖδας γυμνάζει. (ἐγύμναζε | ἐγύμνασε)

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν. (ἐπίστευον | ἐπίστευσα)

Ἀγαμέμνων τὴν θυγατέρα Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι θύει. (ἔθυε | ἐθυσσε)

9. Να μεταφέρετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού (στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό).

Τὰ συσσίτιά τε ὑμῖν συντάττει (= προστάζει να οργανωθούν) ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὄπλων ἕξιν (= συνήθεια). **(συντέταχε | συνετετάχει)**

Ἕνιοι (= μερικοί) δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκβαλόντες (= αφοῦ τραβήξουν) μάχαιραν ἢ τι τῶν ἄλλων ὄπλων παραλόγως ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους. **(ἐρρίφασιν | ἐρρίφεσαν)**

Καὶ τὰ Μηδικὰ ἄρματα πείθει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι. **(πέπεικε | έπεπείκει)**

Σὺ δ' οὕτω σφόδρα πιστεύεις τοῖς σεαυτοῦ λόγοις, ὥστε πείσῃς νομίζεις τοὺς δικαστάς. (πεπίστευκας/έπεπιστεύκεις) **(γενόμικας | ένενομίκεις)**

Ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ (= στη φυλακή) πλείω (= περισσότερο) χρόνον ἢ ἕξω διατρίβει (= περνάει τον καιρό του). **(διατέτριφε | διετετρίφει)**

10. Εάν συμπληρώσετε στα τετραγωνίδια τις λέξεις που ζητούνται, στην έγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί η λέξη που λείπει από τον στίχο «ὦ γλυκύ μου , γλυκύτατόν μου τέκνον».

γ' εν. οριστ. αορ. ρ. τάραττω → **ἐτάραξε**

αιτ. πληθ. β' προσ. προσωπικής αντωνυμίας → **ὑμᾶς**

δοτ. εν. ουσ. ὁ ὑποκριτής → **ὑποκριτῇ**

11. Να μεταφέρετε στον άλλο αριθμό τα δευτερόκλιτα ουσιαστικά και επίθετα του κειμένου, διατηρώντας την πτώση και το γένος (στα επίθετα).

Καὶ τροφὸς (**τροφοῖ**) καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς (**παιδαγωγοὶ**) καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται (= αγωνίζονται), ὅπως βέλτιστος (**βέλτιστοι**) ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον (**ἔργα**) καὶ λόγον (**λόγους**) διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι (= υποδεικνύοντας) ὅτι τὸ μὲν δίκαιον (**δίκαια**), τὸ δὲ ἄδικον (**ἄδικα**), καὶ τόδε μὲν καλόν (καλὰ), τόδε δὲ αἰσχρόν (**αἰσχροῖα**), καὶ τόδε μὲν ὄσιον (**ὄσια**), τόδε δὲ ἀνόσιον (**ἀνόσια**), καὶ τὰ μὲν ποίει (= να τα κάνεις), τὰ δὲ μὴ ποίει.

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να γραφεί η γενική και η δοτική των ουσιαστικών.

	γενική	δοτική
τούς ανθρώπους		
τοῖς ἀγαθοῖς		
τῶν θαλασσῶν		
τῷ ποταμῷ		

2. Να γίνει η χρονική αντικατάσταση στα ρήματα *τάττει, πράττομεν, ἄρχετε*.

	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος
<i>τάττει</i>					
<i>πράττομεν</i>					
<i>ἄρχετε</i>					

ΕΝΟΤΗΤΑ 11: Η αγάπη του Αλεξάνδρου για τον Βουκεφάλα

Σημ.: Τα Ετυμολογικά της ενότητας δε διδάσκονται

Τι θα μάθεις: Για τον στενό δεσμό μεταξύ του Αλεξάνδρου και του αλόγου του, Βουκεφάλα

Το κείμενο

Ἵνα δὲ ἡ μάχη συνέβη καὶ ἔνθεν ὀρμηθεὶς ἐπέρασεν τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν πόλεις ἔκτισεν Ἀλέξανδρος. Καὶ τὴν μὲν Νίκαιαν τῆς νίκης τῆς κατ' Ἰνδῶν ἐπώνυμον ὠνόμασε, τὴν δὲ Βουκεφάλαν ἐς τοῦ ἵππου τοῦ Βουκεφάλα τὴν μνήμην, ὅς ἀπέθανεν αὐτοῦ ὑπὸ καύματος τὲ καὶ ἡλικίας καματηρὸς γενόμενος, πολλὰ δὲ πρόσθεν ξυγκαμῶν τὲ καὶ συγκινδυνεύσας Ἀλεξάνδρῳ, ἀναβαινόμενός τε πρὸς μόνου Ἀλεξάνδρου, ὅτι τοὺς ἄλλους πάντας ἀπηξίου ἀμβάτας, καὶ μεγέθει μέγας καὶ τῷ θυμῷ γενναῖος. Σημεῖον δὲ οἱ ἦν βοὸς κεφαλὴ ἐγκεχααραγμένη, ἐφ' ὅτῳ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο λέγουσιν ὅτι ἔφερον οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι λευκὸν σῆμα εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, μέλας ὢν αὐτός, ἐς βοὸς κεφαλὴν μάλιστα εἰκασμένον. Οὗτος ὁ ἵππος ἐν τῇ Οὐξίων χώρᾳ ἀφανὴς ἐγένετο Ἀλεξάνδρῳ, καὶ Ἀλέξανδρος προεκήρυξεν ἀνὰ τὴν χώραν πάντας ἀποκτενεῖν Οὐξίους, εἰ μὴ ἀπάξουσιν αὐτῷ τὸν ἵππον. Τοσῆδε γὰρ σπουδὴ Ἀλεξάνδρῳ ἀμφ' αὐτὸν ἦν.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Πώς πέθανε ο Βουκεφάλας;

Ἴνα δὲ ἡ μάχη συνέβη

Ἴνα δὲ = εκεί όπου

Εκεί όπου έγινε η μάχη,

καὶ ἔνθεν ὀρμηθεὶς ἐπέρασεν

ὀρμηθεὶς < μτχ το ρ. ὀρμῶμαι = επιτίθεμαι

και από εκεί **αφού επιτέθηκε** πέρασε

τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν πόλεις ἔκτισεν Ἀλέξανδρος.

τον Ὑδάσπη ποταμό , ἔχτισε πόλεις ο
Αλέξανδρος.

Καὶ τὴν μὲν Νίκαιαν τῆς νίκης

τὴν μὲν = στη μια

Και **στη μια** πόλη της Νίκαιας από τη νίκη

τῆς κατ' Ἰνδῶν ἐπώνυμον ὠνόμασε,

ἐπώνυμον = το όνομα

του κατά των Ινδών έδωσε **το όνομα**,

τὴν δὲ Βουκεφάλαν ἐξ τοῦ ἵππου

και την άλλη (την ονόμασε) Βουκεφάλα για
του αλόγου

τοῦ Βουκεφάλα τὴν μνήμην

του Βουκεφάλα την ανάμνηση,

ὃς ἀπέθανεν αὐτοῦ ὑπὸ καύματος

ὃς = ο οποίος

αὐτοῦ = εκεί

καύματος < το καῦμα = καύσωνας

ο οποίος πέθανε **εκεί** από τον **καύσωνα**

τὲ καὶ ἡλικίας καματηρὸς γενόμενος,

ἡλικίας = τα γειρατεία

καματηρὸς = καταβεβλημένος

και από **τα γηρατεία** **επειδή** καταβλήθηκε

πολλὰ δὲ πρόσθεν ξυγκαμῶν τὲ

ξυγκαμῶν < μτχ. αορ. του ρ. ξυγκάμνω

= υποφέρω μαζί

και πολλά από πριν αφού **υπέφερε**

καὶ συγκινδυνεύσας Ἀλεξάνδρῳ,

συγκινδυνεύσας < μτχ. αορ. του ρ. συγκινδυνεύω

= κινδυνεύω μαζί

και **αφού κινδύνευσε μαζί** με τον Αλέξανδρο

ἀναβαινόμενός τε πρὸς μόνου Ἀλεξάνδρου,
ἀναβαινόμενός < μτχ του ἀναβαίνομαι = ιππεύω

και τον οποίο **ίππευε** μόνο ο Αλέξανδρος

ὅτι τοὺς ἄλλους πάντας ἀπηξίου ἀμβάτας,
ἀπηξίου < πρτ. του ρ. ἀπαξιῶ = ἀπαξιῶνω
ἀμβάτας < ἀμβάτης = ἀναβάτης

επειδὴ ὅλους τους ἄλλους **ἀναβάτες** τους
ἀπαξίῶνε

καὶ μεγέθει μέγας καὶ τῷ θυμῷ γενναῖος.

και μεγαλόσωμος και δυνατός (ήταν).

2^η Ενότητα: Η περιγραφή του Βουκεφάλα

Σημεῖον δὲ οἱ ἦν βοὸς κεφαλὴ ἐγκεχαραγμένη,
σημεῖον = ἀπόδειξη
οἱ < δοτ. εν. γ' πρ. της προσ αντ. = αὐτός
βοὸς < βοῦς = το βόδι
ἐγκεχαραγμένη < μτχ. παθ. πρκ του ρ.
ἐγχαράσσομαι=χαράσσομαι

Απόδειξη ήταν το σημάδι βοδιού **χαραγμένο**

ὅτι ἔφερεν οἱ δὲ λέγουσιν

ὅτι ἔφερε ἄλλοι ὅμως λένε

ὅτι λευκὸν σῆμα εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς,
σῆμα = σημάδι
κεφαλῆς = κεφάλι

επειδὴ εἶχε λευκό **σημάδι** στο **κεφάλι**

μέλας ὢν αὐτός,
μέλας = ο μαύρος

αν και ήταν **μαύρος**,

ἐς βοὸς κεφαλὴν μάλιστα εἰκασμένον.
εἰκασμένον < μτχ Πρκ του εικάζομαι = μοιάζω

που **έμοιαζε** με κεφάλι βοδιού πάρα πολύ

Οὗτος ὁ ἵππος ἐν τῇ Οὐξίων χώρᾳ

Αυτό το ἄλογο στη χώρα των Ουξίων

ἀφανὴς ἐγένετο Ἀλεξάνδρῳ,

χάθηκε ἀπὸ τον Αλέξανδρο,

καὶ Ἀλέξανδρος προεκήρυξεν ἀνὰ τὴν χώραν
προεκήρυξεν < Αορ. του ρ.προκηρύττω
= διακηρύσσω δημόσια

και ο Αλέξανδρος **διακήρυξε δημόσια** σε ὅλη
τη χώρα

πάντας ἀποκτενεῖν Οὐξίους,

ἀποκτενεῖν < απρ. του ρ. ἀποκτείνω = σκοτώνω

ὅτι **θα σκοτώσει** όλους τους Ουξίους

εἰ μὴ ἀπάξουσιν αὐτῷ τὸν ἵππον.

ἀπάξουσιν < του ρ. ἀπαξιῶ = επιστρέφω κάτι

αν δεν του **επιστρέψουν** το άλογο.

Τοσῆδε γὰρ σπουδὴ Ἀλεξάνδρῳ ἀμφ' αὐτὸν ἦν

σπουδὴ = ενδιαφέρον

ἀμφί = για

Τόσο ἦταν το **ενδιαφέρον** του **για** αυτό.

Νόημα με λίγα λόγια

Ποιος;	Ο Αλέξανδρος
Τι έκανε;	Έχτισε πόλεις κοντά στον Ύδασπη ποταμό και τις ονόμασε: Νίκαια (από τη νίκη του εναντίον των Ινδών) Βουκεφάλα (από το όνομα του αγαπημένου του αλόγου)
Βουκεφάλας	πέθανε από γηρατειά και από καύσωνα ταλαιπωρήθηκε πολύ μαζί με τον Αλέξανδρο ιππέας μόνο ο Αλέξανδρος ήταν δυνατός και μεγαλόσωμος
Λόγοι που ο Αλέξανδρος το ονόμασε έτσι	⇒ είχε πάνω του χαραγμένο το σημάδι βοδιού ⇒ στο κεφάλι του είχε λευκό σημάδι όμοιο με βοδιού
Πώς φαίνεται έμπρακτα η αγάπη του Αλέξανδρου για το άλογο	⇒ το έχασε στη χώρα των Ουξίων ⇒ ανακοίνωσε ότι θα τους σκοτώσει, αν δεν το επιστρέψουν

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 70)

1. Πώς πέθανε ο Βουκεφάλας;

Ο Βουκεφάλας σύμφωνα με το κείμενο πέθανε λόγω πολλών παραγόντων. Αρχικά, από τα γηρατειά και από τον έντονο καύσωνα της περιοχής και ύστερα από τις μεγάλες ταλαιπωρίες που πέρασε στις μάχες με τον Αλέξανδρο. Είναι χαρακτηριστικό ότι αποδεχόταν ως αναβάτη του μόνο τον Αλέξανδρο, γιατί όλους τους άλλους τους θεωρούσε ανάξιους.

2. Σε τι όφειλε το όνομά του το άλογο του Μ. Αλεξάνδρου;

Το όνομά του το όφειλε ο Βουκεφάλας σε δυο λόγους. Καταρχήν, είχε πάνω στο κεφάλι του χαραγμένο το σημάδι του βοδιού και επιπλέον ένα λευκό σημάδι όμοιο με βοδιού. Ήταν, λοιπόν, χαρακτηριστικό του σημείο το σήμα του βοδιού και από αυτό πήρε το όνομά του.

3. Ποιο γεγονός επικαλείται ο Αρριανός, για να καταδείξει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Μ. Αλεξάνδρου για το άλογό του;

Ο Αρριανός αναφέρει ένα γεγονός για να δείξει το ενδιαφέρον του Αλεξάνδρου για το άλογό του. Επειδή χάθηκε στη χώρα των Ουξίων, ανακοίνωσε ότι αν δεν του παραδοθεί, θα τους σκοτώσει όλους. Αυτή η πράξη δείχνει πόσο πολύ αγαπούσε το άλογό του!

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη.

A. Ο Βουκεφάλας ήταν το αγαπημένο άλογο του...

B. Πέθανε από την υπερβολική...

γ. Ο Αλεξάνδρος θα τιμωρούσε τους...

2. Να γράψεις τη σωστή μετάφραση σε κάθε πρόταση.

ὅτι λευκὸν σῆμα εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς •→ .....

.....

ὅς ἀπέθανεν αὐτοῦ ὑπὸ καύματος •→ .....

.....

καὶ μεγέθει μέγας καὶ τῷ θυμῷ γενναῖος •→ .....

.....

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: πόλις

Αρχαία ελληνική

- ♦ **πολίτης:** κάτοικος πόλης που έχει πολιτικά δικαιώματα, ελεύθερος πολίτης
- ♦ **πολιτικός:** αυτός που ανήκει ή αναφέρεται σε πολίτες
- ♦ **πολίτευμα:** το πολιτικό σύστημα οργάνωσης και άσκησης της εξουσίας σε μια χώρα με βάση το σύνταγμά της
- ♦ **πολιτισμός:** το σύνολο των υλικών, πνευματικών, τεχνικών επιτευγμάτων και επιδόσεων, που είναι αποτέλεσμα των δημιουργικών δυνάμεων και των ικανοτήτων του ανθρώπου και που εκφράζεται ιστορικά στους τύπους και στις μορφές οργάνωσης και δράσης της κοινωνίας καθώς και στη δημιουργία (υλικών και πνευματικών) αξιών
- ♦ **άκρόπολη:** το ψηλότερο και οχυρωμένο με τείχος μέρος της αρχαίας πόλης
- ♦ **κωμόπολη:** οικιστική περιοχή μεγαλύτερη από ένα χωριό και μικρότερη από μία πόλη
- ♦ **πολιορκώ:** αποκλείω με στρατιωτικές δυνάμεις (με στρατό ή και με στόλο) μια οχυρωμένη θέση ή περιοχή με σκοπό την κατάληψή της
- ♦ **συμπολίτευση:** το σύνολο των βουλευτών που ανήκουν στην κυβερνητική παράταξη
- ♦ **συμπολίτης:** αυτός που κατοικεί στην ίδια πόλη ή που κατάγεται από την ίδια πόλη με άλλον ή με άλλους και ως προς τη σχέση του με αυτούς

Νέα ελληνική

- ♦ **πολιτική:** η τέχνη και η πρακτική της διακυβέρνησης, δηλαδή της οργάνωσης, της διεύθυνσης και της διοίκησης των ανθρώπινων κοινωνιών
- ♦ **πολιτισμένος -η -ο:** που έχει προηγμένο, ανεπτυγμένο πολιτισμό
- ♦ **πολιτισμικός -ή -ό:** που ανήκει ή που αναφέρεται στον πολιτισμό

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 85)

1. Να γράψετε τι δηλώνουν τα παρακάτω
α.ε. παράγωγα του ρ. πολιτεύω: πολιτεία,
πολίτευμα.

πολιτεία	→	ενέργεια/κατάσταση
πολίτευμα	→	αποτέλεσμα ενέργειας

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α
με τις λέξεις της στήλης Β δημιουργώντας
αποδεκτά ονοματικά σύνολα.

- πολιτιστικός → πρωτεύουσα
- πολιτισμένος → χώρες
- στενή → πολιορκία
- πολιτειακός → θεσμός
- συνήγορος του → πολίτη
- σχέδιο → πόλη

3. Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη από αυτές που
δίνονται στο πλαίσιο.

- ✓ Λίγες πόλεις στην Ελλάδα έχουν σωστό πολεοδομικό σχεδιασμό.
- ✓ Το Παρίσι αποκαλείται «πόλη του φωτός».
- ✓ Η φιλολαϊκή πολιτική της κυβέρνησης απέδωσε καρπούς.
- ✓ Άλλο η πολιτικοποίηση και άλλο η κομματικοποίηση.

4. Να σχηματίσετε στη ν.ε. όσο το δυνατόν περισσότερα ονοματικά σύνολα με τη λέξη
«πολιτικός» και να δώσετε τη σημασία τους. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

- ✓ πολιτικό γραφείο: το γραφείο ενός πολιτικού
- ✓ πολιτικός γάμος: ένας γάμος που δεν περιλαμβάνει θρησκευτική τελετή
- ✓ πολιτικός μηχανικός: ο μηχανικός που ασχολείται με την κατασκευή κτιρίων
- ✓ πολιτικές επιστήμες: οι επιστήμες που ασχολούνται με τις πολιτικές θεωρίες
- ✓ πολιτικός κρατούμενος: αυτός που κρατείται στη φυλακή για πολιτικούς λόγους
- ✓ πολιτικό άσυλο: το δικαίωμα κάποιου που καταζητείται στη χώρα του για πολιτικούς λόγους να ζητήσει καταφύγιο σε μια άλλη χώρα
- ✓ πολιτικός χάρτης: ο χάρτης που δείχνει τους νομούς, τις πόλεις και τις περιφέρειες μιας χώρας
- ✓ πολιτική αγωγή: οι παράγοντες της δίκης από την πλευρά των κατηγορών
- ✓ πολιτικές ελευθερίες: αυτές που σχετίζονται με τα πολιτικά δικαιώματα ενός ανθρώπου, όπως το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι

Επιπλέον λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με την κατάλληλη λέξη.

- α.** Το ωραιότερο σημείο στην Αθήνα είναι το Μουσείο της _____.
- β.** Η ολιγαρχία είναι ένα από τα πολλά _____.
- γ.** Όποιος ανήκει σε μια πόλη και εκφράζει τη γνώμη του έμπρακτα λέγεται _____.

2. Να εντοπιστούν συνώνυμα των παρακάτω λέξεων.

Α. πολιτισμένος	→	
Β. πολιορκώ	→	
Γ. κωμόπολη	→	

Συντακτικό ενότητας

Οι βασικοί όροι μιας απλής πρότασης

Οι βασικοί όροι μιας πρότασης είναι το **ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ** και το **ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ**.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Το βρίσκουμε κάνοντας την ερώτηση «ποιος» και βρίσκεται πάντα σε ονομαστική.

ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ

Το κατηγορημα αναφέρεται στο Υποκείμενο και έχει τις εξής μορφές:

Μόνο ο ρηματικός τύπος

Η πρόταση έχει τη μορφή $\Rightarrow \mathbf{Υ + Ρ}$ (αμετάβατο= χωρίς αντικείμενο)

π.χ. $\odot$ Ο άνήρ δράμει (τρέχει)

Συνδετικό ρήμα με κατηγορούμενο

Όταν το ρήμα είναι συνδετικό (ειμί, γίγνομαι, φαίνομαι), δίνει ιδιότητα στο Υποκείμενο.

π.χ. $\odot$ Πλάτων ἐστί φιλόσοφος.

Μεταβατικό ρήμα και αντικείμενα

Όταν η ενέργεια του ρήματος μεταβαίνει σε πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, τότε το ρήμα λέγεται **μεταβατικό**. Αν παίρνει ένα αντικείμενο λέγεται **μονόπτωτο**, ενώ με δύο λέγεται **δίπτωτο**.

π.χ. $\odot$ Εἶπεν τῷ ἀδελφῷ τοῦτο.

Μεταβατικό ρήμα και αντικείμενο και κατηγορούμενο

Όταν το ρήμα είναι ενεργητικό μεταβατικό και σημαίνει «θεωρώ, αποκαλώ, μετατρέπω» λαμβάνει εκτός από αντικείμενο και κατηγορούμενο.

π.χ. $\odot$ ἀποκαλοῦμεθα τοῦτον Λεωνίδα

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 88-89)

1. Να εντοπίσετε το ρήμα, το υποκείμενο και το κατηγορούμενο στις παρακάτω προτάσεις.

- Οὔτοί (Y) εἰσι (P) πονηροί (K).
- Σὺ (Y) ἀνυπόδητος (K) καὶ ἀχίτων (K) διατελεῖς (P) (= εἶσαι Ὁ πόλεμος (Y) πολλῶν αἵτιος (K) κακῶν γεγένηται (P)).
- Ἐμπόριον (K) ἦν (P) τὸ χωρίον (Y) (= ἡ περιοχή ἦταν ἐμπορικό λιμάνι) καὶ ὥρμουν (P) αὐτόθι (= ἀγκυροβολοῦσαν ἐκεῖ) ὀλκάδες (Y) πολλάι.
- Οἱ Καππαδόκαι (Y) ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι (K) ὀνομάζονται (P).
- Ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχὺς (Y) γηράσκει (P), ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη (Y) ἀγήρατός (K) ἐστι (P).
- Οὐδεὶς (Y) ἔστι (P) μοι ἀλλότριος (K) (= ξένος), ἂν χρηστὸς (K) ᾖ (P).

2. Να συμπληρώσετε το κατηγορούμενο στις παρακάτω προτάσεις.

- Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.
- Μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους ἐστέ;
- Οἱ πρόγονοι ἦσαν σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ.
- Οἱ ἀδικοῦντες τὴν πόλιν ἡμέτεροι ἐχθροὶ εἰσιν.
- Ἐκείνη ἡ γραῦς δικαία ἦν.

3. Να βρεῖτε το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις.

- Ἀλέξανδρος(Y) ἐθήρευεν(P) ἐλάφους(A) ἐν τῷ ὄρει.
- Σωκράτης(Y) διδάσκει(P) τὴν ἀρετὴν(A).
- Ὁ στρατηγὸς(Y) τὴν ἐλληνικὴν δύναμιν(A) ἠθροίζεν(P).
- Λέγει(P) αὐτῷ(A) ὁ νεανίσκος(Y).
- Οἱ δικασταὶ(Y) ἐθαύμασαν(P) τὴν σοφίαν(A) τοῦ νομοθέτου.

4. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν στις παρακάτω προτάσεις και να βρεῖτε τα κατηγορούμενα.

- ἐνδοξος(K)
- τυφλὸς(K)
- υἱὸς(K)
- καρτερὰ(K)
- ἀνιαρὸν(K)

5. Να βρείτε τα αντικείμενα στις παρακάτω προτάσεις.

- ἡμῖν(**Αντ.Έμμεσο**) εὐπλοῖαν(**Αντ.Έμμεσο**).
- Τισσαφέρνους(**Αντ.Έμμεσο**) τὴν Κύρου στρατείαν(**Αντ.Άμεσο**) (= εκστρατεία).
- Μή μοι(**Αντ.Έμμεσο**) τοῦ μαθήματος(**Αντ.Άμεσο**) (= μη μου αρνηθείς από φθόνο το μάθημα).

6. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν στις παρακάτω προτάσεις και να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων.

- Οὗτος ἐθαύμαζε τὴν ἀρετὴ**ν** τῶν προγόνων. [τὴν ἀρετὴν(A)]
- Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμπον τοὺς νέ**ους** πρὸς τοὺς διδασκάλους. [νέους(A)]
- Καὶ ἔνθεν ὀρμηθεὶς πόλ**εις/ιν** ἔκτισεν Ἀλέξανδρος. [πόλεις/ιν(A)]
- Ἡ πόλις ἐκράτησε τῶν ἐχθρ**ῶν** καὶ τρόπαι ἔστησεν. [τῶν ἐχθρῶν(A)]
- Οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς συμμάχ**οις** ὠργίζοντο. [συμμάχοις(A)]

7. Να βρείτε τα ρήματα και τα υποκείμενά τους στις παρακάτω προτάσεις και στη συνέχεια να τα μεταφέρετε στον αντίστοιχο τύπο του άλλου αριθμού.

- Ὑμεῖς(Υ) ἐκινδυνεύσατε(P) τὸν ἔσχατον κίνδυνον. - Σὺ ἐκινδύνευσας
- Οὗτος(Υ) ἐθαύμαζε(P) τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων. - Οὗτοι ἐθαύμαζον
- Οἱ στρατιῶται(Υ) διέβαινον(P) ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν. - Ὁ στρατιώτης διέβαινε
- Στέφανον ὁ νικητῆς(Υ) λαμβάνει(P). - Οἱ νικηταὶ λαμβάνουσι

8. Να βρείτε το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις και στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

- Οὐ φέρει(P) καλὸν καρπὸν(A) τοῦτο τὸ δένδρον(Υ). → **καρποὺς**
- Γέρων(Υ) ἀγροὺς(A) καὶ ἀμπέλους(A) εἶχε(P). → **ἀγρὸν καὶ ἄμπελον**
- Οἱ Σμυρναῖοι(Υ) ἀποστέλλουσιν(P) ἐς Κλάρων θεωροὺς(A). → **θεωρὸν**
- Οἱ ἡμέτεροι σύμμαχοι(Υ) ὑπομένουσι(P) τοὺς κινδύνους(A). → **τὸν κίνδυνον**

Επιπλέον άσκηση

Να εντοπίσεις τα Υποκείμενα και τα Αντικείμενα των ρημάτων.

1. Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ.
2. Ἀθηναῖοι πολεμῶσιν τοῖς Λακεδαιμονίοις.
3. Ἐδίδασκε Ἀθηναῖους φιλοσοφίαν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12: Αθήνα και Ατλαντίδα

Από αυτή την ενότητα εξετάζεται μόνο η Γραμματική και το Συντακτικό

Γραμματική ενότητας

Καταληκτικά διπλόθεμα φωνηεντόληκτα σε -ις (γεν. -εως)

Τα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας είναι διπλόθεμα, δηλ. παρουσιάζουν θέμα **σε -ι** στις πτώσεις ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού και ένα **σε -ε** στη γενική και δοτική ενικού και σε όλες τις καταλήξεις του πληθυντικού.

Κλίση

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ή	δύναμι-ς	αί	δυνάμεις
τῆς	δυνάμε-ως	τῶν	δυνάμε-ων
τῇ	δυνάμει	ταῖς	δυνάμε-σι(ν)
τῇν	δύναμι-ν	τάς	δυνάμεις
ῶ	δύναμι	ῶ	δυνάμεις

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- ▶ Στη γενική ενικού καταλήγουν σε -ως
- ▶ Τα δίχρονα στις καταλήξεις των ουσιαστικών είναι βραχέα
- ▶ Η κλητική ενικού είναι ακατάληκτη.

Καταληκτικά μονόθεμα φωνηεντόληκτα σε -εύς (γεν. -έως)

Κλίση

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ὁ	ἵππεύς	οἱ	ἵππεῖς
τοῦ	ἵππέως	τῶν	ἵππέων
τῷ	ἵππεϊ	τοῖς	ἵππεῦσι / ἵππεῦσιν
τόν	ἵππέα	τούς	ἵππέας
(ῶ)	ἵππεῦ	(ῶ)	ἵππεῖς

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- ▶ Το -υ- αποβάλλεται, όταν ακολουθεί φωνήεν στην κατάληξη.
- ▶ Στη δοτική ενικού το -ε- του θέματος συναιρείται με το -ι- της κατάληξης σε -ει. Η κλητική του ενικού είναι ακατάληκτη.

Συντακτικό ενότητας

Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

Απλές

Αποτελούνται από τους βασικούς όρους της πρότασης (**Υ, Ρ, Α**)

π.χ. Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε.

Σύνθετες

Αποτελούνται από περισσότερα από ένα Υποκείμενα, Κατηγορούμενα, Αντικείμενα.

π.χ. Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἐστι.

Ελλειπτικές

Απουσιάζουν οι περισσότεροι από τους βασικούς όρους.

π.χ. Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος. (Παραλείπεται το ρ. ἐστί)

Εκτός από τους κύριους όρους έχουν και επιπλέον προσδιορισμούς

π.χ. Οὕτω γάρ τινες **δυσκόλως** πεφύκασιν.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 97)

1. Να εντάξετε σε κατηγορίες τα παρακάτω ουσιαστικά της γ' κλίσης και στη συνέχεια να τα κλίνετε: ή φράσις, ὁ βασιλεύς, ἡ ἀκρόπολις.

ἡ φράσις	αἱ φράσεις
τῆς φράσεως	τῶν φράσεων
τῇ φράσει	ταῖς φράσεσιν
τὴν φράσιν	τάς φράσεις
ᾧ φράσι	ᾧ φράσεις
ὁ βασιλεύς	οἱ βασιλεῖς
τοῦ βασιλέως	τῶν βασιλέων
τῷ βασιλεῖ	τοῖς βασιλεῦσι(ν)
τὸν βασιλέα	τοὺς βασιλέας
ᾧ βασιλεῦ	ᾧ βασιλεῖς
ἡ ἀκρόπολις	αἱ ἀκροπόλεις
τῆς ἀκροπόλεως	τῶν ἀκροπόλεων
τῇ ἀκροπόλει	ταῖς ἀκροπόλεσιν
τὴν ἀκρόπολιν	τάς ἀκροπόλεις
ᾧ ἀκρόπολι	ᾧ ἀκροπόλεις

6. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με βάση την πληρότητά τους (ως προς τους όρους).

1. Ἡμεῖς φυλάττομεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους.

α) απλή, β) σύνθετη, γ) ελλειπτική, **δ) επαυξημένη**

2. Οἱ ἀγαθοὶ σώζονται.

α) απλή, β) σύνθετη, γ) ελλειπτική, δ) επαυξημένη

3. Μηδὲν ἄγαν.

α) απλή, β) σύνθετη, **γ) ελλειπτική**, δ) επαυξημένη

4. Σοφὸν τό σαφές.

α) απλή, β) σύνθετη, **γ) ελλειπτική**, δ) επαυξημένη

5. Λακεδαιμόνιοι ἐποιοῦντο εἰρήνην.

α) απλή, β) σύνθετη, γ) ελλειπτική, δ) επαυξημένη

6. Λύσανδρος τάς τε ναῦς (= τα πλοία) καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν (= οδήγησε, μετέφερε).

α) απλή, β) σύνθετη, γ) ελλειπτική, δ) επαυξημένη

7. Να εξετάσετε αν ο χαρακτηρισμός των προτάσεων είναι σωστός ή λανθασμένος και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

α. Οὔποτε ὁ ἐχθρὸς φίλος ἐστίν. σύνθετη;	Όχι, γιατί έχει προσδιορισμούς	Άρα, είναι επαυξημένη
β. Ὁ Ἀλκιβιάδης <u>ὥχετο</u> : επαυξημένη;	Όχι, γιατί έχει μόνο κύριους όρους	Άρα, είναι απλή
γ. Πολιτεία τροφή ἀνθρώπων ἐστίν. σύνθετη;	Όχι, γιατί έχει προσδιορισμούς	Άρα, είναι επαυξημένη
δ. Θηραμένης <u>ἡρέθη</u> πρεσβευτὴς εἰς Λακεδαίμονα. ελλειπτική;	Ναι, γιατί έχει προσδιορισμούς	ΣΩΣΤΟ
ε. Αἱ κατηγορίαι ἐγίνοντο <u>πολλαί</u> . επαυξημένη;	Όχι, γιατί έχει μόνο κύριους όρους	Άρα, είναι απλή
στ. Ἀθηναῖοι ἐπείθοντο τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις. απλή;	Όχι, γιατί έχει κάποιο κύριο όρο δύο φορές	Άρα, είναι σύνθετη
ζ. Σόλων ἦν νομοθέτης. απλή;	Ναι, γιατί έχει μόνο κύριους όρους	ΣΩΣΤΟ

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως προς τους όρους τους.

Ἀλέξανδρος ἐστὶ ἡγεμῶν

φείδου χρόνου

Πειραιεὺς ἐστὶ λιμὴν ἐν Ἀθήναις

2. Να γράψετε τη γενική και δοτική πληθυντικού των ουσιαστικών.

	γενική	δοτική
ἡ πόλις		
ὁ γονεὺς		

ΕΝΟΤΗΤΑ 13: Δάμων και Φιντίας

Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη 10.4.3-6 (διασκευή)

Τι θα μάθεις: Για το πόσο δεμένοι φίλοι ήταν ο Δάμων με τον Φιντία

Το κείμενο

Διονυσίου τυραννοῦντος Φιντίας τις Πυθαγόρειος ἐπιβεβουλευκῶς τῷ τυράννῳ, μέλλων δὲ τῆς τιμωρίας τυγχάνειν, ῥητήσατο παρὰ τοῦ Διονυσίου χρόνον εἰς τὸ πρότερον ἅ βούλεται διοικῆσαι δώσειν δ' ἔφησεν ἐγγυητὴν τῶν φίλων ἓνα. Τοῦ δὲ δυνάστου θαυμάσαντος, εἰ τοιοῦτός ἐστι φίλος ὃς ἑαυτὸν εἰς τὴν εἰρκτὴν ἄντ' ἐκείνου παραδώσει, προεκαλέσατό τινα τῶν γνωρίμων ὁ Φιντίας, Δάμωνα ὄνομα, Πυθαγόρειον φιλόσοφον, ὃς ἔγγυος εὐθὺς ἐγενήθη. Τινὲς μὲν οὖν ἐπήνουν τὴν ὑπερβολὴν τῆς πρὸς τοὺς φίλους εὐνοίας, τινὲς δὲ τοῦ ἐγγύου προπέτειαν καὶ μανίαν κατεγίνωσκον. Πρὸς δὲ τὴν τεταγμένην ὥραν ἅπας ὁ δῆμος συνέδραμεν, караδοκῶν εἰ φυλάξει τὴν πίστιν Φιντίας. Ἦδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης Φιντίας ἀνελπίστως ἐπὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ χρόνου ῥοπῆς δρομαῖος ἦλθε. Θαυμάσας οὖν ὁ Διονύσιος ἀπέλυσεν τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.

Μαθαίνω τη μετάφραση με το λεξιλόγιο

1^η Ενότητα: Η καταδίκη του Φιντία από τον τύραννο των Συρακουσών

Διονυσίου τυραννοῦντος

τυραννοῦντος < μτχ του ρ. τυραννῶ

= ασκῶ εξουσία

Όταν ασκούσε εξουσία ο Διονύσιος,

Φιντίας τις Πυθαγόρειος ἐπιβεβουλευκῶς

ἐπιβεβουλευκῶς < μτχ του ρ. ἐπιβουλεύομαι

=συνωμοτῶ

**κάποιος Φιντίας οπαδός του Πυθαγόρα αφού
είχε συνωμοτήσει**

τῷ τυράννῳ, μέλλων δὲ τῆς τιμωρίας τυγχάνειν,

μέλλων < μτχ του ρ. μέλλω = σκοπεύω

**κατά του τυράννου και σκόπευε να τύχει
τιμωρίας**

ἤτήσατο παρὰ τοῦ Διονυσίου χρόνον

ἤτήσατο < Αόριστος του ρ.αἰτῶμαι = ζητῶ

ζήτησε από τον Διονύσιο χρόνο

εἰς τὸ πρότερον ἃ βούλεται

πρότερον = πρωτύτερα

πρωτύτερα ὅσα ἤθελε

διοικῆσαι δώσειν δ' ἔφησεν ἐγγυητήν

διοικῆσαι < απαρ. του ρ. διοικῶ = τακτοποιῶ

ἔφησεν < Αόρ. του ρ. φημί = λέω

**για να τακτοποιήσει τις υποθέσεις του και
είπε εγγυητή**

τῶν φίλων ἓνα.

έναν από τους φίλους τους.

Τοῦ δὲ δυνάστου θαυμάσαντος,

δυνάστου < ὁ δυνάστης = ο ἄρχοντας

θαυμάσαντος < μτχ του ρ. θαυμάω = απορώ

Και επειδή απόρησε ο ἄρχοντας,

εἰ τοιοῦτός ἐστι φίλος

τοιοῦτός < αντωνυμία δεικτική = τέτοιος

αν υπάρχει τέτοιος φίλος

ὅς ἑαυτὸν εἰς τὴν εἰρκτήν

εἰρκτήν = φυλακή

ο οποίος τον εαυτό του στη φυλακή

ἄντ' ἐκείνου παραδώσει,

αντί για εκείνον θα παραδώσει,

προεκαλέσατό τινα τῶν γνωρίμων ὁ Φιντίας,
προεκαλέσατό < Αόρ. του ρ. προκαλοῦμαι
 =προσκαλώ

Δάμωνα ὄνομα, Πυθαγόρειον φιλόσοφον,

ὅς ἔγγυος εὐθὺς ἐγενήθη.

ἔγγυος = εγγυητής

ἐγενήθη < Π. Αόρ. του ρ. γίγνομαι = γίνομαι

προσκάλεσε κάποιον ἀπὸ τοὺς γνωστούς ὁ Φιντίας

Δάμονα στο ὄνομα, που ἦταν Πυθαγόρειος φιλόσοφος

ο οποίος **έγινε** αμέσως **εγγυητής**.

2^η Ενότητα: Το περιστατικό που δείχνει την πραγματική φιλία

Τινὲς μὲν οὖν ἐπῆνουν τὴν ὑπερβολήν
ἐπῆνουν < Πρτ του ρ. ἐπαινῶ = επαινῶ

τῆς πρὸς τοὺς φίλους εὐνοίας,
εὐνοίας = ἡ ἀγάπη

τινὲς δὲ τοῦ ἐγγύου προπέτειαν
προπέτειαν = ανωριμότητα

καὶ μανίαν κατεγίνωσκον
μανίαν = τρέλα
κατεγίνωσκον < Αόρ. του ρ. καταγινώσκω
 = καταλογίζω

Πρὸς δὲ τὴν τεταγμένην ὥραν
Τεταγμένην < μτχ του ρ. τάττομαι= καθορίζομαι

ἅπας ὁ δῆμος συνέδραμεν,
συνέδραμεν < Αόρ β. του ρ. συντρέχω
 = συγκεντρώνω

καραδοκῶν
καραδοκῶν < μτχ του καρδοκῶ
 =περιμένω με αγωνία

εἰ φυλάξει τὴν πίστιν Φιντίας.
φυλάξει < του ρ. φυλλάττω = τηρῶ

Κάποιοι, λοιπόν, **επαινούσαν** τὴν υπερβολή

τῆς **αγάπης** τῶν φίλων

κάποιοι τοῦ εγγυητῆ **τὴν ανωριμότητα**

και **τὴν τρέλα καταλόγιζαν**

Τὴν καθορισμένη ὥρα

ὅλος ὁ λαὸς **συγκεντρώθηκε**,

περιμένοντας με αγωνία

αν **θα τηρήσει** τὴν υπόσχεση ὁ Φιντίας

Ἦδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης
συγκλειούσης < μτχ του ρ. συγκλείω= πλησιάζω

Δάμωνα ὄνομα, Πυθαγόρειον φιλόσοφον,

Φιντίας ἀνελπίστως ἐπὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ χρόνου
ἐσχάτης = τελευταίος

ρόπῃς δρομαῖος ἦλθε.
ρόπῃς < ροπή = γύρισμα

Θαυμάσας οὖν ὁ Διονύσιος ἀπέλυσεν
ἀπέλυσεν < Αορ. του ρ. ἀπολύω=απαλλάσσω

τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον
ἐγκαλούμενον < μτχ του ρ.ἐγκαλοῦμαι
 =κατηγορούμαι

καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον

ἐαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.
προσλαβέσθαι < απρ.του ρ.προσλαμβάνομαι
 = δέχομαι

Ὄταν **πλησίαζε** ἡ ὥρα,

Ὁ Φιντίας ἀνέλπιστα στο **τελευταίο** του
 χρόνου

γύρισμα τρέχοντας ἦλθε.

Επειδὴ, λοιπὸν ὁ Διονύσιος θαύμασε
απάλλαξε

απὸ τὴν τιμωρία **τον κατηγορούμενο**

και παρακάλεσε τους ἄνδρες τρίτο

αυτὸν στη φιλία (τους) **να (τον)δεχτούν.**

Νόημα με λίγα λόγια

Πότε;	Διονυσίου τυραννοῦντος
Τι;	Ο Φιντίας, οπαδός του Πυθαγόρα συνωμότησε κατά του άρχοντα
Ποινή;	Επρόκειτο να τιμωρηθεί
Αίτημα;	Παράταση χρόνου, εγγυτής φίλος, ο Δάμων κάποιοι θαυμασμός κάποιοι επιπολαιότητα Δάμονα <u>Τελευταία στιγμή</u> → φτάνει ο Φιντίας τρέχοντας
Ο Διονύσιος	⇒ θαυμάζει την πράξη ⇒ ζητά να γίνει φίλος του Δάμονα και του Φιντία

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 100)

1. Για ποιο λόγο είχε καταδικαστεί ο Φιντίας από τον Διονύσιο των Συρακουσών;
Ο Φιντίας καταδικάστηκε από τον Διονύσιο των Συρακουσών, γιατί είχε συνομωτήσει εναντίον του και επρόκειτο να τιμωρηθεί για την πράξη του.

2. Ποια χάρη ζήτησε ο Φιντίας πριν από την εκτέλεση της ποινής του; Ποια εγγύηση έδωσε για την επιστροφή του;
Πριν την εκτέλεση της ποινής του ο Φιντίας ζήτησε παράταση χρόνου για την επίλυση υποχρεώσεών του. Ως εγγύηση έδωσε για την επιστροφή του τον φίλο του Δάμονα, απόφαση που έκανε τον άρχοντα να απορήσει.

Επιπλέον άσκηση

1. Να απαντήσετε με σωστό ή λάθος στις ερωτήσεις.

α. Ο Φιντίας ήταν φίλος με τον τύραννο Διονύσιο

☐

β. Ο Διονύσιος αποφάσισε να τιμωρήσει τον Φιντία

☐

γ. Ο Δάμονας επιβραβεύτηκε για την απόφασή του να μπει εγγυητής

☐

δ. Τελικά ο Φιντίας τον πρόδωσε

☐

Λεξιλογικά ενότητας

Θέμα: Τύραννος

Αρχαία ελληνική

- ♦ **τυραννώ:** επιβάλλω τη θέλησή μου με βίαιο ή καταπιεστικό τρόπο
- ♦ **Τυραννίδα** η: είδος πολιτεύματος, κατά την ελληνική αρχαιότητα, στο οποίο την εξουσία την ασκούσε απολυταρχικά ο τύραννος
- ♦ **τυραννικός -ή -ό:** που έχει σχέση με την τυραννία ή με τον τύραννο

Νέα ελληνική

- ♦ **τυράννισμα:** η ενέργεια ή το αποτέλεσμα του τυραννώ
- ♦ **τυραννόσαυρος** ο: (παλαιοντ.) είδος γιγάντιου σαρκοφάγου δεινόσαυρου

[Πηγή: Πύλη της Ελληνικής γλώσσας]

Απαντήσεις στην άσκηση του σχολικού βιβλίου (σελ. 100)

Να βρείτε από το λεξιλογικό πίνακα συνώνυμα των λέξεων

- δικτάτορας → τύραννος
- καταπιεστικός → τυραννικός
- ταλαιπωρία/μαρτύριο → τυραννία

Επιπλέον λεξιλογική άσκηση

- α.** Στην Προϊστορία υπήρχαν οι _____ αλλά εξαφανίστηκαν.
- β.** Τον _____ οι τύψεις, για αυτό που έκανε.
- γ.** Η διευθύντρια της επιχείρησης είναι _____ και φεύγουν πολλοί υπάλληλοι.

Γραμματική ενότητα

1. Το απαρέμφατο

Στα Αρχαία εκτός από τις εγκλίσεις των ρημάτων, σχηματίζονται και τα απαρέμφατα, **ονοματικός τύπος**.

Είναι άκλιτος τύπος, χωρίς κλίσεις και αντιστοιχεί με αφηρημένο ουσιαστικό.

Καταλήξεις Απαρεμφάτων Ενεργητικής Φωνής

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ

-ΕΙΝ

λύ-ΕΙΝ

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

-ΣΕΙΝ

λύ-ΣΕΙΝ

ΑΟΡΙΣΤΟΣ

-ΣΑΙ

λύ-ΣΑΙ

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

-ΚΕΝΑΙ

λελυ-ΚΕΝΑΙ

ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟΥ

- Το απαρέμφατο φαίνεται ότι μπορεί να έχει άρθρο, έναρθρο, σε όλες τις πτώσεις και λειτουργεί συντακτικά όπως ένα ουσιαστικό.

π.χ. Το δις εξαμαρτείν ούκ άνδρός σοφοῦ.

- Το άναρθρο απαρέμφατο είναι συχνότερο και έχει πολλές συντακτικές λειτουργίες.

ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟΥ

Ειδικό (ότι)

Εξάρτηση από ρήματα που σημαίνουν:

λέω, νομίζω, κρίνω

π.χ. Νομίζω ακούειν θόρυβον

Τελικό (να)

Εξάρτηση από ρήματα που σημαίνουν:

θέλω, μπορώ, απαγορεύω

π.χ. δύναται ἐπιλύσειν τὰς διαφοράς

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

Αντικείμενο σε **προσωπικά ρήματα**, δηλ. ρήματα που κλίνονται σε όλα τα πρόσωπα και έχουν ως υποκείμενο κάποιο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.

π.χ. Ἔφησε δώσειν ἐγγυητὴν ἓνα τῶν φίλων.

Υποκείμενο σε **απρόσωπα ρήματα**, δηλ. ρήματα που απαντούν μόνο στο γ' εν. πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο σε ονομαστική κάποιο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα. Είναι παρόμοια με τα ν.ε. «πρέπει»· συνηθέστερα στην α.ε. είναι τα δεῖ, χρή (= πρέπει), προσήκει (= αρμόζει).

π.χ. Προσῆκει ὑμῖν τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι.

2. Η μετοχή

Η μετοχή είναι ρηματικό επίθετο με **τρία γένη** και **τρεις καταλήξεις** (τριγενές και τρικατάληκτο).

ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ

-ων, -ούσα, -ον

ὁ λύων, ἡ λύουσα, το λῡον

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

-σων, -σουσα, -σον

ὁ λύσων, ἡ λύσουσα, το λῡσον

ΑΟΡΙΣΤΟΣ

-σας, -σασα, -σαν

ὁ λύσας, ἡ λύσασα, το λῡσαν

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

-κώς, -κυῖα, -κος

ὁ λελυκώς, ἡ λελυκυῖα, το λελυκός

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

Επιρρηματική

Λειτουργεί ως επίρρημα. Μπορεί να είναι:

τροπική (μτφρ. με ν.ε. μετοχή (-ντας) **π.χ.** Οί σφῆκες ζῶσι **φωλοῦντες** τὸν χειμῶνα.

χρονική (μτφρ. «όταν») **π.χ.** Ἐπαιάνιζον ἅμα πλέοντες.

αιτιολογική (μτφρ. «επειδή») **π.χ.** Ὅρῶν αὐτοὺς λυπουμενούς ὑπεσχόμεν γράψειν τὴν ἐπιστολήν.

τελική (μτφρ. «για να», σε χρόνο μέλλοντα) **π.χ.** Ὁ δὲ συλλαμβάνει Κύρον ὥς ἀποκτενῶν.

υποθετική (μτφρ. «αν») **π.χ.** Νικήσαντες ἀπάντων τούτων ὑμεῖς κύριοι ἔσεσθε.

εναντιωματική (μτφρ. «αν και», «μολονότι») **π.χ.** Ἰκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι, καίτοι πολλά γε **παραλιπών**.

Επιθετική

Μεταφράζεται ως αναφορική πρόταση με τις λέξεις «που», «ο οποίος». Είναι έναρθηρη. Συντακτικά καταλαμβάνει θέση επιθετικού προσδιορισμού και ονόματος,

π.χ. Ὁ μὴ **δαρεῖς** οὐ παιδεύεται.

Κατηγορηματική

Μεταφράζεται με τις λέξεις «να», «ότι». Εξαρτάται συνήθως από ρ. **συνδετικά, γνωστικά, αισθητικά, έναρξης, λήξης, ψυχικού πάθους.**

π.χ. Οἱ πολέμιοι ἦσθοντο τὸ ὄρος **ἐχόμενον**.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 105)

1. Να εντοπίσετε τα απαρέμφατα της Ενεργητικής Φωνής του κειμένου της Ενότητας και να αναγνωρίσετε τον χρόνο και το είδος τους.

Διονυσίου τυραννοῦντος Φιντίας τις Πυθαγόρειος ἐπιβεβουλευκὼς τῷ τυράννῳ, μέλλων δὲ τῆς τιμωρίας **τυγχάνειν**, ἤτήσατο παρὰ τοῦ Διονυσίου χρόνον εἰς τὸ πρότερον ἃ βούλεται **διοικῆσαι· δώσειν** δ' ἔφησεν ἐγγυητὴν τῶν φίλων ἕνα.

απαρέμφατο	χρόνος	εἶδος
τυγχάνειν	ενεστώτας	τελικό
διοικῆσαι	αόριστος	τελικό
δώσειν	μέλλοντας	ειδικό

2. Να κλίνετε το θηλυκό γένος της μετοχής Ενεστώτα του ρ. ἐπιβουλεύω, της μετοχής Μέλλοντα του ρ. φυλάττω και της μετοχής του ρ. θαυμάζω.

ενικός	πληθυντικός	ενικός	πληθυντικός
ἡ ἐπιβουλεύουσα	αἱ ἐπιβουλεύουσαι	ἡ φυλάξουσα	αἱ φυλάξουσαι
τῆς ἐπιβουλευούσης	τῶν ἐπιβουλευουσῶν	τῆς φυλαξούσης	τῶν φυλαξουσῶν
τῇ ἐπιβουλευούσῃ	ταῖς ἐπιβουλευούσαις	τῇ φυλαξούσῃ	ταῖς φυλαξούσαις
τὴν ἐπιβουλεύουσαν	τὰς ἐπιβουλευούσας	τὴν φυλάξουσαν	τὰς φυλαξούσας
ὥ ἐπιβουλεύουσα	ὥ ἐπιβουλεύουσαι	ὥ φυλάξουσα	ὥ φυλάξουσαι

ενικός	πληθυντικός
ἡ θαυμάσασα	αἱ θαυμάσασαι
τῆς θαυμασάσης	τῶν θαυμασασῶν
τῇ θαυμασάσῃ	ταῖς θαυμασάσαις
τὴν θαυμάσασαν	τὰς θαυμασάσας
ὥ θαυμάσασα	ὥ θαυμάσασαι

3. Συμπληρώνοντας τα ζητούμενα στα τετραγωνίδια θα σχηματίσετε στην έγχρωμη στήλη μια λέξη που σημαίνει στην α.ε. τη «φυλακή».

- α. ΛΥΣΕΙΝ
- β. ΡΑΨΑΙ
- γ. ΠΕΠΡΑΧΕΝΑΙ
- δ. ΚΕΚΟΦΥΙΑ
- ε. ΡΙΠΤΟΝΤΟΣ
- στ. ΠΕΙΣΑΣΗΣ

Λέξη: ΕΙΡΚΤΗ

4. Να εντοπίσετε στο παρακάτω κείμενο τις μετοχές της ε.φ. και τα απαρέμφατα και να αναγνωρίσετε το είδος τους.

Τὸ δὲ γεννηθὲν οὐκ ἦν κύριος ὁ **γεννήσας** τρέφειν, ἀλλ' ἔφερε **λαβῶν** εἰς τόπον τινὰ λέσχην καλούμενον, ἐν ᾧ καθήμενοι τῶν φυλετῶν οἱ πρεσβύτατοι (= οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των φυλῶν) **καταμαθόντες** (= ἀφού ἐξέταζαν) τὸ παιδάριον, εἰ μὲν εὐπαγὲς εἶη (= ἀν ἦταν ἀρτιμελὲς) καὶ ῥωμαλέον, **τρέφειν** ἐκέλευον.

Γεννήσας: επιθετική μετοχή
 λαβῶν: χρονική μετοχή
 καταμαθόντες: χρονική μετοχή
 τρέφειν: τελικό

Επιπλέον ασκήσεις

1. Να συμπληρωθούν οι καταλήξεις του απαρέμφατου και της μετοχής του ρ. θηρεύω.

	απαρέμφατο	μετοχή
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ		
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ		
ΑΟΡΙΣΤΟΣ		

2. Να βρεις το είδος των μετοχών στις παρακάτω προτάσεις (επιθετική, κατηγορηματική, επιρρηματική).

α. Αί πόλεις αί δημοκρατούμεναι τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις διοικοῦνται.

β. Δήλος ἦν ἐπιθυμῶν προσελθεῖν.

γ. Ἐπαιάνιζον ἅμα πλέοντες.

δ. Οἱ Ἕλληνες παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι αὐτόν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ-ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

- (ΣΕΛ 8) **ΑΣΚ.1.** α.2, β.1, γ.4, δ.3,
ΑΣΚ.2. α.2, β.3, γ.
ΑΣΚ.3. α. ἄδικον, β. ἡμερώτερους, γ. βελτίω
- (ΣΕΛ 13) **ΑΣΚ.1.** ὅπως (ὅ: ~, ω: ~), αὐτοὺς (αυ: ~, ου: ~), ποιεῖν(οι: ~, ει: ~),
πειρῶνται (ει: ~, ω: ~, αι: ~), παίδων (αι: ~, ω: ~), πόλει (ο: ~, ει: ~).

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

- (ΣΕΛ 19) **ΑΣΚ.1.** 1.θ,2.α, 3.β,4.δ,5.ε,6.η,7.ζ,8.γ,
ΑΣΚ.2. i. άγονη , ii. ναύκληροι, iii. αναγκαία
- (ΣΕΛ 28) **ΑΣΚ.1.** ἄρμα , ἔαρ, ἐγγείρημα, ἔδρα, ἡμερος
ΑΣΚ.2. κήπου(μακρό πριν από μακρό οξύνεται), θαλάσσης(μακρό πριν από μακρό οξύνεται), δρόμου (η βραχύχρονη παραλήγουσα οξύνεται), νέος(βραχύ πριν από βραχύ οξύνεται), μήλον(μακρό πριν από βραχύ περισπάται).

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

- (ΣΕΛ 34) **ΑΣΚ.1.** I.4, II.3, III.1, IV.2, **ΑΣΚ.2.** α. στάδια, β. επόμενη, γ. ελληνική.
- ΣΕΛ (37) **ΑΣΚ.1.** I.α,2.β, 3.α.,4.α,
ΑΣΚ.2. α. Επειδή ήταν παράφρωνος, τον απέλυσαν από την χορωδία.
β. Οι ομιλητές συμφώνησαν τελικά σε όλα
γ. Ο βροντόφωνος γιος μου ακούγεται σε όλο το σχολείο.
- ΣΕΛ (41) **ΑΣΚ.1.** I.1, II.3, III.2
- ΣΕΛ (47) **ΑΣΚ.1.** ἡ κάθοδος, τῆς καθόδου, τῇ καθόδῳ, τὴν κάθοδον, ᾧ κάθοδε |
οἱ κάθοδοι, τῶν καθόδων, ταῖς καθόδοις, τὰς καθόδους, ᾧ κάθοδοι ||
ὁ σπόρος , τοῦ σπόρου, τῷ σπόρῳ, τὸν σπόρον, ᾧ σπóρε |
οἱ σπόροι, τῶν σπόρων, τοῖς σπόροις, τοὺς σπόρους, ᾧ σπόροι ||
τὸ γήπεδον, τοῦ γηπέδου, τῷ γηπέδῳ, τὸ γήπεδον, ᾧ γήπεδον |
τά γήπεδα, τῶν γηπέδων, τοῖς γηπέδοις, τὰ γήπεδα, ᾧ γήπεδα.
ΑΣΚ.2. τῶν λόγων, τῶν νήσων, τοῖς σανιδίοις
- ΣΕΛ (50) **ΑΣΚ.1.** α.ἐμοῦ, β. ὑμῖν, ὑμᾶς γ. ἡμῶν δ. ἡμεῖς
ΑΣΚ.2. **ὕμῖν:** δοτική πληθυντικού β προσώπου, της προσωπικής αντωνυμίας σύ/ **σοι:** δοτική ενικού προσώπου, της προσωπικής αντωνυμίας σύ/ **μου:** γενική ενικού ἄ προσώπου, της προσωπικής αντωνυμίας ἐγώ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

- (ΣΕΛ 57) **ΑΣΚ.1:** Α.6, Β.3, Γ.5, Δ.2, Ε.4 , **ΑΣΚ.2:** α. λίθο, β. δέον, γ. πενίας
- ΣΕΛ (60) **ΑΣΚ.1:** Α.ΙΙ, Β.Ι, Γ.ΙΙΙ,
ΑΣΚ.2: Στο χωριό μου έκαναν γεώτρηση για εύρεση νερού,
 Αποσύρθηκε από τη δουλειά της στο απόγειο της καριέρας της,
 Στην Αφρική ζουν πολλοί ιθαγενείς
- ΣΕΛ (64) **ΑΣΚ.1:** Θεσσαλονικεύς: Εθνικό, όρνιθεύς: παρώνυμο, Τανταλίδης:
 γονεωνυμικό, έρημίτης: παρώνυμο, **ΑΣΚ.2:** Λ, Λ, Σ
- ΣΕΛ (69) **ΑΣΚ.1:** βάλλω: συμφωνόληκτο, βλάπτω: συμφωνόληκτο, παύω:
 φωνηεντόληκτο, άμαρτάνω: φωνηεντόληκτο, λύω: φωνηεντόληκτο.
ΑΣΚ.2: ΕΝ: γράφω, γράφεις, γράφει, γράφουμε, γράφετε, γράφουσι
 ΜΕΛ: γράψω, γράψεις, γράψει, γράψομεν, γράψετε, γράψουσι.
ΑΣΚ.3: ήμῶν, ήμῖν, ύμῶν

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

- (ΣΕΛ 75) **ΑΣΚ.1:** Λ, Λ, Σ
- ΣΕΛ (78) **ΑΣΚ.1:** Στο συμπόσιο οι Αρχαίοι Έλληνες συζητούσαν πολλά
 φιλοσοφικά θέματα, Θα γίνει φεστιβάλ οινοποσίας τον επόμενο μήνα,
 Στο γάμο ευχήθηκαν όλοι με πρόποση.
ΑΣΚ.2: 1.α. 2.β. 3.β
- ΣΕΛ (82) **ΑΣΚ.1:** λανθάνω-λάθος, τιμῶ-τιμή, μανθάνω- μάθηση, πέμπω- πομπή
ΑΣΚ.2: λάθος: αποτέλεσμα ενέργειας, τιμή: ενέργεια, μάθηση: ενέργεια,
 πομπή: ενέργεια
- ΣΕΛ (86) **ΑΣΚ.1:** τους πολίτας, τῶν νεανιῶν, πελταστά, τον δεσμώτην, τοῦ μηνυτοῦ
ΑΣΚ.2: τῶν άτυχιῶν, έν μετρίᾳ δίαιτᾳ, πολίται, πολιτείας

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

- (ΣΕΛ 93) **ΑΣΚ.1:** Α.2, Β.1, Γ.3. **ΑΣΚ.2:** δεσμόν, κρανιάς, άλυτος
- ΣΕΛ (97) **ΑΣΚ.1:** 1.Ε, 2.Δ, 3.Α, 4.Β, 5.Γ **ΑΣΚ.2:** 1.Β, 2.Γ, 3. Δ, 4. Α.
- ΣΕΛ (100) **ΑΣΚ.1:** άγγέλλω, αίσθάνομαι, άοίδω, άποβαίνω, άποστέλλω
- ΣΕΛ (107-108) **ΑΣΚ.1:** έλυον, έλυες, έλύομεν, έλύετε, έλυον
ΑΣΚ.2: ήρπαξα, ήρπαξας, ήρπαξε, ήρπάξαμε, ήρπάξατε, ήρπαξαν
ΑΣΚ.3: γράφουμεν, έγράφομεν, γράψουμεν, έγράψαμεν/
 πράττω, έπραττον, πράξω, έπραξα / λύει, έλυε, λύσει, έλυσε

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

- (ΣΕΛ 114) **ΑΣΚ.1:** α, 3 β, 4 γ, 2 δ, 1 **ΑΣΚ.2:** α, 3 β, 3 γ, 2
- ΣΕΛ (117) **ΑΣΚ.1:** σεμνότητα, ελευθερία, αλήθεια
ΑΣΚ.2: 1, δ 2, ζ 3, στ 4, α 5, β 6, γ 7, ε
- ΣΕΛ (123) **ΑΣΚ.1:** α. άγαθοῦς β. σοφοί γ. πονηροῖς γ. δικαίων δ. μικρή
ΑΣΚ.2: ταύτην, τούτοι, ταύτη, τούτω, ταύταις

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

- ΣΕΛ (130) **ΑΣΚ.1:** Λ, Σ, Σ, Λ **ΑΣΚ.2:** αιτία αυτών ο φθόνος/ γιατί έτσι δύσκολοι έχουν γεννηθεί από τη φύση τους/ ώστε αν θα είχαν ακούσει κάτι ευχάριστο
- ΣΕΛ (133) **ΑΣΚ.1:** Α, 1 Β, 2 Γ, 1
ΑΣΚ.2: Ο φιλόπατρης καλείται να υπερασπιστεί την πατρίδα του πολλές φορές//Ο πατροπαράδοτος τρόπος ψησίματος του αρνιού το Πάσχα αρέσει στα παιδιά//Μερικοί άνθρωποι είναι απάτορες και γυρίζουν σε όλη τη γη για πατρίδα.
- ΣΕΛ (136) **ΑΣΚ.1:** ἐχθρεύω, δυσχεραίνω, λαμπραίνω, τολμῶ, πονῶ, βασιλεύω, παιδεύω, ἐλπίζω
ΑΣΚ.2: ἀνία- ἀνιῶ, ἐλπίς-ἐλπίζω, φύλαξ-φυλλάττω, καθαρός- καθαίρω
- ΣΕΛ (142) **ΑΣΚ.1:** λέλυκα, πεπίστευκα, βεβούλευκα, κεκέλευκα
ΑΣΚ.2: κεχόρευκα, ἐκεχορεύκειν, πέπραχα, ἐπεπράχην, τέταχα, ἐτετάχην

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

- (ΣΕΛ 148) **ΑΣΚ.1:** Σ, Λ, Σ
ΑΣΚ.2: βέλτιος, οίκος, φασίν, σφάλλουσι, πράττουσι, πειρώμαι
- ΣΕΛ (151) **ΑΣΚ.1:** Δεν αναγνωρίζει την εξουσία του πάνω σε κάτι//
 Η απαράδεκτη πράξη δεν τελείωνε
ΑΣΚ.2: αποκτήσω/ κτήμα, κτηματίας // κτηματολόγιο
- ΣΕΛ (156) **ΑΣΚ.1:** τῶν ἀνθρώπων, τοῖς ἀνθρώποις, τῶν ἀγαθῶν, τοῖς ἀγαθοῖς, τῶν θαλασσῶν, ταῖς θαλάσσαις, τοῦ ποταμοῦ, τῷ ποταμῷ
ΑΣΚ.2: τάττει, ἔταπτε, τάξει, ἔταξε, τέταχε // πράττομεν, ἐπράττομεν, πράξομεν, ἐπράξαμεν, πεπράχαμεν // ἄρχετε, ἤρχεστε, ἄρξετε, ἤρξατε, ἤρχαμε

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

- (ΣΕΛ 163) **ΑΣΚ.1:** Αλέξανδρου, ζέστη, Ουξίου
ΑΣΚ.2: λευκό σημάδι είχε στο κεφάλι/ ο οποίος πέθανε από το έγκαυμα στο κεφάλι/ και πελώριος ήταν και οξύθυμος
- ΣΕΛ (166) **ΑΣΚ.1:** α. Ακρόπολης, β. πολιτεύματα, γ. πολίτης
ΑΣΚ.2: καλλιεργημένος, περιτριγυρίζω, συνοικία
- ΣΕΛ (170) **ΑΣΚ.1:** ἐγώ: Υ ὕδωρ τῷ οἴνῳ: Α // Ἀθηναῖοι :Υ τοῖς Λακεδαιμονίοις: Α // οὗτος:Υ Ἀθηναῖους: Α1 φιλοσοφίαν: Α2

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

- ΣΕΛ (176) **ΑΣΚ.1:** απλή//ελλειπτική//επαυξημένη
ΑΣΚ.2: τῶν πόλεων τοῖς πόλεσι//τῶν γονέων, τοῖς γονεύσιν

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

- (ΣΕΛ 183) **ΑΣΚ.1:** Λ, Σ, Λ, Λ
- ΣΕΛ (184) **ΑΣΚ.1:** δεινόσαυροι, τυραννούσαν, τυραννική
- ΣΕΛ (190) **ΑΣΚ.1:** ΑΠΡ: ΕΝ θηρεύειν, ΜΕΛ θηρεύσειν ΑΟΡ θηρεῦσαι
 ΜΤΧ: ΕΝ θηρεύων, ΜΕΛ θηρεύσων ΑΟΡ θηρεύσας
ΑΣΚ.2: α. επιθετική β. κατηγορηματική γ. χρονική δ. τελική

1. Οικονόμου Μιχ., *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*, ΟΕΔΒ: ΑΘΗΝΑ(1997)
2. Μπεζαντάκος, Παπαθωμά, Λουτρινάκη, Χαραλαμπάκος, *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα*, ΟΕΔΒ: Αθήνα(2006)
3. Τριανταφυλίδη Μ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής*, [www. Greek- language.gr](http://www.Greek-language.gr) (Πύλη της ελληνικής γλώσσας)

Τα πνευματικά δικαιώματα του eBook ανήκουν στον συγγραφέα και στον εκδότη. Απαγορεύεται η οποιαδήποτε αναπαραγωγή του περιεχομένου χωρίς την έγγραφη άδεια από τους ιδιοκτήτες του. Τυχόν παραβίαση των δικαιωμάτων συνιστά ποινικό αδίκημα.

SKU: GR-EB1203